

ההפטרה במשנת הרבי יסודות וכללים בהפטרה

מלוקט משיחות ומאמרי
כ"ק אדמו"ר זי"ע

- תדפיס ראשוני -

תשורה משמחת הנישואין של
הרה"ת ר' מנחם מענדל עב"ג מרת דבורה לאה
קלמן

יום הבהיר ר"ח כסלו, ה'תשפ"ד
כפר חב"ד, ארצנו הקי"ת

פתח דבר

בשבח והודאה להשי"ת על כל הטוב אשר גמלנו וזיכנו בנישואי צאצאינו, הרה"ת מנחם מענדל שי', בן מחותני וידידי השליח הרה"ח ר' מיכאל שי' (ולהבחל"ח מרת רחל ע"ה) קלמן, עב"ג בתי הכלה דבורה לאה שתחי', ביום הבהיר ראש חודש כסלו, בכפר חב"ד ת"ו.

ובהתאם לנהוג לאחרונה הננו לזכות את הבאים והמשתתפים בשמחתנו, מקרוב ומרחוק, בתשורה - מזכרת משמחת החתן והכלה, ובה תדפיס מתוך הספר החדש "ההפטרה במשנת הרבי".

.

המעמד של קריאת ה'הפטרה' מפי קודשו של נשיא דורנו, כ"ק אדמו"ר זי"ע, מדי שבת, חג ותענית ציבור, נחקק בלב כל מי שזכה לנכוח בו. קולו הק' של הרבי קורא את ה'הפטרה', בנעימה מיוחדת ובהתרגשות, תוך שהוא נשנק לא פעם מבכי, חדר לעומק הנפש ומצטלצל עד היום במחשבה. האוזניים היו כרויות וגמעו בצמא את דבר ה' הנשמע כמו מפי הנביא, רגשות הלב היו עזים, ולבא פליג לכל שייפין.

כדרכו בקודש של רבינו, יסודתה של כל הנהגה מושרשת ונובעת מן התורה.

במאמרים ובשיחות הקודש, נתבארו פעמים רבות ה'הפטרות' של יום השבת או המועד בהם התקיימה ההתוועדות. פעמים שהי' זה ביאור ארוך ופעמים רעיון קצר או הערה, אך עוד קודם שנכנסים לעיין בתוכן הביאורים עצמם, כבר בקריאת השיחות אי אפשר שלא להבחין בכך שעולים בהם מבט והשקפה חדשים ועמוקים על עניין ה'הפטרה'. פעמים שהרבי האריך להסביר ולבאר את שורש תקנת ההפטרה וגילה כללים ותובנות הקשורות בה, אך לרוב, מתיבה אחת או שתיים, או ממשפט קצר, מאירות ועולות עוד זוית ועוד תובנה, היוצרות יחד מסכת שלמה של "ההפטרה במשנת הרבי".

.

כידוע, מלבד החידושים והרעיונות המופלאים שנתבארו בשיחותיו של רבינו, מתייחדת תורתו בכך שכל ביאור מבוסס ועומד על תשתית של יסודות האמונה, אמונה פשוטה ועמוקה בכל תיבה של חז"ל, בכל אות של תורה, כשכל מושג ואמירה הם בבחי' אמת לאמתתה ובבחי' אין סוף ממש, כך שכל עניין מתפרש במובן הכי עמוק ורחב שלו.

כך הדבר בכל תחום בתורת רבינו, וכן הוא גם בגישה לעניין ה'הפטרה'.

כשמעיינים בדברי הראשונים והפוסקים בעניין ההפטרה (וראה באריכות ערך 'הפטרה' באנצ' התלמודית), מוצאים אנו כמה שיטות אימתי נתקנה חובת קריאת ההפטרה, וכן במהות שם ההפטרה, במנהגים השונים שיש בקביעתה ובקריאתה וכו'. ועוד חזון למועד, בפרק המיועד לזה בספר השלם לבאר את שיטתו המיוחדת של כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע בשו"ע שלו בזה, ע"פ ביאורי רבינו, ולברר את כללות שורשי התקנה ומנהגי'.

אך כדי להבין את המבט המהותי והעמוק בגישת רבינו להפטרה, המוגש בפירוט רב בפרקים המתפרסמים כאן, כדאי לציין כי באופן כללי, לאורך כל השנים, נסמך הרבי על השיטה שההפטרה נתקנה בזמן הגזירה שגזרו שלא לקרוא בתורה, ותמורת זאת התקינו שיהיו קוראים בנביא, כשגם אחר הגזירה נשארה התקנה בתוקפה. ובהתאם לזה, על בסיס מספר יסודות במבט של הרבי על הנושאים הבאים, הורכבה התמונה המופלאה של "ההפטרה במשנת הרבי": (א) העדר השליטה של האומות על ישראל; (ב) במיוחד בעניינים הנוגעים לתורתנו הק'; (ג) המושג - ירידה צורך עלי'; (ד) הדרך שבה מתגלים עניינים חדשים בתורה; (ה) כל מושג בתורה הוא במובנו המלא ביותר; ועוד ועוד. מכהנ"ל - נמצאת שיטה חדשה ובה עשרות כללים ונקודות מבט, תובנות והוראות מעניין ההפטרה. כך שהגישה ל'הפטרה' מקבלת פנים חדשות לגמרי, אחר לימוד תחום זה בתורת הרבי.

אנו מתכבדים להגיש בזה את ב' הפרקים הראשונים, בהם ליקטנו ואספנו מתוך השיחות והמאמרים לאורך כל שנות הנשיאות, ביטויים וביאורים אודות ההפטרה, והרכבנו מתוכם פסיפס שלם שמאפשר לגשת ולהביט אל עניין ההפטרה בתורת הרבי, כששאר התחומים בנושא ההפטרה יבואו אי"ה בספר השלם.

ב' הפרקים שבתשורה זו, הם:

פרק א' - יסודות וכללים בעניין ההפטרה.

פרק ב' - במעלת ובאופן תקנת קריאת ההפטרה.

הפרקים מוגשים בשני חלקים. בחלק הראשון, יובאו היסודות והכללים של שני הפרקים עם ציוני מקורות לשיחות והמאמרים - כדי לאפשר לקבל את המבט הרחב הנמצא מהם בקריאה רצופה. ובחלק השני יובאו אותם יסודות וכללים, עם השיחות והמאמרים, ללימוד הדברים מתוך תורת רבינו עצמה.

בע"ה, במהדורה הסופית יופיעו בעה"ת גם הפרקים הבאים:

פרק ג' - ביאור שיטת כ"ק אדמו"ר הזקן לאור שיחות כ"ק אדמו"ר - בכללות עניין ההפטרה.

פרק ד' - הפטרות המועדים: יסודות, כללים וביאורים.

פרק ה' - ההפטרות במנהגי חב"ד, ומנהגי רבותינו נשיאנו בעניין ההפטרה.

פרק ו' - ביאורי הפטרות - פרשת השבוע.

פרק ז' - ביאורי הפטרות - מועדים.

פרק ח' - רשימת מאמרי דא"ח על פסוקי וענייני ההפטרה.

מן החובה לציין: גם ליקוט זה של ב' הפרקים הראשונים הוא ראשוני וחלקי, וכל הערה עבור המהדורה הבאה תתקבל בברכה. ניתן לשלוח הערות בדוא"ל: Wilhelm.zhitomur@gmail.com

עריכת החומר נעשתה על ידי הרב ישראל ארי' ליב שי' רבינוביץ, משלוחי כ"ק אדמו"ר באשקלון, והתודה נתונה לו על כך.

ויה"ר שזכות גילוי והפצת תורת רבינו, תעמוד לחתן ולכלה, שיזכו לבנות בניין עדי עד על יסודי התורה והמצוות, כפי שהם מוארים במאור שבתורה - זוהי תורת החסידות, לנח"ר כ"ק אדמו"ר, עדי נזכה לשמחת עולם על ראשם, בגאולה האמיתית והשלמה, תיכף ומיד.

הרב שלמה וילהלם

ז'יטומיר, אוקראינה - אשקלון, ארה"ק ת"ז
 ר"ח כסלו, ה'תשפ"ד

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בעת קריאת ההפטרה

תוכן עניינים:

פרק א': יסודות וכללים עם ציוני מקורות

9	משמעות קריאת ההפטרה
10	שם ההפטרה
11	ההפטרה היא סיום הפרשה
13	הפטרה מעין הפרשה
16	ההפטרה מלמדת על הפרשה
18	מעלות ההפטרה על הפרשה
21	גם במועדים ההפטרה היא מעין הפרשה
22	הוראה מההפטרה ולימוד ההפטרה

פרק ב' - במעלת ואופן תקנת קריאת ההפטרה

24	עם ציוני מקורות
----	-----------------

פרק א': יסודות וכללים עם המקורות

27	משמעות קריאת ההפטרה
30	שם ההפטרה
33	ההפטרה היא סיום הפרשה
36	הפטרה מעין הפרשה
45	ההפטרה מלמדת על הפרשה
49	מעלות ההפטרה על הפרשה
58	גם במועדים ההפטרה היא מעין הפרשה
63	הוראה מההפטרה ולימוד ההפטרה

פרק ב': במעלת ואופן תקנת קריאת ההפטרה

68	עם המקורות
----	------------

פרק א'

יסודות וכללים בעניין ההפטרה

- עם ציוני מקורות -

משמעות קריאת ההפטרה

א. כמו עליה לתורה:

בקריאת ההפטרה יש פעולה מעין העליה לתורה. כשם שהעליה לתורה יש בה נתינת כח לעולה לתורה, כך גם מהווה ההפטרה נתינת כח. אמנם, ההפטרה היא נתינת כח על כללות העבודה בזמן של העלם והסתר¹. (שיחת פרשת שמיני תשכ"ד, תורת מנחם חל"ט, עמוד 381).

ב. ההפטרה מלמדת על מעלת היום:

כשנמצאים ביום מיוחד, כמו חג ומועד, ההפטרה מלמדת על מעלתו של היום. כך, לדוגמה, עיון בתוכן ההפטרה שקוראים בשבת ראש חודש מלמדת על גודל העניין של שבת וראש חודש. (שיחת פרשת תזריע מצורע, שבת ראש חודש אייר תשמ"ב, תורת מנחם תשמ"ב ח"ג, עמוד 1370).

1. ראה בפרק שני באריכות, המקורות והטעם לכך שבהפטרה ישנה נתינת כח דוקא למצב של ירידה בזמן הגלות, שהוא לפי שההפטרה ניתקנה בזמן של גזירה.

ג. המשכת כוח רוחני לעולם:

עצם קריאת ההפטרה - יש בה פעולה של המשכת כוח רוחני לעולם. ולדוגמה, פעולה שנפעלת ביום טוב - לאחר קריאת ההפטרה העוסקת בעניינינו של יום, היא בתוקף יותר מאשר קודם קריאת ההפטרה. (שיחת ליל ב' דחג הסוכות תשמ"ז, תורת מנחם תשמ"ז ח"א, עמוד 200; שיחת אחרון של פסח, תשל"ב לקו"ש ח"ז עמוד 275).

ד. מעלת ברכות ההפטרה:

העובדה שקוראים את ההפטרה בברכות לפני' ולאחרי', מדגישה את המשכת העניין של ההפטרה בעולם². (מאמר ד"ה כי כאשר השמים, ש"פ תזריע תשמ"ב, תורת מנחם תשמ"ב ח"ג עמוד 1364).

שם ההפטרה**ה. שם הפרשה בעל משמעות:**

כדי להבין את משמעות השם של ההפטרה, ראוי להקדים כמה הקדמות: (א) לפי תורת הבעש"ט לשם הנקרא בלשון הקודש יש משמעות, כיון שעל ידו הוא החיות של הדבר הנקרא בשם זה; (ב) ענין זה הוא בכל דבר וענין. וכן הוא בפרשת השבוע, כמבואר בכ"מ, אשר השמות שנהוגים בהשגחה פרטית אצל בני ישראל לקרוא לפרשיות התורה אינם שמות הסכמיים שהונהגו רק כדי להכיר בין פרשה לפרשה, כי אם שהוא השם של הפרשה על פי תורה³. ולכן אפשר ללמוד מהשם הוראה; (ג) ההפטרה מהווה חלק מהפרשה⁴.

1. להפטרה יש שם:

הרגילות היא לקרוא להפטרה על שם פרשת השבוע (לדוגמה: "הפטרת בא" היא ההפטרה של פרשת בא). לאור המוזכר לעיל (נפרט בסעיף י' ואילך) שההפטרה היא חלק מהפרשה, מובן שהעובדה שנקראת ההפטרה "הפטרת בא" אין פירושה רק ההפטרה בנביא השייכת לפרשת בא, אלא ש"בא" הוא גם השם של ההפטרה עצמה. (שיחת פרשת בא תשל"ג, תורת מנחם ח"א, עמוד 67; פרשת ויחי תשל"ב, תורת מנחם ח"ז, עמוד 35).

2. ראה לקמן (סעיף כ"א, מ"א, מ"ב) עניינים נוספים הנלמדים מהא דמברכים לפני' ולאחרי'.

3. וראה לקו"ש ח"ה עמוד 57 (ובריבוי מקומות בלקו"ש), אריכות בדבר, וראיית לזה.

4. ראה לקמן סעיף י' ואילך.

ז. השבת קרוי על שם ההפטרה:

בחלק מהשבתות בהן נקראת הפטרה מיוחדת (מעין הזמן), מנהג ישראל לקרוא לשבת על שם ההפטרה (לדוגמה: שבת חזון - נקראת בשם זה, על שם שקוראים בה הפטרת "חזון ישעי"). דבר זה מורה שתוכן ההפטרה בשבתות אלו הוא התוכן של כל השבת⁵. (שיחת פרשת דברים תש"מ, לקו"ש חכ"ט דברים-חזון, עמוד 9).

ח. ההפטרה קרוי על שם השבת:

אמנם, בכמה מקומות מבואר לגבי שבת שובה - שאף שאכן ההפטרה שקוראים בה היא הפטרת "שובה ישראל", אין זה שהשבת נקראת שבת שובה מחמת שקוראים בה הפטרה זו, אלא להיפך - השבת היא "שבת שובה", וזהו הטעם שקוראים בה הפטרת שובה ישראל. (וראה לקמן בפרק הפטרות המועדים). (שיחת ו' תשרי תשמ"ב תורת מנחם תשמ"ב, ח"א, עמוד 26; וראה גם שיחת ש"פ בראשית תשל"ל, תורת מנחם חנ"ח, עמוד 65, הובא לקמן, סעיף מו).

ט. מהות השם "הפטרה", והכללים היוצאים מזה - יתבארו לקמן (בכללים הבאים).

ההפטרה היא סיום הפרשה

י. ההפטרה היא סיום הפרשה:

הא דקריאת ההפטרה בבית הכנסת היא לאחרי קריאת התורה, אין זה רק סמיכות של שני עניינים שונים, קריאת הפרשה וקריאת ההפטרה, השייכים זה לזה, ובגלל הקשר ביניהם מסמיכים אותם אחד לשני. אלא, מדובר על עניין אחד - "קריאת התורה וההפטרה", והרי זו קריאה אחת של עניין אחד, המתחיל בפרשת השבוע ומסתיים בהפטרה. (שיחת פרשת פנחס תשמ"ז, תורת מנחם תשמ"ז ח"ג, עמוד 100; שיחת ו' תשרי תשמ"ב, תורת מנחם תשמ"ב ח"א, עמוד 26).

יא. הפירוש הפשוט של שם הפטרה הוא סיום (של קריאת התורה):

עניין הנ"ל, שההפטרה היא דבר אחד עם הפרשה, הוא הפירוש הפשוט של השם - "הפטרה", מלשון סיום. והוא ע"ד הלשון "אין מפטירים אחר הפסח אפיקומן" (פסחים קיט, ב), היינו שהפסח הוא ההפטרה והסיום, ואין עושים לו הפטרה אחרת לאחרי. (מאמר ד"ה ויגש תשמ"ו, תורת מנחם תשמ"ז ח"ב, עמוד 252).

5. ראה תורת מנחם תשמ"ח (ח"ב עמוד 519 הערה 112) המסקנה לגבי שבת הגדול שאינה נקראת ע"ש ההפטרה.

יב. המקור לפירוש זה בשם הפטרה:

מקור ההשוואה בין ה"הפטרה" ל"אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" הוא באבודרהם (ועוד). אלא ששם פירש שהוא סיום וסילוק מענייני תפילת שחרית (כלומר, שההפטרה היא הסיום של כל העניינים שמוסיפים אחר תפילת שחרית, וממנה מסתלקים לתפילת מוסף). ואילו לפי היסוד המבואר בשיחות, הא דההפטרה היא סיום, היינו שהיא חלק מקריאת התורה, והסיום שלה, כנ"ל.

יג. ההפטרה היא סיום הפרשה בכל המובנים:

כיון שההפטרה היא הסיום של הפרשה, יש בה כמה מעלות שיש ב"סיום" של עניין - כולל זה שבה באים ענייני הפרשה לידי שלימות ולידי גילוי. ולהעיר, שמצינו (ראה אנצקלופדיה תלמודית בערך הפטרה, וש"נ) שקראו להפטרה "אשלמותא", ולפי זה מובן שהיא השלמות (כולל כל העניינים של סיום ושלימות) של קריאת התורה.⁶ השיחות המפרטות את כל המעלות שיש בהפטרה הנובעות מכך שההפטרה היא סיום הפרשה, יובאו לקמן סעיף לד ואילך באריכות. (שיחת פרשת ויגש תש"ן, תורת מנחם תש"ן ח"ב עמוד 102).

יד. ההפטרה עצמה מהווה סיום, ולכן היא מלמדת בעיקר על עניינים שהם עצמם סיום:

היותה של ההפטרה סיום הפרשה הוא הטעם לכך שההפטרה מלמדת על עניינה של הפרשה (כדלקמן בפרק הפטרה מעין הפרשה)⁷. דבר זה מודגש בעיקר בהפטרה של סיום החג, שכיון שכל עניין ההפטרה הוא "סיום" הרי מתבארים בה יותר עניינים שהם עצמם סיום. (שיחת אחרון של פסח תשי"ז, תורת מנחם ח"ט עמוד 285).

טו. גם הפטרה שהיא מענייניו של יום היא סיום של כל קריאת התורה:

הא דההפטרה היא הסיום של הפרשה, אין זה רק (ברוב השנה) כאשר ההפטרה היא מעין פרשת השבוע. כי אם גם בראש חודש, לדוגמה, כשהמפטיר וההפטרה

6. להעיר בדא"פ, שנראה שחלק גדול מכללי ההפטרה מיוסדים על עניין זה - שהפירוש הפשוט של תיבת הפטרה היא סיום, וכדרך הלימוד של רבינו שהמשמעות של כל עניין בתורה הוא במובנו המלא והרחב ביותר.

7. לכללות העניין שהיות ההפטרה מעין הפרשה קשור לזה שהיא סיומה של הפרשה, ראה לקמן בפרק הפטרה מעין הפרשה, ובפרטיות בסעיף כ"ב, וכן בפרק מעלת ההפטרה על הפרשה באריכות. אלא שכאן הוזכר עניין זה בקצרה, כיון שהו אנחות להבנת העניין שגם הפטרת המועדים היא סיום הקריאה בכל המובנים, והיא הסיום של כל קריאת התורה (אף, שכלכאורה, אינה מעין פרשת השבוע), כבפנים סי"ד-ט"ו.

הם מעניין היום. כלומר: גם אז "קריאת התורה וההפטרה" הוא עניין אחד. ולכן, גם אז המפטיר וההפטרה (שהיא מלשון סיום) הם הסיום גם של פרשת השבוע. (מאמר ד"ה כה אמר ה' השמים כסאי, פרשת קדושים תשמ"ו, תורת מנחם תשמ"ו ח"ג, עמוד 238).

הפטרה מעין הפרשה

טז. הקדמה:

עניין הנ"ל, שההפטרה היא (לא עניין בפ"ע שיש בו דמיון לפרשה, כי אם) חלק וסיום של הפרשה, מתבטא גם ביחס לדמיון שיש בין ההפטרה לפרשה, הפטרה מעין הפרשה, שכמה עניינים נלמדים בזה, כדלקמן⁸.

יז. תוכן הפרשה וההפטרה צריך להיות זהה:

פירוש הכלל שההפטרה היא מעין הפרשה, הוא שנקודת תוכן עניינם צ"ל בשווה. כלומר, לא ייתכן שרק בכללות יהיה בהפטרה תוכן שמזכיר את תוכן הפרשה, כי אם שנקודת הפרשה וההפטרה צריכה להיות זהה⁹. (שיחת פרשת שלח תשי"ט, תורת מנחם חכ"ו עמוד 51).

יח. כל ההפטרה שייכת אל תוכן כל הפרשה:

במה שההפטרה היא מעין ודומה לפרשה, הרגילות היא לחשוב שהמדובר הוא באותם הפסוקים בהם רואים באופן בולט את הקשר לפרשה. אבל באמת אינו כן, וכל ההפטרה כולה, מתחילתה ועד סופה - היא ההפטרה של פרשה זו. ומכיוון שכן, חלים על כל פסוקי ההפטרה הכלל שההפטרה היא "מעין הפרשה". טעם הדבר מובן, שכן ההפטרה תוקנה להיות במקום כל הקריאה, ולכן ברור שאין

8. טעם הדבר בדא"פ, אף שלא נאמר בפירוש בשיחות, אך הוא לכא' יוצא מכללות המבואר בשיחות (ראה לקמן פרק ב'), שעניין התקנה הוא חלק מדרך התגלות התורה, ולא רק שעשו זכרון בעלמא בזמן שלא יכלו לקרוא את הפרשה. וזה נראה כמו כלל גדול שממנו יוצאים כמה כללים בעניין אופן הדמיון שבין הפרשה להפטרה.

9. טעם הדבר בדא"פ, תלוי בהנ"ל - הערה הקודמת: הא דתיקנו את ההפטרה בדומה לפרשה, אינו רק עניין של זכרון בלבד לפרשה (כמו שהי' אפשר לחשוב, שכיון שהייתה גזירה שלא יקראו בתורה, מצאו עניינים בנביאים שיש בהם זכר לעניין הפרשה), כי אם שההפטרה היא באמת תמורת הפרשה, ולכן, מוכרחים לומר שהיא מבטאת את אותה הנקודה של הפרשה. וכמו שרואים בשיחה זו, שמקשה מכך שאף שגם הפרשה וגם ההפטרה עוסקים בעניין אחד, נראה שהם בסתירה זו לזו. ומובן שיסוד זה שייך גם להא דההפטרה היא חלק מהפרשה, שלימותה, וכיו"ב.

זה רק קשר הקיים בפסוק אחד, כ"א שתוכנה הכללי של כל ההפטרה הוא מעין תוכנה הכללי של כל הפרשה.

יט. בפסוק הראשון מרומז הקשר לפרשה:

כיון שהתוכן של כל דבר מרומז בתחילת העניין, צריך לומר שבפסוק הראשון של ההפטרה ישנו התוכן הכללי של כל ההפטרה, שהוא מעין התוכן הכללי של כל הפרשה. [וכיון שהדין הוא (הובא לקמן סעיף כ"ו) שההפטרה צריכה להיות בדסליק מיני' (לשון הבית יוסף סרפ"ג) - יש קשר בין הפסוק הראשון של ההפטרה, לסיום הפרשה)]. (שיחת פרשת בלק תשכ"ג, לקו"ש חי"ח בלק ג', עמוד 293).

כ. כל ההפטרה שייכת לכל הפרשה - טעם הדבר:

עניין זה, שכל ההפטרה כולה שייכת לפרשה, ולא רק הפסוקים שבהם הקשר הוא בולט וגלוי, יתבאר לפי יסודו של הגאון הרגצ'ובי: כל "עניין" שיש בו חלקים שנראים עיקריים יותר וחלקים "צדדיים", הנה גם העניינים הצדדיים מהווים חלק מעיקר העניין, והוא מתבטא גם בהם. (שיחת פרשת וארא תשל"ב, תורת מנחם חס"ז, עמוד 86).

כא. כל פסוקי ההפטרה הם חלק ממהות ההפטרה - ראי' לדבר:

העובדה שתקנו חכמים לברך ברכות לפני ולאחרי ההפטרה, מלמדת שכל פסוקי ההפטרה הם חלק מההפטרה. דבאם ישנם פסוקים שאינם קשורים לפרשה, והטעם שקוראים אותם הוא רק כדי להשלים את מניין הפסוקים וכיו"ב, הי' הדבר מהווה הפסק בין סיום העניין של ההפטרה וברכותי'. (ש"פ ויגש תשמ"ו, תורת מנחם תשמ"ז ח"ב, עמוד 264).

כב. הפסוק האחרון של ההפטרה הוא סיום כל הפרשה:

כלל הוא (ברכות יב, א) "הכל הולך אחר החיתום", וכיון שההפטרה היא חלק מהפרשה והיא הסיום של הפרשה, מובן שהפסוק (האחרון) שבהפטרה, יש לו שייכות לכל הפרשה¹⁰. (שיחת פרשת במדבר, ה' סיון תשמ"ח, תורת מנחם תשמ"ח ח"ג, עמוד 395; ד"ה וארשתיד לי תשמ"ח, תו"מ תשמ"ח ח"ג, ע' 393).

10. להעיר שאמנם בשיחה שקודם המאמר רק הזכיר שמדובר בפסוק האחרון שבהפטרה, ואילו במאמר רק הדגיש שההפטרה (בכללותה) היא הסיום של הפרשה, ולכן פסוק זה שייך לכל הפרשה, (ולא נאמר בפירושו שהטעם שפסוק זה שייך לכל הפרשה הוא בגלל שהוא גופי' סיומה דההפטרה והפרשה), אבל נראה בפשטות שהא בהא תליא, ובפרט להמבואר בש"פ דברים שנה זו (לקמן סעיף

גג. [מעלות נוספות בפסוק האחרון שבהפטרה, שממנו ניתן ללמוד אודות כל ענייני הפרשה, ראה (גם) לקמן סעיף מ"ב ואילך¹¹].

כד. הפסוק האחרון שבהפטרה קשור לתחילת הפרשה:

כיון שכנ"ל, ההפטרה היא סיום הפרשה, והפסוק האחרון שבהפטרה הוא סיום (כל הפרשה ו)ההפטרה - הנה מובן שיש שייכות מיוחדת בין הפסוק האחרון שבהפטרה לפסוק הראשון שבפרשה, ע"פ הכלל הידוע ד"נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן". (שיחת פרשת דברים תשמ"ח, תורת מנחם תשמ"ח ח"ד עמוד 114, מוגה, בתרגום ללה"ק).

כה. ההפטרה היא מעין העניין העיקרי שבפרשה:

אף שההפטרה היא מעין הפרשה, ברור שאי אפשר שתהיה ההפטרה (בגלוי) מעין כל העניינים שבפרשה, אלא היא עוסקת בעניין העיקרי של הפרשה. ולהעיר, שעפ"ז, אפשר ללמוד מההפטרה גם לעניינה של הפרשה, שכן בנדו"ד (הפטרות פרשת בשלח) מופיעה בהפטרה גם ההקדמה לשירה, והוא בהתאם לכך שגם בפרשה יש חשיבות למה שאירע קודם השירה, כהקדמה לעיקר העניין, השירה. (שיחת פרשת בשלח תשכ"ח, תורת מנחם חנ"ב עמוד 4).

כו. ההפטרה היא מעין סיום הפרשה (מלבד הפטרת מחר חודש):

אף שתוכן כל ההפטרה היא מעין כל הפרשה (וכן, בהפטרה בא בגלוי, כנ"ל, העניין העיקרי של הפרשה), הנה בדרך כלל ההפטרה צריכה להיות מעין סיום הפרשה (ובזה גופא, הפסוק האחרון של הפרשה)¹², וכדמשמע גם מהא שבפרשיות מחוברות מפטירין באחרונה. עניין זה נכון לא רק לגבי המועדים, בהם קוראים למפטיר את העניין של היום, וההפטרה היא מעין היום, כי אם גם בפרשת השבוע. היוצא מן הכלל בזה, היא הפטרת שבת ערב ראש חודש, שבה נדחה הכלל שצריך להפטיר מעין קריאת הפרשה. (וראה לעיל סעיף ט"ו, שאעפ"כ יש שייכות גם בין הפטרת ערב ראש חודש (וכיו"ב) לפרשת השבוע). (שיחת פרשת

כ"ד), באופן ברור במעלת הפסוק האחרון - שהוא סיום ההפטרה והפרשה (אלא ששם מדגיש עוד עניין - שהוא שייך בעיקר לפסוק הראשון שבפרשה, אך מיני' תדרשנו לכאן, דבכלל מאתיים מנה. 11. הפרטים שהובאו שם אודות הפסוק האחרון שבהפטרה ומעלתו ושייכותו לכל הפרשה, מתאימים, כמובן גם כאן, אך הובאו לקמן שם - דשם עסקינן במעלות שבהפטרה וסיומה על כל הפרשה. אך עיי"ש ומיני' תדרשנו לכאן.

12. י"ל בדא"פ שאפשר לקיים שני הכללים: תוכן ההפטרה הוא מעין העניין העיקרי של הפרשה, וגם ההפטרה מהווה המשך והיא מעין של העניין האחרון של הפרשה, ואכ"מ, ועוד חזון למועד.

בלק תשכ"ג, לקו"ש חי"ח בלק ד', עמוד 293, הערה 2; מאמר ד"ה ויאמר לו יהונתן, ש"פ אחרי מבה"ח וער"ח אייר ה'תשי"א, תורת מנחם ח"ג עמוד 50).

כז. כ"א פסוקי ההפטרה הם כנגד ז' קרואים שבפרשה:

על אף האמור, שבדרך כלל ההפטרה היא מעין העניין העיקרי שבפרשה, שכן אי אפשר שתהיה כנגד כל העניינים שבפרשה (בגלוי), הנה מובן שאין זה בסתירה להנ"ל (סעיפים כ', כ"א) שכל ההפטרה היא מהות אחת, כנגד כל הפרשה. ובפרטיות - להיות שהדין הוא שבהפטרה צ"ל כ"א פסוקים כנגד ז' קרואים שיש בפרשה, הרי נמצא מזה שג' פסוקים הראשונים שבהפטרה - שייכים לעליית ראשון, וג' הפסוקים השניים - שייכים לעליית שני, וכו'.

כח. אעפ"כ, קריאת ההפטרה שייכת (בגלוי) רק ליום השבת:

אף שההפטרה היא כנגד כל ימות השבוע, הנה בגלוי קוראים אותה רק בשבת. זאת מחמת שהיא חלק מהנביאים בהם באים העניינים בגילוי יותר, ויום השבת שייך לעניין הגילוי. (וראה לקמן סעיף ל"ד ואילך, העניינים בהם יש מעלה בהפטרה על הפרשה). (שיחת פרשת ואתחנן-נחמו תשכ"ט, תורת מנחם חנ"ז, עמוד 192).

ההפטרה מלמדת על הפרשה

בט. הקדמה:

בהמשך להנ"ל, שההפטרה היא (לא רק חלק מהפרשה, כי אם) סיומה של הפרשה (סעיף י' ואילך), וכן שתוכן ההפטרה נקודתו שווה לתוכן הפרשה (סעיף י"ז) - ההפטרה מלמדת כמה וכמה עניינים על הפרשה, כדלקמן.

ל. ההפטרה מלמדת מהו הנושא העיקרי בפרשה:

בפרשיות רבות, כיון שיש בהם כמה וכמה עניינים (פרשות) שונים, קשה להצביע על עניין אחד שהוא עיקר ומהות הפרשה. (אף שברור הדבר שיש לפרשה נושא עיקרי, והוא גם הנושא ששייך לכל ענייני הפרשה, כמבואר בריבוי מקומות בלקו"ש¹³). במקרים אלו, העובדה שההפטרה עוסקת בגלוי בנושא אחד משלל נושאי הפרשה מלמדת שנושא זה הוא עיקרה של הפרשה. ובהשם לב לכך, שע"פ דין (משתדלים) שתהי' ההפטרה מעין סיומה של הפרשה, הרי כשרואים

13. ראה לדוגמה לקו"ש חי"ז פ' שמיני עמוד 92, וש"נ.

שאעפ"כ נושא ההפטרה הוא נושא אחד מתוך נושאי הפרשה - הרי ברור שעניין זה הוא העניין העיקרי בפרשה. (שיחת פרשת נשא תשמ"ז, תורת מנחם תשמ"ז ח"ג, עמוד 462; שיחת ו' תשרי תשל"א, תורת מנחם חס"ב, עמוד 54).

לא. ההפטרה מלמדת שמחוברות הן פרשה אחת:

מבואר בריבוי מקומות בתורת רבינו, אשר ב' פרשיות מחוברות נחשבות לפרשה אחת ארוכה. אחד המקורות לעניין זה הוא מהעובדה שקוראים במקרים כאלו הפטרה אחת על שתי הפרשות, שמזה מוכח ששתיהן עניין אחד הן¹⁴, וההפטרה היא מעין העניין המשותף שבשתי הפרשות (ובאם הייתה כל פרשה עניין בפני עצמה, היו צריכים לקרוא את ב' ההפטרות). ראייה ברורה לדבר - מהא דקוראים הפטרת נצבים כשנצבים וילך מחוברות. (שיחת פרשת חוקת-בלק תשל"ה, לקוטי שיחות חוקת בלק ח"ה, עמוד 300; שיחת פרשת ניצבים-וילך תשמ"ג, תורת מנחם תשמ"ג, ח"ד עמוד 2035).

לב. ההפטרות מלמדות שגם במחוברות, עדיין יש בכל פרשה גם עניין בפ"ע:

נתבאר לעיל שקריאת הפטרה אחת לב' פרשיות מחוברות מלמדת שהן נחשבות לפרשה אחת (ואף לנקודה אחת¹⁵). מאידך גיסא, מכך שלכל אחת מהפרשיות יש הפטרה בפני עצמה (היינו, שגם בשבת כזו אי"ז אלא שנדחית הפטרה אחת¹⁶), וכן הוא המנהג¹⁷ לקרוא ביחיד בשבת כזו את שתי ההפטרות, וכן, מסדר הקריאה בתורה הוא פרשה אחר פרשה (כשכנ"ל, לכל אחת מהן הפטרה בפני עצמה) - מכל זה מוכח שגם בשבת כזו יש עניין בכל פרשה בפני עצמה. (שיחת פרשת חוקת בלק תשמ"ב, תורת מנחם תשמ"ב, ח"ד, עמוד 1787; שיחת ח"י אלול תשמ"ט, תורת מנחם תשמ"ט, ח"ד, עמוד 332).

לג. ההפטרה מלמדת איזו פרשה מהמחוברות היא העיקר:

על אף שכנ"ל, הא דקוראים הפטרה אחת גם כשיש שתי פרשיות מחוברות

14. אף שמובא (ראה לקמן סעיף ל"ב, משיחת פרשת חוקת בלק תשמ"ב) שהוא משום טרחא דציבורא, עצם זה שלפועל קוראים הפטרה אחת - מחייב שיש בהפטרה זו מעין ב' הפרשיות, וממילא, כיון שהיא הפטרה אחת עם נושא אחד, מוכח שב' הפרשיות נעשות כמו פרשה אחת עם נושא אחד.

15. ראה בשיחת ח"י אלול תשמ"ט המצויינת בפנים.

16. וראה לקמן סעיף מ"ז שגם במועדים אי"ז שיש רק להפטרות המועד, אלא שהפטרות המועד דוחה את הפטרת השבת.

17. ראה לקמן (סעיף נ' ואילך) בעניין המנהג לקרוא בהעברת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום גם את ההפטרה.

מלמדנו שהן נחשבות לפרשה אחת, הנה מזה שקוראים את הפטרת הפרשה השניה, מוכח שבין שניהם, היא החלק העיקרי של הפרשה (כלומר, של הפרשיות המחוברות). (שיחת פרשת מטות-מסעי תשל"ב, תורת מנחם חס"ט, עמוד 111).

מעלות ההפטרה על הפרשה

לד. הקדמה:

לעיל (סעיף י' ואילך) הובא, אשר קריאת ההפטרה (אינה עניין בפני עצמו ורק שנקראת בסמיכות לקריאת התורה, כי אם שהיא) מהווה חלק מקריאת הפרשה, והסיום של הפרשה עצמה. אמנם, כמה וכמה מעלות ישנן בהפטרה על הפרשה עצמה, היינו, שהיא אינה רק חלק האחרון, אלא שיש בה תוספת על העיקר של הפרשה, וכמה עניינים בזה, כדלקמן. ולהעיר, שהטעם הפנימי לזה שיש בהפטרה מעלות על הפרשה יתבאר לקמן (פרק ב') באריכות שהוא קשור ביסוד תקנת ההפטרה בזמן הגזירה.

לה. מעלת המפטיר על הז' קרואים:

על אף שגדלה מאוד מעלת הקריאה בתורה של הז' קרואים על עליית מפטיר (שכן בה שבים וחוזרים על פסוקים שכבר נקראו), אעפ"כ, עניין ומעלת המפטיר (וההפטרה) יובן על פי המבואר במעלת דברי סופרים על דברי תורה, עד ש"חמורים דברי סופרים" על דברי תורה. וזהו הטעם שרבותינו נשיאנו, החל מכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע, עלו לתורה למפטיר דוקא - אף שהמפטיר (בדרך כלל) אינו אלא חזרה על כמה פסוקים שכבר נקראו בפרשה. (שיחת פרשת ויקהל פקודי תשמ"ג, תורת מנחם תשמ"ג, ח"ב עמוד 1118).

לו. ההפטרה היא הסך-הכל של הקריאה בתורה:

ההפטרה מהווה הסיום והסך-הכל של קריאת התורה. ובהפטרה גופא, כיון שהפסוק האחרון הוא הסיום של ההפטרה, מובן שהוא הסך-הכל של כל הקריאה. ומזה מובן, שמעניינו של הפסוק האחרון אפשר לדעת מהו תוכן ההפטרה והפרשה (גם במקרה שנראה מכל ההפטרה שמהותה הפכי מהפסוק האחרון)¹⁸. (שיחת אחרון של פסח תשל"א, תורת מנחם חס"ד, עמוד 64; שיחת פרשת דברים תשמ"מ, לקו"ש חכ"ט עמוד 9).

18. בעניין מעלת הפסוק האחרון שבהפטרה והקשר שלו לכל ההפטרה והפרשה, ראה גם סעיף כ"ב, מ"ב.

לז. בהפטרה יש הוספה על הפרשה (הפועל והגילוי של הפרשה):

מכך שההפטרה באה לאחר הפרשה מובן שההמשך שיש בה לענייני הפרשה הם באופן של הוספה על הפרשה. והיינו, שאותם העניינים שישנם בפרשה, באים בהפטרה כפי שהם בפועל¹⁹. ולדוגמה, העניין דמחיית עמלק - בהפטרה מסופר כיצד מחו את עמלק בפועל. וכן, העניינים שלא נתפרשו בפרשה, באים לידי גילוי בפרשה²⁰. וזהו גם הטעם לכך שיש שקראו להפטרה בשם "אשלמותא", היינו שבא נשלמים ענייני הפרשה. (שיחת פרשת תצוה תשל"ב, תורת מנחם חס"ז עמוד 263; שיחת פרשת ויגש תש"ן, תורת מנחם תש"ן ח"ב עמוד 102; שיחת כ"א אד"ר תשמ"ח, סיום השלושים, תורת מנחם תשמ"ח, ח"ב, עמוד 425).

לח. הטעם שההפטרה משלימה ומגלה את ענייני הפרשה - לפי שהיא בנביאים:

טעם הדבר שבהפטרה הדברים באים יותר בגילוי, הוא משום מעלת הנביאים על חמישה חומשי תורה. כיון שבהם, באופן כללי, העניינים יותר בגילוי. וכן, נחשבים הנביאים (לפעמים) כתורה שבעל פה, שבה באים ענייני תורה שבכתב בגלוי יותר. (ולהעיר, שמזכיר לגבי עניין זה הפירוש ש"הפטרה" היא מלשון סילוק, והיינו, סילוק מענייני קריאת התורה. כלומר, שאי"ז רק שההפטרה היא הסיום של הפרשה (אבל באותו אופן של הפרשה), אלא שכיון שמתפרשים ומתגלים בה ענייני הפרשה כמו בתורה שבכתב, הרי על ידה מסתיים העניין וניתן להפטר, מלשון סילוק, מקריאת התורה). (מאמר ד"ה הללו, סוכות תשל"א, תורת מנחם חס"ב, עמוד 93; שיחת פרשת שלח תשכ"ג, תורת מנחם חל"ז עמוד 79).

לט. ההפטרה היא גילוי הפרשה, ולכן נקראת רק בשבת:

אף שההפטרה היא כנגד כל הז' קרואים שבפרשה (ולכן יש בה על פי דין, בדרך כלל, כ"א פסוקים, ג' פסוקים כנגד כל קרוא), היא נקראת רק בשבת, לפי שבה באים ענייני הפרשה בגילוי, וזה שייך ליום השבת. (שיחת פרשת ואתחנן-נחמו תשכ"ט, תורת מנחם חנ"ז, עמוד 192).

19. להעיר, שלכאורה, עניין זה מובן רק לאחר שידעין שהפרשה היא (לא רק דומה ומזכירה את הפרשה, כי אם) חלק וסיום הפרשה, שאזי מובן שצריך להיות בה גם הוספה לפרשה.

20. ראה לקמם סעיף מ"ג - תוספת בזה, שההפטרה לא רק מגלה העניינים שבאו בהעלם בפרשה, אלא גם מוסיפה עליהם עניינים (דרגות) שמשלימות העניין ולא הובאו בפרשה. ויש לעיין אם זו אותה המשמעות אם לאו.

מ. ההפטרה - גילוי הפנימיות (הטוב) שבפרשה:

ההפטרה מלמדת על מהותו הפנימית של העניין העיקרי שבפרשה. ולדוגמה מהפטרת נח, מהשם בו נקרא העניין העיקרי של הפרשה, ה'מבול', בנביא ובהפטרה - למדים על המשמעות הפנימית שלו. (שיחת מוצש"ק פ' נח תשל"ח, לקוטי שיחות ח"כ, ע' 286. מוגה).

מא. ההפטרה - עניין בפני עצמו מהפרשה²¹:

אף שכנ"ל, ההפטרה היא חלק מקריאת התורה, ומהווה את ההסיום של הפרשה, יש כמה ראיות לכך שההפטרה היא גם עניין בעל חשיבות בפני עצמו (יותר מקריאת התורה עצמה): א. ההפטרה קובעת ברכה לפני' ולאחרי', ומזה משמע שהיא עניין בפני עצמו. ב. בעניין הברכות גופן, בשונה מקריאת התורה שיש רק ברכה אחת לאחר הקריאה, אחר קריאת ההפטרה אומרים כמה ברכות. ג. רא' נוספת מהמנהג שהי' בזמן הש"ס, שהי' קרוא אחד לכל הפרשה, עם ברכה אחת לפני' ולאחרי', ולא הייתה מתחלקת לשבעה קרואים, שמנהג זה מבטא את הצד שהפרשה כולה היא עניין אחד. ואעפ"כ, גם בזמן ההוא נקבעה ההפטרה עם ברכות לפני' ולאחרי', שבזה מודגש יותר שההפטרה היא (גם) עניין בפני עצמו.

מב. מעלת הפסוק האחרון של ההפטרה:

מעלה זו שבהפטרה, שאומרים לאחרי' כמה ברכות, מתבטאת בפסוק האחרון של ההפטרה, להיותו סמוך לברכות שלאחרי ההפטרה, הרי הוא קשור במיוחד לברכות של ההפטרה. וזה כולל גם לברכה הראשונה, לפי ש"נעוץ תחילתן בסופן". לפיכך, כשמחפשים את הקשר בין ההפטרה לפרשה, הנה קשר זה צ"ל בעיקר בפסוק האחרון של הפרשה.

מג. בהפטרה מתגלים ענייני הפרשה, וגם עניינים חדשים (בעניין) שאינם בפרשה:

הא דההפטרה היא השלימות והגילוי של הפרשה, היינו שבהפטרה באים בגילוי ובהדגשה העניינים שבפרשה, עוד יותר מאשר בפרשה עצמה. לבד זאת, בהפטרה מתגלים עניינים חדשים שאינם בפרשה עצמה. ולדוגמה, בפרשת וישלח נאמר רק "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", ואין מפורש מתי יהי' עניין זה. ובהפטרה בא עניין זה לידי גילוי - "ועלו מושיעים בהר ציון", היינו שזה יהי' בימות

21. העניינים הבאים בג' הכללים הבאים הם לפי סדר השיחה (וישלח תשמ"ג), ואף שיש בהם כמה חידושים, הנה כמה פרטים בהם שייכים לעניינים שכבר נתפרשו קודם. והובאו כאן, בסוף נדון זה של מעלות ההפטרה על הפרשה, כיון שזהו עיקרם, וכדי להביא השיחה בשלימותה.

המשיח. ויתירה מזו, בהפטרה מתגלים עניין חדש שיהי' אז, שאינם נמצאים בפרשה - "והייתה לה' המלוכה". (שיחת פרשת וישלח תשמ"ג, תורת מנחם תשמ"ג ח"א, עמוד 564 ואילך).

גם במועדים ההפטרה היא מעין הפרשה

מד. הפטרה מעניין היום גם שייכת לפרשה:

כתב הטור, אשר החל מי"ז בתמוז ועד שבת בראשית מפטירין "לפי הזמן ולפי המאורע", וכן בשבתות של חנוכה, ארבעת הפרשיות או בר"ח וער"ח שחלים בשבת, מפטירים מעניין היום. אמנם, גם בימים אלו, שההפטרה נבחרה מצד תוכן השייך אל המועד, הרי היא שייכת גם לפרשת השבוע. (שיחת פרשת ואתחנן תשכ"ט, לקו"ש ח"ט, ואתחנן ג', עמוד 61).

מה. גם ההפטרות שמעניין היום הם סיוס הקריאה (דהפרשה):

יתירה מזו: גם בשבועות אלו, שעיקר תקנת ההפטרה הוא מעניינו של יום, ההפטרה כשמה כן היא - הסיוס של קריאת התורה (הפרשה). ולכן, גם הכלל ד"נעוץ תחילתן בסופן", המלמד שיש קשר בין הפסוק האחרון של ההפטרה לפסוק הראשון של תחילת הפרשה (לעיל סעיף כ"ד) נכון הוא גם לגבי הפטרות אלו. (שיחת פרשת דברים תשמ"ה, תורת מנחם תשמ"ח ח"ד, עמוד 114; שיחת ש"פ פרשת דברים תשמ"ח, תורת מנחם תשמ"ח ח"ד עמוד 122, הוספה מבלתי מוגה; לקו"ש ח"ב פ' עקב עמוד 371).

מו. הפטרות מעניין היום הן (מעיקרון) גם מעין הפרשה:

נראה²², שגם השבתות בהם נבחרו הפטרות שהם מצד הזמן ולא מצד הפרשה, כגון הפטרת שובה ישראל בשבת שובה, ההפטרה מצד עצמה היא מעין הפרשה (כלומר, שעניין ההפטרה קיים גם בפרשה), אלא שכיון שאינו בהדגשה כל כך, לכן לא הייתה נבחרת הפטרה זו דוקא, ורק מצד היותה שייכת גם לזמן, נבחרה²³. (שיחת פרשת בראשית תשל"ל, תורת מנחם חנ"ח עמוד 65).

22. נקטנו בלשון 'נראה' לפי שהמדובר בפירוש בשיחה הוא רק על פרשיות 'וילך' ו'האזינו', בהם מפטירים 'שובה ישראל', אבל מסגנון השאלה והמסקנה שבשיחה נראה שכן הוא בכללות בהפטרות שאינן מעין הפרשה (בגלוי).

23. נראה, בדא"פ, ששייכותו של עניין זה לעניין הקודם בולטת: שכן באם גם הפטרות אלו הן סיוס פרשת השבוע, מובן שמעיקרון יש בהם מעין הפרשה.

מז. הפטרת פרשת השבוע קיימת גם במועד:

כאשר קוראים הפטרה מעניין היום, ההפטרה של שבת רק נדחית מפני הצורך לקרוא מעין היום, אבל אין זה שההפטרה של הפרשה לא קיימת. וזהו הטעם שביחיד, המנהג הוא לקרות גם את הפטרת השבת. [לחביבותא דמילתא, יצויין, כי באחרון של פסח, הייתה צריכה להיות הפטרה מעין הקריאה של היום, והיא נדחית מפני הפטרה אחרת שמעין היום]. (פרשת תולדות תשל"ד, תורת מנחם חע"ד, עמוד 243; שיחת פרשת תשא תשמ"ז, תורת מנחם תשמ"ז ח"ב עמוד 663; שיחת ליל הושענא רבה תשמ"ה, תורת מנחם תשמ"ה ח"א, עמוד 351; שיחת אחרון של פסח תשח"י, תורת מנחם חכ"ב עמוד 275).

הוראה מההפטרה ולימוד ההפטרה**מח. הוראה מההפטרה - חלק מהפרשה:**

כיון שההפטרה היא סיומה של הפרשה - יש בה הוראה בעבודת ה' (יותר משאר ענייני התורה). ויתירה מזו: ההוראה שלמדים מפרשת השבוע, היא באופן מיוחד מההפטרה של השבוע. כן, הוראת אדמו"ר הזקן נ"ע שצריך "לחיות עם הזמן - פרשת השבוע", הרי זה כולל גם את ההפטרה, להיותה חלק (הסיום) של הפרשה. (מאמר ד"ה ויאמר לו יהונתן תשמ"ב, תורת מנחם תשמ"ב ח"ג, עמוד 1486; כ' חשון תשמ"ו, תורת מנחם תשמ"ו ח"א, עמוד 579).

מט. הוראה מההפטרה - מצד עצמה:

ההפטרה היא "מעין הפרשה". כלומר, שהעניינים המבוארים בה הם העניינים הנמצאים בפרשה. ולכן אפשר "לחיות עם הזמן" מההפטרה, מצד שהיא מעין הפרשה. נוסף לכך, הנה מעצם העובדה שההפטרה הייתה בתקופת הגזירה 'תחליף' לפרשה, מובן, שגם בהפטרה מצד עצמה טמונות כל ההוראות שיהודי צריך לקחת לחיי היום יום, כשם שהם קיימים בפרשת השבוע. נוסף לכך, מהשיחה הבאה, למדים גם את מעלת הנבואות המובאות בהפטרה על שאר הנבואות שבתנ"ך, שיש בהם תוקף יותר בעניין ההוראה הנלמדת מהם לעבודת ה'. (שיחת פרשת וארא תשכ"ז, תורת מנחם חמ"ח עמוד 420)

נ. המנהג לקרא את ההפטרה גם ביחיד:

תקנה מיוחדת היא לקרוא את ההפטרה בעת העברת שנים מקרא ואחד תרגום (ספר המנהגים עמוד 25). הקריאה ביחיד גורמת, שהאזנה להפטרה הנקראת

בציבור, והפנמת העניינים שבה, הם ביתר שאת. (שיחת פרישת האזינו תשמ"ג, תורת מנחם תשמ"ג ח"א עמוד 93).

נא. המנהג לקוראה ביחיד לא נתפשט - המעלה שבזה:

כיון שהמנהג זה לומר את ההפטרה ביחיד, לא נתפשט כל כך ברבים, לכן, עיקר קריאת ההפטרה היא בציבור, וזה מורה שההוראה שיש ללמוד ממנה היא לכאו"א בכל מצב ובכל זמן²⁴. (שיחת פרישת תצא תשל"א, תורת מנחם חס"ה, עמוד 160)

נב. ללמוד גם ההפטרה שאין קוראים במילואה:

המנהג ללמוד את ענייני ההפטרה בשבת, כולל גם את ההפטרות שאין קוראים אותם (במילואם) בציבור, אבל הם שייכות לשבת זו. (ש"פ קרח תשמ"ז, תורת מנחם תשמ"ז ח"ג עמוד 575).

24. להעיר שנראה שהיחס לתקנת קריאת ההפטרה ביחיד, היא מעין תקנת לימוד החת"ת, אלא שבשיחה זו מבליט הצד שלא נתפשטה כל כך כמו החת"ת, וההוראה שיש ללמוד מכך.

פרק ב'

במעלת ואופן תקנת קריאת ההפטרה

- עם ציוני מקורות -

א. הקדמה - טעם ההפטרה כבאבודרהם, משום הגזירה:

לאחר שבפרק הקודם, הובאו ונפרטו כללי ההפטרה, בפרק זה תבואר מהות תקנת ההפטרה במשנת הרבי. יסודם של (כמעט) כל הכללים דלעיל, בנוי על צורת היחס והמבט היחודי על תקנת ההפטרה, כפי שיפורט לקמן. ולהעיר, שכמה שיטות בראשונים בגדרה של התקנה (ראה אנצקלופדיה תלמודית ערך הפטרה) אבל בשיחות ומאמרי כ"ק אדמו"ר, נוקט כמעט תמיד כמובא באבודרהם, שההפטרה נתקנה בשעת הגזרה שנגזרה על בני ישראל שלא לקרוא בתורה. דוקא עניין זה, שתיקון ההפטרה בא מחמת גזירת המציק, מביא את המבט המיוחד בתורת רבינו על ההפטרה, כדלקמן.

ב. ההפטרה - ירידה צורך עלי, גילוי:

כיון שההפטרה נתקנה בזמן של גזרה וירידה ניתוסף על ידי תקנה זו עילוי גדול, לפי הכלל ד"ירידה צורך עלי", ובזה יבואר היטב המובא לעיל (פרק א' סעיף ל"ז ואילך) שדוקא בהפטרה יש כמה וכמה עניינים שאינם בגלוי בפרשה עצמה. (שיחת פרשת פנחס תשמ"ט, תורת מנחם תשמ"ט עמוד 53, שולי הגיליון להערה 80 (מוגה); שיחת פרשת ויגש תש"ן, תורת מנחם תש"ן ח"ב עמוד 109).

ג. ההפטרה מוסיפה הנאה מביטול הגלות:
 כיון שההפטרה היא תקנה שבאה בעקבות הגזירה (גלות) הרי בא מתבטא העניין של ההנאה היוצאת מהגילוי שבא בעקבות הגלות. (שיחת עשרה בטבת תש"ן, תורת מנחם תש"ן ח"ב, עמוד 121).

ד. ההפטרה היא מסדר התגלות התורה - פנימיות המושג גזירה על בני:
 במאמר שנאמר בפרשת ויגש תשמ"ו, ביאר רבינו את יסוד הדברים, שכיון שהעולם וכל הנבראים שבו, נבראו "בשביל התורה ובשביל ישראל", הרי שמזה נובעת ההשקפה וההסתכלות הנכונה על העובדה שנגזרת על ישראל גזירה. שאין זה מצד שליטת האומות בנו, אלא שכן היה הסדר דהתגלות התורה - והוא הטעם שבהפטרות מתגלים עניינים שלא התגלו בתורה. ומה שבפועל זה בא לעולם על ידי גזירת האומות, הוא החלק הגלוי של העניין. (ד"ה ויגש תשמ"ו, תורת מנחם תשמ"ו ח"ב, עמוד 252).

ה. בהפטרה מתגלית מעלתם של ישראל שבזמן הגלות:
 עובדה זו, שלפועל עניין ההפטרה נתקן מחמת גזירה, מבארת גם (בפנימיות העניינים) את הטעם שמלבד מה שההפטרות הם "מעין הפרשה", יש בהם גם עניינים המבטאים מעלתם של ישראל שבזמן הגלות דוקא. (מאמר ד"ה בהעלותך תשמ"ח, תורת מנחם תשמ"ח ח"ג עמוד 486).

ו. על ידי תקנת ההפטרה נפעל ביטול הגזירה וחזרו לקרוא בתורה:
 כיון שכנ"ל, לאומות העולם אין שליטה על ישראל, מובן שכאשר הם גוזרים גזירה על ישראל, אין זה מצד כוחם ויכולתם. אלא שהיא גזירה במלכות דלעילא, ורק שמזה השתלשל שתגזר הגזירה גם במלכות דלתתא. וכן, העובדה שבני ישראל מצידם, תקנו לקרוא את ההפטרה במקום קריאת התורה, שההפטרה מהנביאים יש בה מהעניין ד"חביבין דברי סופרים", היא גרמה לגלות קשר עמוק יותר שבין בני ישראל להקב"ה, וזה גרם גם לביטול הגזירה וחזרת קריאת התורה אצל בני ישראל.

ז. בזמן הגזירה עצמה, הוכו בסנוורים שלא יוכלו לגזור גם על ההפטרה:
 בגזירה שלא לקרוא בתורה מצינו דבר פלא, שאף שרצו לגזור ולנתק את בני ישראל מהתורה, הנה כשראו את תקנת ההפטרה שבאה תמורת הקריאה בתורה, לא גזרו על זה ואפשרו לבני ישראל לקרוא בכל שבת את ההפטרה. והביאור בזה יובן רק ע"פ הנ"ל, שהגזירה הייתה מלמעלה ורק השתלשל מזה גזירה במלכות

דלתתא, ובנוגע לתקנת ההפטרה היכה ה' את עיני הגויים בסנוורים שלא יוכלו להפריע ולגזור גם על תקנה זו. (שיחת פרישת בשלח תשמ"ג, תורת מנחם תשמ"ג ח"ב, עמוד 922)

ח. מעלת תקנת ההפטרה - בחיפוש אחר המלך, גילוי העצם:

הירידה שבעניין ההפטרה - מה שלא יכלו לקרוא במשך זמן בתורה מצד הגזירה, ואעפ"כ, חיפשו ישראל דרך אפשרית למצוא תחליף ותמורה לקריאת התורה, הרי יש בירידה זו מעלה נפלאה, והוא בדוגמה שדוקא על ידי החיפוש של המלך תופסים בהעצם שלו. וכח זה קיים בעניין ההפטרה, שגם במצבים של ירידה וגלות, אפשר לקבל את כח עצם הנשמה המסייע לעבודתו של ישראל.

להעיר, שביאורים רבים בריבוי הפטרות בשיחות הקודש ובמאמרים, נוגעים בנקודה זו - שבהפטרה ישנו כוח לסייע ליהודי בזמן של ירידה וגלות. ולדוגמה, בשיחה זו, מבאר כך את טעם הפטרת שמחת תורה, שאחרי "וימת משה", מפטירים "ויהי אחר מות משה". ולהעיר, שיש בזה שייכות למבואר לעיל בפרק הקודם - דזה שההפטרה היא חלק מהקריאה וסיומה, הרי זה באופן שיש בה תוספת על הנתבאר בקריאה, (יעו"ש סעיף מ"ג). (שיחת ליל שמחת תורה תשט"ו, תורת מנחם ח"ג, עמוד 53).

ט. הטעם הפנימי שלימוד ההפטרה הוא דוקא בשבת:

עוד מהעניין הפנימי בעבודת ה' שלמדים מההוספה שיש בעבודת ה' בהפטרה על כל הפרשה, שזה נוגע לעניין (שנזכר לעיל פרק א' סעיף ל"ט), אשר לימוד כל הפרשה הוא במשך השבוע, ואילו ההפטרה שייכת רק לשבת. ותוכן דבר זה נלמד מביאור הפטרת בשלח - שירת דבורה. (שיחת י' שבט תשל"ב, תורת מנחם חס"ז, עמוד 134).

פרק א'

יסודות וכללים בעניין ההפטרה

- עם המקורות -

משמעות קריאת ההפטרה

א. כמו עליה לתורה:

בקריאת ההפטרה יש פעולה מעין העליה לתורה. כשם שהעליה לתורה יש בה נתינת כח לעולה לתורה, כך גם מהווה ההפטרה נתינת כח. אמנם, ההפטרה היא נתינת כח על כללות העבודה בזמן של העלם והסתרי¹.

שיחת פרשת שמיני תשכ"ד (תורת מנחם חל"ט, עמוד 381)

וזהו הענין דקריאת ההפטרה שמהווה נתינת כח (כמו הנתינת כח שבקריאת התורה, שזהו הטעם שחתן עולה לתורה כדי לקבל נתינת כח כו"²) על כללות העבודה בהעלם והסתר דזמן הגלות, שעיי"ז באים לתכלית הגילוי שיהי' בגאולה העתידה שאז יהי' "דודי עבדי נשיא להם לעולם".

1. ראה בפרק שני באריכות, המקורות והטעם לכך שבהפטרה ישנה נתינת כח דוקא למצב של ירידה כזמן הגלות, שהוא לפי שההפטרה ניתקנה בזמן של גזירה.

2. ראה תר"מ חל"ו ע' 174. וש"נ.

3. יחזקאל לו, כה.

ב. ההפטרה מלמדת על מעלת היום:

כשנמצאים ביום מיוחד, כמו חג ומועד, ההפטרה מלמדת על מעלתו של היום. כך, לדוגמה, עיון בתוכן ההפטרה שקוראים בשבת ראש חודש מלמדת על גודל העניין של שבת וראש חודש.

שיחת פרשת תזריע מצורע, שבת ראש חודש אייר תשמ"ב
(תורת מנחם תשמ"ב ח"ג, עמוד 1370)

כאשר נמצאים בהתוועדות דשבת ר"ח, ודורשים שהדברים הנאמרים בהתוועדות יביאו לידי מעשה בפועל (ולא להסתפק בזה שמוחל על כבודו ונדחק לשמוע את הדברים הנאמרים בהתוועדות) – יתכן שמישהו יחשוב:

מהו הרעש שעושים משבת ר"ח, הרי אין זו הפעם הראשונה שישנו שבת ר"ח – לפני כמה חודשים הי' כבר שבת ר"ח, וכן יהי' לאחרי כמה חדשים? ! דהנה הקביעות דר"ח בימי השבוע היא באופן שכאשר ר"ח ניסן חל ביום חמישי יחול ר"ח אייר ביום שלאח"ז – ביום ששי, ומאחר שר"ח אייר הוא ב' ימים, הרי זה יום הששי ויום השבת. ור"ח שלאח"ז (סיון) יחול ביום שלאח"ז (ביום א') וכן הלאה. ועפ"ז נמצא שמידי כמה חדשים מוכרח להיות שר"ח יחול ביום השבת, כי הסדר הוא שכל ר"ח חל למחרת היום שבו חל ר"ח הקודם...

וא"כ, טוען הוא, מדוע עושים "רעש" מיוחד משבת ראש חודש – הרי אין זה דבר חדש כלל, כי כך היה לפני כמה חדשים, וכך יהי' לאחרי כמה חודשים?! – ולכן מספיק שיעבוד עבודתו באופן רגיל, ללא ענין של חידוש!

הנה על זה אומרים לו – שזהו היפך תורת הבעש"ט הנ"ל, כי ע"פ תורת הבעש"ט צריכים ללמוד הוראה מכל דבר שרואים או שומעים, גם כאשר מדובר אודות ענין שכבר ראה או שמע לפני"ז, ועאכו"כ שכן הוא בנוגע לעניני התורה, ובענינו – שבת ור"ח.

וכאשר טוען שזהו ענין של רמז ודרוש כו' – אומרים לו שזהו דין מפורש בשו"ע בנוגע להפטרה דשבת ר"ח: בכל שבת ר"ח מפטירין הפטרה מיוחדת הקשורה עם הזמן דשבת ר"ח, ללא חילוק איזה פרשה קורין בתורה באותה שבת. זאת אומרת: אע"פ שההפטרה באה בתור המשך וסיום לקריאת התורה, (שזהו הפירוש דתיבת הפטרה)⁴ אין כל חילוק איזה פרשה קראו בתורה בשבת זו, ולעולם מפטירין בהפטרה דשבת ר"ח. ובהפטרה דשבת ר"ח – "השמים כסאי" – מודגש הענין ד"שבת בשבתו" ו"חודש בחדשו" ("והי' מידי חודש בחודשו ומידי שבת בשבתו גו'"), שבת ור"ח.

וגודל ההדגשה שבכללות ענין ההפטרה⁵, מובן מזה שמברכים על ההפטרה כמה ברכות, הן לפני' והן לאחרי' וכאמור שבהפטרת שבת ר"ח מודגש כללות הענין דשבת ור"ח.

4. ראה ס"ה ואילך אודות שם ההפטרה, וראה ס"י ואילך היותה של ההפטרה סיום הפרשה.

5. ראה סעיפים ד', ובסעיפים שנשמנו בהערה שם, אודות ענין ברכות ההפטרה לפני' ולאחרי' ומה שלמדים מזה.

ומזה מובן שבכל שבת ר"ח ישנה הדגשה מיוחדת שצריכים ללמוד מחדש את ההוראות הקשורות עם שבת ר"ח, בהתאם לגודל הדגשת ענין זה בהפטרה, הן אצל זה שאומר את ההפטרה, והן אצל השומעים. היינו, שצריכים לחיות מחדש את כל ההוראות דענינים אלו, וכידוע הפתגם שאין להסתפק בשמיעה סתם, אלא צריכים "דהערה ערן" את הדברים ששומעים.

ג. המשכת כוח רוחני לעולם:

עצם קריאת ההפטרה - יש בה פעולה של המשכת כוח רוחני לעולם. ולדוגמה, פעולה שנפעלת ביום טוב - לאחר קריאת ההפטרה העוסקת בעניינו של יום, היא בתוקף יותר מאשר קודם קריאת ההפטרה.

שיחת ליל ב' דחג הסוכות תשמ"ז (תורת מנחם תשמ"ז ח"א, עמוד 200)

[בעניין שמחת בית השואבה ברחובה של עיר:] ועד שפועלים גם על אוה"ע שברשות הרבים, כאמור לעיל (סי"ח) שביום שני דחג הסוכות ישנה הדגשה מיוחדת בנוגע לפעולה על אוה"ע, שלא זו בלבד שאינם מפריעים ח"ו לחגוג את שמחת בית השואבה, אלא אדרבה - עוזרים ומסייעים לבני"י שיוכלו להוסיף בשמחת בית השואבה, ע"י שמירה וכו'. ועד כדי כך, שמשתפים גם אותם בשמחת בית השואבה, עי"ז שגם הם מוחים כפים, או שנותנים להם לגימה כו', ע"ד וברוגמת הענין ד"באו גוים בנחלתך" למעליותא, כנ"ל בארוכה.

ויש להוסיף בהדגשת הפעולה על אוה"ע בליל שני דסוכות לאחרי אמירת ההפטרה דיום א' דסוכות שבה נאמר "והי' כל הנותר מכל הגוים ועלו מידי שנה בשנה להשתחוות למלך ה' צבאות ולחוג את חג הסוכות". וענין זה חוזר ונכפל גם בקו השלילה "והי' אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ גו' יגוף ה' את הגוים אשר לא יעלו לחוג את חג הסוכות".⁶ וענין זה מודגש כאמור, לאחרי אמירת ההפטרה, בליל ב' דסוכות, ובפרט שבקדשים "הלילה הולך אחר היום"⁸.

שיחת אחרון של פסח תשל"ב (לקו"ש ח"ז עמוד 275)

ולכן אפשר לומר לכאו"א - שגם אצלו מאירה הארה זו, שהרי גם בביהמ"ד שלו קראו ההפטרה עם ברכה לפני ולאחרי, וכאו"א ענה אמן אחריהם, ושם הרי מדובר ע"ד ביאת המשיח ועניינו. ובמילא גם הוא צריך להרגיש ענין זה, וגם אצלו פועלת הארה זו - לבטוח בבטחון הגמור בה' בלי שום פקפוק כלל וכלל, שאף שע"פ דרך הטבע אינו רואה מראה מקום לזה, מ"מ, בוטח הוא בה' שיקיים הבטחתו למעלה מדרך הטבע.

6. זכרי' יד, טז.

7. שם, יז-יח.

8. חולין פג, סע"א. תמורה יד, א.

ד. מעלת ברכות ההפטרה:

העובדה שקוראים את ההפטרה בברכות לפני' ולאחרי', מדגישה את המשכת העניין של ההפטרה בעולם⁹.

מאמר ד"ה כי כאשר השמים, ש"פ תזריע תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ג עמוד 1364) והנה, כשקוראים פסוקים אלו בהפטרה, הרי אז כל הענינים נמשכים בפועל. ובפרט שהוא בברכה דאז אין כל ספק וספק ספיקא שהדבר יקויים, כמבואר באגה"ת. ובפרט כשלומדים אותם בתושב"כ ובתושבע"פ ובביאורי רבותינו נשיאינו, דמכיון ש"בתר רישא גופא אזיל", הרי כשם שאצלם ה"י זה באופן שנמשך בפועל כך הוא גם אצל ההולכים בדרכיהם גופא, וכמאמר כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה. ויתירה מזו בלי כ"ף הדמיון.

שם ההפטרה**ה. שם הפרשה בעל משמעות:**

כדי להבין את משמעות השם של ההפטרה, ראוי להקדים כמה הקדמות: (א) לפי תורת הבעש"ט לשם הנקרא בלשון הקודש יש משמעות, כיון שעל ידו הוא החיות של הדבר הנקרא בשם זה; (ב) ענין זה הוא בכל דבר וענין. וכן הוא בפרשת השבוע, כמבואר בכ"מ, אשר השמות שנהוגים בהשגחה פרטית אצל בני ישראל לקרוא לפרשיות התורה אינם שמות הסכמיים שהונהגו רק כדי להכיר בין פרשה לפרשה, כי אם שהוא השם של הפרשה על פי תורה¹⁰. ולכן אפשר ללמוד מהשם הוראה; (ג) ההפטרה מהווה חלק מהפרשה¹¹.

1. להפטרה יש שם:

הרגילות היא לקרוא להפטרה על שם פרשת השבוע (לדוגמה: "הפטרת בא" היא ההפטרה של פרשת בא). לאור המוזכר לעיל (נפרט בסעיף י' ואילך) שההפטרה היא חלק מהפרשה, מובן שהעובדה שנקראת ההפטרה "הפטרת בא" אין פירושה רק ההפטרה בנביא השייכת לפרשת בא, אלא ש"בא" הוא גם השם של ההפטרה עצמה.

שיחת פרשת בא תשל"ג (תורת מנחם חע"א, עמוד 67) ולכל לראש ההוראה משם הפרשה:

9. ראה לקמן (סעיף כ"א, מ"א, מ"ב) עניינים נוספים הנלמדים מהא דמברכים לפני' ולאחרי'.

10. וראה לקר"ש ח"ה עמוד 57 (ובריבוי מקומות בלקו"ש), אריכות בדבר, וראיות לזה.

11. ראה לקמן סעיף י' ואילך.

”בא”, כפי שנקראת מכור”כ שנים ע”פ מנהג ישראל ש”תורה הוא”¹² (ובפרט שכמה שמות פרשיות התורה הובאו כבר בסי”ה הרס”ג¹³), וכיון שזהו השם של כל הפרשה (כולל גם ההפטרה שקורין לאחרי הפרשה), שע”י השם נמשכת חיות הדבר, כידוע¹⁴ תורת הבעש”ט והמגיד בפירוש מ”ש ”נפש חי” הוא שמו”, הרי מובן שבשם זה נכלל התוכן של הפרשה, ובודאי יכולים ללמוד ממנו הוראה.

שיחת פרשת ויחי תשל”ב (תורת מנחם חס”ז, עמוד 35)

תיבת ”ויחי” שבהתחלת הפרשה היא גם השם של כל הפרשה עד לסיומה, ועד שגם ההפטרה נקראת ע”ש פרשת ויחי. ומזה מובן שעיקר ההוראה של הפרשה שהיא הוראה נצחית על כל הזמנים לא רק בשעה שקורין פרשה זו קשורה עם הענין של ויחי.

ז. השבת קרוי על שם ההפטרה:

בחלק מהשבתות בהן נקראת הפטרה מיוחדת (מעין הזמן), מנהג ישראל לקרוא לשבת על שם ההפטרה (לדוגמה: שבת חזון - נקראת בשם זה, על שם שקוראים בה הפטרת ”חזון ישעי”). דבר זה מורה שתוכן ההפטרה בשבתות אלו הוא התוכן של כל השבת¹⁵.

שיחת פרשת דברים תש”מ (לקו”ש חכ”ט, דברים-שבת חזון (עמוד 9))

שוין גערעדט פיל מאל¹⁶, אז אע”פ וואס פון פ’ בראשית ביז שבעה עשר בתמוז ”מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע” (ווי עם שטייט אין טור¹⁷)

אעפ”כ, וויבאלד אז אלע ענינים פון תורה זיינען מדויק ביותר, איז פארשטאנדיק, אז אויך די הפטרות וועלכע מ’האט קובע געווען אין די שבתים פון י”ז תמוז ואילך ”לפי הזמן כו” נדי הפטרה פון ”דברי ירמיה” בפרשת פינחס (אדער מטות) וכו’, ”חזון” בפ’ דברים¹⁸] - האבן זיי אבער אויך א שייכות צו די פרשיות וועלכע מ’לייענט אין די שבתים (”מענין הפרשיות כו”), כאטש אז בעיקר זיינען זיי ”לפי הזמן ולפי המאורע”¹⁹.

12. ראה תוד”ה נפסל - מנחות כ, ב. מהר”ל - הובא ברמ”א יו”ד סשע”ו ס”ד, מנהגים ישנים מדורא ע’ 153. שו”ע אדה”ז או”ח סוסק”פ, סתל”ב סי”א, סתנ”ב ס”ד, סתצ”ד סט”ז, ועוד.

13. בקריאת התורה.

14. כש”ט סק”ד. או”ת עה”פ (סי”ד).

15. ראה תורת מנחם תשמ”ח (ח”ב עמוד 519 הערה 112) המסקנה לגבי שבת הגדול שאינה נקראת ע”ש ההפטרה.

16. ראה לקו”ש ח”ט ע’ 61. וש”נ. ח”ח ע’ 342. ועוד.

17. או”ח סתכ”ח (בשם הפסיקתא). ועד”ז בשו”ע שם ס”ח. תוד”ה ר”ח מגילה לא, ב. וראה רמב”ם הל’ תפלה פי”ג הי”ט.

18. ועד”ז הו’ דנחמתא.

19. ראה בפרטיות לקו”ש ח”ט שם ובהערות שם.

און דאס איז מודגש ביותר אין שבת חזון. ווארום דער שם פון דעם שבת ווערט אנגערופן (במנהג ישראל, וואס תורה היא) ע"ש ההפטרה - שבת חזון, איז דאך מוכן אז דאס איז דער תוכן פון דעם (גאנצן) שבת.

ח. ההפטרה קרוי' על שם השבת:

אמנם, בכמה מקומות מבואר לגבי שבת שובה - שאף שאכן ההפטרה שקוראים בה היא הפטרת "שובה ישראל", אין זה שהשבת נקראת שבת שובה מחמת שקוראים בה הפטרה זו, אלא להיפך - השבת היא "שבת שובה", וזהו הטעם שקוראים בה הפטרת שובה ישראל. (וראה לקמן בפרק הפטרות המועדים).

שיחת ו' תשרי תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב, ח"א, עמוד 26)

מבואר באגרת התשובה (פ"י) ששבת היא בחי' התשובה, כי שבת אותיות תשב.

וזה אמור בנוגע לשבתות כל השנה כולה, ועאכו"כ, בנוגע ל"שבת שובה" שבה מודגש ענין התשובה ביותר. דהנה, השם "שבת שובה" שניתן לשבת זו אין זה משום שבשבת זו מפטירין "שובה ישראל" כפי שנראה בחיצוניות הטעם לקריאת שם זה. אלא אדרבה - היות ששבת זו ענינה שבת שובה, לכן מפטירין בה שובה ישראל.

וכידוע שישנם ב' אופנים בנוגע לאמירת ההפטרות: ברוב הפרשיות ההפטרה היא מעין הפרשה, ולכן מפטירין, מסיימים²⁰, את קריאת הפרשה בהפטרה זו. אבל ישנם הפטרות שאינם מעין הפרשה ומפטירין בהם מצד שייכותם לזמן זה בימי השנה. ולדוגמא "תלתא דפורענותא" ו"שבעה דנחמתא", וב' ההפטרות שלאח"ז.

ועד"ז²¹ מוכן בנוגע להפטרת "שובה ישראל", שאין מפטירין בה מצד היותה מעין הפרשה, שהרי בקביעות שנה זו מפטירין שובה ישראל בשבת פ' וילך, וישנם שנים שבהם קורין פ' וילך קודם ר"ה, נצבים וילך ביחד, ומפטירין שובה ישראל בשבת פ' האזינו. וא"כ, בהכרח לומר שהפטרה זו אינה מעין הפרשה. אלא מפטירין בה מצד שייכותה לזמן זה בשנה - שבת דעשי"ת. זאת אומרת, היות ששבת זו ענינה שבת שובה לכן מפטירין בה שובה ישראל. ועפ"ז מוכן העילוי דשבת שובה כי נוסף על כללות הענין דשבת אותיות תשב נקראת שבת זו בשם שבת שובה מפני שבה מודגש ענין התשובה ביותר.

ט. מהות השם "הפטרה", ומה שיוצא מזה - יתבארו לקמן (בסעיפים הבאים).

20. ראה ס"י הדיוק שיש בלשון זו.

21. להעיר, שאף שכל ההפטרות שהן מעין היום הן עד"ז (שכיון שזהו עניינו של היום, לכן מפטירין הפטרה זו), עכ"ז, קריאת שם השבת (שבת חזון, שבת נחמו) הוא ע"ש ההפטרה, אלא שההפטרה היא מעין היום. והדגש כאן, לכאורה, הוא שגם לולי ההפטרה הייתה השבת נקראת שבת שובה. (וראה במדור שבת שובה באריכות).

ההפטרה היא סיום הפרשה

י. ההפטרה היא סיום הפרשה:

הא דקריאת ההפטרה בבית הכנסת היא לאחרי קריאת התורה, אין זה רק סמיכות של שני עניינים שונים, קריאת הפרשה וקריאת ההפטרה, השייכים זה לזה, ובגלל הקשר ביניהם מסמיכים אותם אחד לשני. אלא, מדובר על עניין אחד - "קריאת התורה וההפטרה", והרי זו קריאה אחת של עניין אחד, המתחיל בפרשת השבוע ומסתיים בהפטרה.

שיחת פרשת פנחס תשמ"ז (תורת מנחם תשמ"ז ח"ג, עמוד 100)

וענין זה ("ירידה צורך עלי") מודגש בפ' פינחס, הן בתחלת הפרשה, והן בסיומה וחותמה - בהפטרה, כדלקמן.

בתחלת הפרשה - התחלת הפרשה היא "פינחס בן אלעזר גו' השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם גו' הנני נותן לו את בריתי שלום גו' ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל"²². היינו, העילוי שנעשה ע"י הקדמת הירידה דהמאורע שלפנ"ז כו' שבגלל זה הוצרך להיות "בקנאו את קנאתי", הן העילוי בנוגע לפינחס "הנני נותן לו את בריתי שלום גו' ברית כהונת עולם", "לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי"²³, והן העילוי בנוגע לבנ"י "ויכפר על בני ישראל", מעלת התשובה.

ובסיום וחותם הפרשה²⁴ - ההפטרה דפ' פינחס: סיום וחותם ההפטרה הוא "קודש ישראל לה' גו' כל אוכליו יאשמו"²⁵, ומבואר בלקו"ת, סוף פרשתנו, הפרשה החסידית, ש"קודש ישראל לה" קאי על מי שהוא בחי' "ישראל על שם כי שרית עם אלקים", שמנצח המלחמה עם נפש הבהמית, הוא קודש לה", [וכו' יעו"ש] . . ענין התשובה.

שיחת ו' תשרי תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"א, עמוד 26)

ידוע שישנם ב' אופנים בנוגע לאמירת ההפטרות: ברוב הפרשיות ההפטרה היא מעין הפרשה, ולכן מפטירין, מסיימים, את קריאת הפרשה בהפטרה זו. אבל ישנם הפטרות שאינם מעין הפרשה ומפטירין בהם מצד שייכותם לזמן זה בימי השנה. ולדוגמא "תלתא דפורענותא" ו"שבעה דנחמתא", וב' ההפטרות שלאח"ז.

22. במדבר כה, יא-יג.

23. פרש"י עה"פ (שם, יג) - מזבחים קא ב.

24. ועד"ז בענין הקרבנות שבסוף הפרשה (ובפרט הקרבנות ד"מוספים") - בירור הניצוצות, שע"ז נעשה תוקף השמחה מצד הקירוב שלאחרי הריחוק (המשך יונתי תר"כ ע' מו ואילך). ועד"ז בנוגע לסוכות ושמע"צ - גודל השמחה שלאחרי עבודת התשובה דיוהכ"פ (אוה"ת שמע"צ ע' א'תשעט ואילך, ובכ"מ). - וראה גם לקמן סוס"ט בנוגע לבידור דאוה"ע בסוכות.

25. ירמי' ב, ג.

יא. הפירוש הפשוט של שם הפטרה הוא סיום (של קריאת התורה):

עניין הנ"ל, שההפטרה היא דבר אחד עם הפרשה, הוא הפירוש הפשוט של השם "הפטרה", מלשון סיום. והוא ע"ד הלשון "אין מפטירים אחר הפסח אפיקומן" (פסחים קיט, ב), היינו שהפסח הוא ההפטרה והסיום, ואין עושים לו הפטרה אחרת לאחריו.

מאמר ד"ה ויגש תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב, עמוד 252)

ובזה יובן גם מ"ש "ויגש אליו יהודה וגו'", דהנה מזה עצמו שיהודה הי' צריך לגשת אל יוסף מוכח שיהודה הוא למטה מיוסף, דענינו של יהודה הוא ענין הביטול - יהודה מלשון הודאה וביטול ודומם, משא"כ יוסף הוא לשון תוספת ורבו וצמיחה כו'. וטעם הדבר הוא משום דקאי בתחילת העבודה, ובתחילת העבודה בחי' הדומם היא למטה מבחי' צומח, וכן הי' בפשטות ש"יוסף הוא המשביר וגו'²⁶", ו"בלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו גו'²⁷", ועד שיוסף כלכל את אחיו וגם את אביו (יעקב)²⁸.

אמנם בסיום הפרשה, היינו בההפטרה שהיא סיום וחותם הפרשה כנודע, שזהו הפירוש הפשוט דהשם הפטרה, שם נאמר²⁹ שאף שבתחילה יהי' עץ אפרים יוסף ועץ יהודה, הנה אח"כ יהיו לעץ אחד, ע"ד מ"ש³⁰ "אחד באחד יגשו גו'", ועד שהסיום הוא³¹ "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" כי המסקנא ושלמות העבודה היא בחי' יראה עילאה וביטול שלמעלה מכללות העבודה³².

יב. המקור לפירוש זה בשם הפטרה:

מקור ההשוואה בין ה"הפטרה" ל"אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" הוא באבודרהם (ועוד). אלא ששם פירש שהוא סיום וסילוק מענייני תפילת שחרית (כלומר, שההפטרה היא הסיום של כל העניינים שמוסיפים אחר תפילת שחרית, וממנה מסתלקים לתפילת מוסף). ואילו לפי היסוד המבואר בשיחות, הא דההפטרה היא סיום, היינו שהיא חלק מקריאת התורה, והסיום שלה, כנ"ל.

26. מקץ מב, ו.

27. שם מא, מד.

28. ראה ויגש מז, יב.

29. יחזקאל לז, טו ואילך.

30. איוב מא, ח.

31. יחזקאל שם, כה.

32. ראה סעיפים ל"ז, מ"ג שההפטרה אינה רק חלק (וסיום) הפרשה, אלא מתגלים בה עניינים שאינם בפרשה, והיא סיום וגילוי מה שיש בפרשה. (הערת המו"ל).

ג. ההפטרה היא סיום הפרשה בכל המובנים:

כיון שההפטרה היא הסיום של הפרשה, יש בה כמה מעלות שיש ב"סיום" של עניין - כולל זה שבה באים ענייני הפרשה לידי שלימות ולידי גילוי. ולהעיר, שמצינו (ראה אנציקלופדיה תלמודית בערך הפטרה, וש"נ) שקראו להפטרה "אשלמותא", ולפי זה מובן שהיא השלמות (כולל כל העניינים של סיום ושלימות) של קריאת התורה³³. השיחות המפרטות את כל המעלות שיש בהפטרה הנובעות מכך שההפטרה היא סיום הפרשה, יובאו לקמן סעיף לד ואילך באריכות.

שיחת פרשת יגש תש"ן (תורת מנחם תש"ן ח"ב עמוד 102. מוגה)

תוכן הפרשה מתבאר באריכות ובפרטיות בההפטרה³⁴ [כידוע דהפטורה היא מלשון סיום (כמו "איין"³⁵ מפטריין אחר הפסח אפיקומן") - סיום ושלימות הגילוי דהפרשה].

[ובהערה 17 (על מ"ש שההפטרה היא סיום הפרשה) ציין:]

ראה אבודרהם סדר שחרית של שבת (בשם יש אומרים); המנהיג שבת סל"ה; רמ"א או"ח סקמ"ד ס"ב - שהפטורה מלשון סילוק (אלא שם מפרשים סילוק מתפלת שחרית).

[ובהערה 18 (על מ"ש שההפטרה היא שלימות הגילוי דהפרשה) ציין:]

ולהעיר שיש שקראו ההפטרה בשם "אשלמותא", שעניינה ההשלמה של הקריאה בתורה (ראה אנציקלופדיה תלמודית בערכו, וש"נ).

ד. ההפטרה עצמה מהווה סיום, ולכן היא מלמדת בעיקר על עניינים שהם עצמם סיום:

היותה של ההפטרה סיום הפרשה הוא הטעם לכך שההפטרה מלמדת על עניינה של הפרשה (כדלקמן בפרק הפטרה מעין הפרשה)³⁶. דבר זה מודגש בעיקר בהפטרה של סיום החג, שכיון שכל עניין ההפטרה הוא "סיום" הרי מתבארים בה יותר עניינים שהם עצמם סיום.

33. להעיר בדא"פ, שנראה שחלק גדול מכללי ההפטרה מיוסדים על עניין זה - שהפירוש הפשוט של תיבת הפטרה היא סיום, וכדרך הלימוד של רבינו שהשמעות של כל עניין בתורה הוא במובנו המלא והרחב ביותר.

34. ראה ת"ח שם (צג, ד): טעם ענין קריאת ההפטרה זו דקח לך עץ אחד כו' על פרשה זו דויגש אליו יהודה - לפי שענין אחד הם וכל ענין הפרשה הזאת דויגש סובב והולך ע"ד הנ"ל ממש שאמר בהפטרה זו כו'.

35. משנה פסחים קיט, ב.

36. לכללות העניין שהיות ההפטרה מעין הפרשה קשור לזה שהיא סיומה של הפרשה, ראה לקמן בפרק הפטרה מעין הפרשה, ובפרטיות בסעיף כ"ב, וכן בפרק מעלת ההפטרה על הפרשה באריכות. אלא שכאן הוזכר עניין זה בקצרה, כיון שהו אנחות להבנת העניין שגם הפטרת המועדים היא סיום הקריאה בכל המובנים, והיא הסיום של כל קריאת התורה (אף, שכלכאורה, אינה מעין פרשת השבוע), כבפנים סי"ד-ט"ו.

שיחת אחרון של פסח תשי"ז (תורת מנחם חי"ט עמוד 285)

מעלת אחרון של פסח לגבי שאר ימי הפסח מודגשת בהפטרת היום. ולהעיר, שכללות ענין ההפטרה הוא גם ענין של גמר וסיום. ולכן מעלת אחרון גמר וסיום של פסח מודגשת בעיקר בהפטרת היום.

טו. גם הפטרה שהיא מעניינו של יום היא סיום של כל קריאת התורה:

הא דההפטרה היא הסיום של הפרשה, אין זה רק (ברוב השנה) כאשר ההפטרה היא מעין פרשת השבוע. כי אם גם בראש חודש, לדוגמה, כשהמפטיר וההפטרה הם מעניין היום. כלומר: גם אז "קריאת התורה וההפטרה" הוא עניין אחד. ולכן, גם אז המפטיר וההפטרה (שהיא מלשון סיום) הם הסיום גם של פרשת השבוע.

מאמר בה אמר ה' השמים בסאי, פרשת קדושים תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ג, עמוד 238) אמנם, עדיין צריך להבין, דהנה הפטרה זו "השמים בסאי גו" קורין בכל שבת ראש חודש³⁷, ועד"ז בשבת זו שהיא שבת פ' קדושים ושבת ר"ח. ומכיון שהפטרה ענינה הוא מלשון השלמה וסיום, היינו שהיא המשך להפרשה שקורין בתורה, ולא עוד אלא שהיא סיום הפרשה, דבתחלה קורין הפרשה ואח"כ קורין ההפטרה, ובהכרח לומר שיש קשר ושייכות בין הפרשה (קדושים) לההפטרה³⁸.

ולכאורה צריך להבין שהרי תוכן התחלת הפרשה הוא לכאורה היפך מהמבואר לעיל דהנה בתחלת הפרשה כתיב³⁹ קדושים תהיו וכו' [ראה במדור "ביאורי הפטרות" - קדושים, התוכן המבואר בשיחה זו בקשר שבין ההפטרה לפרשת קדושים]

הפטרה מעין הפרשה

טז. הקדמה:

עניין הנ"ל, שההפטרה היא (לא עניין בפ"ע שיש בו דמיון לפרשה, כי אם) חלק וסיום של הפרשה, מתבטא גם ביחס לדמיון שיש בין ההפטרה לפרשה, הפטרה מעין הפרשה, שכמה עניינים נלמדים בזה, כדלקמן⁴⁰.

37. מגילה לא, ב. רמב"ם הל' תפלה פי"ג ה"ד.

38. ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 61 ואילך. ועוד.

39. קדושים יט, ב.

40. טעם הדבר בדא"פ, אף שלא נאמר בפירוש בשיחות, אך הוא לכא' יוצא מכללות המבואר בשיחות (ראה לקמן פרק ב'), שעניין התקנה הוא חלק מדרך התגלות התורה, ולא רק שעשו זכרון בעלמא בזמן שלא יכלו לקרוא את הפרשה. וזה נראה כמו כלל גדול שממנו יוצאים כמה כללים בעניין אופן הדמיון שבין הפרשה להפטרה.

יז. תוכן הפרשה וההפטרה צריך להיות זהה:

פירוש הכלל שההפטרה היא מעין הפרשה, הוא שנקודת תוכן עניינם צ"ל בשווה. כלומר, לא ייתכן שרק בכללות יהיה בהפטרה תוכן שמזכיר את תוכן הפרשה, כי אם שנקודת הפרשה וההפטרה צריכה להיות זהה⁴¹.

ש"פ שלח תשי"ט, תורת מנחם חכ"ו עמוד 51

בהפטרות פרשתנו מדובר אודות שילוח המרגלים ע"י יהושע, ע"פ הכלל שנקודת ההפטרה והפרשה היא בשווה⁴², שהרי גם בפרשת השבוע מדובר אודות שילוח מרגלים. ואף שלכאורה הרי זה ענין הפכי כיון שענין המרגלים דיהושע ה' באופן טוב משא"כ ענין המרגלים דמשה ה' באופן לא טוב, הנה הביאור בזה, שגם ענין המרגלים דמשה כפי שנשלחו ע"י משה, שעליו נאמר⁴³ "בכל ביתי נאמן הוא", ה' זה ענין טוב בתכלית. אלא שאצל המרגלים הנה מצד כמה עניינים היתה התוצאה שלא כדבעי, וכיון שעצם שילוח המרגלים ה' ענין טוב, נמצא ששילוח המרגלים דמשה ושילוח המרגלים דיהושע, הם אותה הנקודה.

יח. כל ההפטרה שייכת אל תוכן כל הפרשה:

במה שההפטרה היא מעין ודומה לפרשה, הרגילות היא לחשוב שהמדובר הוא באותם הפסוקים בהם רואים באופן בולט את הקשר לפרשה. אבל באמת אינו כן, וכל ההפטרה כולה, מתחילתה ועד סופה - היא ההפטרה של פרשה זו. ומכיוון שכן, חלים על כל פסוקי ההפטרה הכלל שההפטרה היא "מעין הפרשה". טעם הדבר מובן, שכן ההפטרה תוקנה להיות במקום כל הקריאה, ולכן ברור שאין זה רק קשר הקיים בפסוק אחד, כ"א שתוכנה הכללי של כל ההפטרה הוא מעין תוכנה הכללי של כל הפרשה.

יט. בפסוק הראשון מרומז הקשר לפרשה:

כיון שהתוכן של כל דבר מרומז בתחילת העניין, צריך לומר שבפסוק הראשון של ההפטרה ישנו התוכן הכללי של כל ההפטרה, שהוא מעין התוכן הכללי של כל הפרשה. [וכיון שהדין הוא (הובא לקמן סעיף כ"ו) שההפטרה צריכה להיות

41. טעם הדבר בדא"פ, תלוי בהנ"ל - הערה הקודמת: הא דתיקנו את ההפטרה בדומה לפרשה, אינו רק עניין של זכרון בלבד לפרשה (כמו שהי' אפשר לחשוב, שכיון שהייתה גזירה שלא יקראו בתורה, מצאו עניינים בנביאים שיש בהם זכר לעניין הפרשה), כי אם שההפטרה היא באמת תמורת הפרשה, ולכן, מוכרחים לומר שהיא מבטאת את אותה הנקודה של הפרשה. וכמו שרואים בשיחה זו, שמקשה מכך שאף שגם הפרשה וגם ההפטרה עוסקים בעניין אחד, נראה שהם בסתירה זו לזו. ומובן שיסוד זה שייך גם להא דההפטרה היא חלק מהפרשה, שלימותה, וכיו"ב.

42. ראה טור ורמ"א או"ח סוסתכ"ח. שו"ע אדה"ז שם רטרפ"ד.

43. בהעלותך יב, ז.

בדסליק מיני' (לשון הבית יוסף סרפ"ג) - יש קשר בין הפסוק הראשון של ההפטרה, לסיום הפרשה).

שיחת פרשת בלק תשכ"ג (לקו"ש חיי"ח בלק ג', עמוד 293)

א. דער דיין⁴⁴ איז אז די הפטורה פון פרשה מוז זיין "מענין הפרשה", און נאך מער - מעין פון דעם סיום הפרשה⁴⁵.

אזוי אויך די שייכות פון פרשת בלק מיט איר הפטורה איז לכאורה א קלארע: אין דער הפטורה⁴⁶ ווערט דערציילט ווי דער אויבערשטער זאגט צו אידן: "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים גו'" - וואס דאס איז דער תוכן פון פ' בלק. עס איז אבער מובן - ובפרט ע"פ הידוע⁴⁷, אז מעיקרה איז די הפטורה געקומען במקום פון דער גאנצער קריאת השויו"ט - אז די שייכות צווישן דער הפטורה מיט דער סדרה איז ניט בלויז אין איין איינציקן פסוק, נאר אין איר תוכן כללי; און לויט הידוע⁴⁸ אז דער תוכן פון אן ענין איז מרומז אין זיין התחלה וראש, איז פארשטאנדיק אז ס'איז דא שייכות צווישן התחלת ההפטורה⁴⁹ - "והי' שארית יעקב בקרב עמים רבים גו' אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם" מיט (סיום) פ' בלק.

ב. כל ההפטרה שייכת לכל הפרשה - טעם הדבר:

עניין זה, שכל ההפטרה כולה שייכת לפרשה, ולא רק הפסוקים שבהם הקשר הוא בולט וגלוי, יתבאר לפי יסודו של הגאון הרגצ'ובי: כל "עניין" שיש בו חלקים שנראים עיקריים יותר וחלקים "צדדיים", הנה גם העניינים הצדדיים מהווים חלק מעיקר העניין, והוא מתבטא גם בהם.

שיחת פרשת וארא תשל"ב (תורת מנחם חס"ז, עמוד 86)

בסיום ההפטרה ישנו ענין שלכאורה אינו שייך לתוכנה של ההפטרה: תוכנה של ההפטרה הוא נבואה ע"ד המפלה של מצרים בתור עונש על הנהגתה באופן בלתי רצוי, ואילו סיום ההפטרה הוא ע"ד נתינת ארץ מצרים לנבוכדראצר מלך בבל בתור שכר על לכידת צור, "פעולתו אשר עבד בה נתתי לו את ארץ מצרים"⁵⁰.

44. טושו"ע (וואדה"ז) או"ח ר"ס רפד. טור ורמ"א שם סתכ"ח (ס"ח).

45. ראה ב"י לטווא"ח (ועד"ז בשו"ע אדה"ז) סרפ"ג (מתוד"ה כיון - מגילה כג, א): איך יהא צריך למפטיר בדסליק מיני'. וברמ"א הנ"ל (ועד"ז בשו"ע שם סרפ"ד ס"ז. שו"ע אדה"ז שם ס"ג): וכשקורין שתי פרשיות מפטירין באחרונה.

46. מיכה ו, ה.

47. אבודרהם. לבוש, ב"ח, ט"ז, ושו"ע אדה"ז ר"ס רפד.

48. ראה לקו"ש ח"ה ע' 58 הערה 12. ועוד.

49. מיכה ה, ו.

50. יחזקאל כט, כ.

ולכאורה: השכר של נבוכדראצר הוא ענין צדדי, שכיון ש"שכר לא הי' לו גוי"⁵¹, לכן נותן לו הקב"ה את ארץ מצרים בתור "שכר לחילו"⁵²; אבל אין זה קשור עם העונש של מצרים, שזהו תוכן ההפטרה.

וכבר נתבאר פעם בארוכה (ומסתמא נרשם ע"י מישוהו), שגם ענין זה קשור ונוגע לתוכן ההפטרה, ע"פ הידוע מדברי הרגז'ובי⁵³ בנוגע לענין שיש בו עיקר ופרטים, אם די בעיקר הענין, או שצריך למצוא כוונה ומטרה גם בכל פרט – ש"כל דבר אף שהוא הכרחי לכאורה הכל בכוונה מכון ע"פ ה'".

נא. כל פסוקי ההפטרה הם חלק ממהות ההפטרה – ראי' לדבר:

העובדה שתקנו חכמים לברך ברכות לפני ולאחרי ההפטרה, מלמדת שכל פסוקי ההפטרה הם חלק מההפטרה. דבאם ישנם פסוקים שאינם קשורים לפרשה, והטעם שקוראים אותם הוא רק כדי להשלים את מניין הפסוקים וכיו"ב, הי' הדבר מהווה הפסק בין סיום העניין של ההפטרה וברכות'.

ש"פ ויגש תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב, עמוד 264)

ויש להוסיף ולקשר את ענין הגאולה עם פרשת השבוע, פרשת ויגש, כתורת אדמו"ר הזקן שצריכים לחיות עם הזמן – עם פרשת השבוע. ובפרט ביום השבת שבו קורין את כל הפרשה כולה, כולל גם ההפטרה שהיא סיום וחותם פ' ויגש.

מבואר בדרושי חסידות⁵⁴ שהענין ד"ויגש אליו יהודה", היינו שיהודה נגש ליוסף, הרי זה בסדר ההשתלשלות עתה, שיוסף הוא למעלה מיהודה, שהרי המלכות, יהודה, מקבלת שפעה וחיותה מן הז"א, יוסף. ולכן יוסף הי' המלך במצרים, והוא הי' המשביר והמשפיע לכולם, ויהודה הוא המקבל. אמנם, מה שיהודה נגש ליוסף הרי זה הכנה לזמן דלעתיד לבוא, כשיתחברו שניהם, יוסף ויהודה ביחד בתכלית היחוד האמיתי, דהיינו מ"ש "ויגש אליו יהודה" וכמ"ש⁵⁵ "אחד באחד יגשו" לע"ל, אז יתעלה יהודה למעלה מיוסף.

וענין זה מודגש יותר בהפטרה דפ' ויגש⁵⁶ – "קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו וקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו וקרב אותם אחד אל אחד והיו לאחדים בידך הנה אני לוקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חבריו ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ועשיתים לעץ אחד והיו אחד בידו ועבדי דוך מלך עליהם".

51. שם, יח.

52. שם, יט.

53. צפע"ג עה"ת ר"פ מסעי. וראה גם תו"מ חס"ד ריש ע' 158. וש"נ.

54. תו"א פרשתנו מד, א-ב. ובכ"מ.

55. איוב מא, ח.

56. יחזקאל לז, טז ואילך.

בזמן הזה יוסף הוא למעלה מיהודה, יוסף, אליו שייכים עשרת השבטים ושבטי ישראל חבריו, נמצא הוא מרובה בשבטים יותר מיהודה. אך לעתיד לבוא, כשיתחברו שניהם יוסף ויהודה ביחד בתכלית היחוד האמיתי, אז יתעלה יהודה למעלה מיוסף. ולכן אז – ועבדי דוד מלך על כל ישראל.

ונמצא שבפ' ויגש, "ויגש אליו יהודה", מדובר רק אודות ההכנה לזמן שיתחברו שניהם יוסף ויהודה ביחד בתכלית היחוד האמיתי שאז יתעלה יהודה למעלה מיוסף, ואילו בהפטרה מדובר אודות העילוי דיהודה, "ועבדי דוד מלך עליהם", בפועל ממש⁵⁷.

ופשוט שענין המפטיר כולל את כל פסוקי ההפטרה לא רק הפסוקים הראשונים שבהם נזכר אודות החיבור דיוסף ויהודה, השלימות ד"ויגש אליו יהודה", אלא גם העילוי דיהודה לגבי יוסף "ועבדי דוד מלך עליהם", אשר כל ענינים אלו נכללים בברכות ההפטרה לפני ולאחרי, כמוכן, שגם הפסוקים שמוסיפים כדי להשלים את מנין פסוקי ההפטרה⁵⁸ וכיו"ב, יש בהם את כל התוקף דההפטרה בברכות לפני ולאחרי שהרי לא יתכן שיהי' ענין של הפסק בין עיקרה של ההפטרה לברכות שלאחרי.

כב. הפסוק האחרון של ההפטרה הוא סיום כל הפרשה:

כלל הוא (ברכות יב, א) "הכל הולך אחר החיתום", וכיון שההפטרה היא חלק מהפרשה והיא הסיום של הפרשה, מובן שהפסוק (האחרון) שבהפטרה, יש לו שייכות לכל הפרשה⁵⁹.

שיחת פרשת במדבר, ה' סיון תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ג, עמוד 395)

דובר לעיל⁶⁰ אודות סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁶¹ ע"ד הנהגת הצ"צ בשבת פ' במדבר בה' סיון, ערב חג השבועות (בשנת תקפ"ט) כקביעות שנה זו, ש"קודם הדלקת נרות של שבת אמר הצ"צ מאמר שאז את ראש גו' אבותם. . בשבת בצהריים אמר רבינו הדרוש וארשתין לי לעולם וביאורו שנדפסו בלקו"ת⁶², ועוד שני מאמרים בשני הימים דחג השבועות.

57. ראה בעניין זה, שההפטרה היא לא רק חלק וסיום הפרשה, אלא שבה באים בגילוי ובתוקף העניינים שבפרשה, לקמן סעיף ל"ז. (הערת המו"ל).

58. ראה מגילה כג, סע"א. רמב"ם הל' תפלה פי"ב הי"ג. שו"ע אדה"ז הל' שבת ר"ס רפד.

59. להעיר שאמנם בשיחה שקודם המאמר רק הזכיר שמדובר בפסוק האחרון שבהפטרה, ואילו במאמר רק הדגיש שההפטרה (בכללותה) היא הסיום של הפרשה, ולכן פסוק זה שייך לכל הפרשה, (ולא נאמר בפירוש שהטעם שפסוק זה שייך לכל הפרשה הוא בגלל שהוא גופי' סיומה דההפטרה והפרשה), אבל נראה בפשטות שהא בהא תליא, ובפרט להמבואר בש"פ דברים שנה זו (לקמן סעיף כ"ד), באופן ברור במעלת הפסוק האחרון - שהוא סיום ההפטרה והפרשה (אלא ששם מדגיש עוד עניין - שהוא שייך בעיקר לפסוק הראשון שבפרשה, אך מיני' תדרשנו לכאן, דבכלל מאתיים מנה.

60. שיחת ג' סיון סי"ד.

61. "היום יום" ב' סיון.

62. לקו"ת פרשתנו ח, ב ואילך.

ומובן, שסיפור והוראה של נשיא הדור, "הנשיא הוא הכל"⁶³, מהוה התעוררות והארה כו' לכל בני הדור, ובנדו"ד, שבבוא קביעות כזו ששבת פ' במדבר חל בה' סיון – "הימים האלה נזכרים ונעשים"⁶⁴ – כדאי ונכון לחזור וללמוד דרושים אלו.

ואני המתחיל – שבעמדנו "בשבת בצהרים", יש לחזור על "הדרוש וארשתיך לי לעולם" (פסוק האחרון דהפטרת שבת זו)⁶⁵ שהיא סיום וחותם הקריאה (בתורה) – עכ"פ שורות אחדות, עד לתוכן ונקודה שכוללת כל הדרוש.

מאמר ד"ה וארשתיך לי תשמ"ח (ת"מ תשמ"ח ח"ג, ע' 393)

"וארשתיך לי לעולם גו' וידעת את הוי"⁶⁶. וידוע מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות הנהגת אדמו"ר⁶⁷ הצ"צ בשנה שחל בה ש"פ במדבר בה' סיון כבקביעות שנה זו, שקודם הדלקת הנרות אמר הצ"צ מאמר שאו"⁶⁸ את ראש כו' ובשבת בצהרים אמר רבינו הצ"צ הדרוש וארשתיך לי לעולם וביאורו שנדפסו בלקו"ת⁶⁹. ולהעיר שפסוק זה שהוא בהפטרת הפרשה, שייך לכל הפרשה – שהרי ההפטרה היא הסיום של כל הפרשה. דהכל הולך אחר החיתום⁷⁰. ובפרט ע"פ המבואר בכ"מ⁷¹ הטעם על תקנת ענין ההפטרה שהוא מחמת גזירת המלכות שגזרו שלא יקראו את הפרשה, ולכן קבעו את אמירת ההפטרה במקום הפרשה.

גג. [מעלות נוספות בפסוק האחרון שבהפטרה, שממנו ניתן ללמוד אודות כל ענייני הפרשה, ראה (גם) לקמן סעיף מ"ב ואילך⁷²].

כד. הפסוק האחרון שבהפטרה קשור לתחילת הפרשה:

כיון שכנ"ל, ההפטרה היא סיום הפרשה, והפסוק האחרון שבהפטרה הוא סיום (כל הפרשה ו) ההפטרה – הנה מובן שיש שייכות מיוחדת בין הפסוק האחרון שבהפטרה לפסוק הראשון שבפרשה, ע"פ הכלל הידוע ד"נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן".

63. פרש"י חוקת כא. כא.

64. ל' הכתוב – אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

65. הושע ב, כא.

66. הושע ב, כא"ב.

67. "היום יום" ב' סיון.

68. ל' הכתוב – פרשתנו א. ב.

69. פרשתנו ח, ב ואילך. ט, א ואילך.

70. ברכות יב, א.

71. אבודרהם (שחרית של שבת). לבוש, ב"ח ט"ז ושו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רפד.

72. הפרטים שהובאו שם אודות הפסוק האחרון שבהפטרה ומעלתו ושייכותו לכל הפרשה, מתאימים, כמובן גם כאן, אך הובאו לקמן שם – דשם עסקינן במעלות שבהפטרה וסיומה על כל הפרשה. אך עיי"ש ומיני' תדרשנו לכאן.

שיחת פרשת דברים תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ד עמוד 114, מוגה, בתרגום ללה"ק) ויש להוסיף, שכיון שהפטרה באה בהמשך לפרשה, והפטרה היא כמו סיום הפרשה, הרי ע"פ הכלל⁷³ "נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן", נמצא, שסיום ההפטרה יש לה שייכות מיוחדת להתחלת הפרשה.

כה. ההפטרה היא מעין העניין העיקרי שבפרשה:

אף שההפטרה היא מעין הפרשה, ברור שאי אפשר שתהיה ההפטרה (בגלוי) מעין כל העניינים שבפרשה, אלא היא עוסקת בעניין העיקרי של הפרשה. ולהעיר, שעפ"ז, אפשר ללמוד מההפטרה גם לעניינה של הפרשה, שכן בנדו"ד (הפטרות פרשת בשלח) מופיעה בהפטרה גם ההקדמה לשירה, והוא בהתאם לכך שגם בפרשה יש חשיבות למה שאירע קודם השירה, כהקדמה לעיקר העניין, השירה.

שיחת פרשת בשלח תשכ"ח (תורת מנחם חנ"ב, עמוד 4)

פרשת השבוע נקראת "פרשת בשלח" כיון שבה מדובר אודות היציאה ממצרים, שהיתה באופן ד"בשלח פרעה את העם". וכמו"כ נקראת הפרשה בשם "פרשת שירה" כיון שעיקר עניינה של הפרשה הו"ע השירה, שלכן גם ההפטרה היא ענין השירה. וכשם שהשירה שבפרשה היא רק עיקר הפרשה, אבל מסופר בפרשה גם כל הסיפור דקריעת ים סוף שגרם והביא את השירה, כך גם בהפטרה שהתחלתה (לפי מנהג חב"ד) לא מ"ותשר דבורה"⁷⁴ אלא מ"ודבורה אשה נביאה וגו"⁷⁵, שזוהי הקדמת הסיפור שגרם והביא לאמירת השירה.

ולהעיר, שבדרך כלל אי אפשר שההפטרה תהי' שייכת לכל עניני הפרשה, אלא מספיקה השייכות עם הענין העיקרי של הפרשה, אבל בפרשתנו מתבטאת השייכות של ההפטרה לפרשה גם בכך שבשניהם מודגשת גם ההקדמה שהביאה לאמירת השירה, כיון שאין זה ענין בפני עצמו אלא הקדמה לגוף השירה שבאה בהמשך לזה.

ושייכות זו היא לא רק מצד סמיכות הענינים (כידוע שב' ענינים הסמוכים זל"ז יש שייכות ביניהם, ואף שיש דעה ש"לא דרשינן סמוכים"⁷⁶, הרי זה רק בנוגע ללימוד הלכה בפועל, אבל בנוגע לפנימיות הענינים הרי לכו"ע מורה הסמיכות על שייכות הענינים זל"ז), אלא השייכות היא גם בגלוי, שדוקא עי"ז שתחילה הי' הענין ד"בשלח פרעה את העם" הי' יכול להיות ענין השירה.

כו. ההפטרה היא מעין סיום הפרשה (מלבד הפטרות מחר חודש):

אף שתוכן כל ההפטרה היא מעין כל הפרשה (וכן, בהפטרה בא בגלוי, כנ"ל,

73. ספר יצירה פ"א מ"ז.

74. שופטים ה, א.

75. שם ד, ד.

76. ברכות כא, ב. וש"נ.

העניין העיקרי של הפרשה), הנה בדרך כלל ההפטרה צריכה להיות מעין סיום הפרשה (ובזה גופא, הפסוק האחרון של הפרשה)⁷⁷, וכדמשמע גם מהא שבפרשיות מחוברות מפטירין באחרונה. עניין זה נכון לא רק לגבי המועדים, בהם קוראים למפטיר את העניין של היום, וההפטרה היא מעין היום, כי אם גם בפרשת השבוע. היוצא מן הכלל בזה, היא הפטרת שבת ערב ראש חודש, שבה נדחה הכלל שצריך להפטיר מעין קריאת הפרשה. (וראה לעיל סעיף ט"ו, שאעפ"כ יש שייכות גם בין הפטרת ערב ראש חודש (וכיו"ב) לפרשת השבוע).

שיחת פרשת בלק תשב"ג (לקו"ש חיי"ח בלק ד', עמוד 293, הערה 2)

ראה ב"י לטו"א"ח (ועד"ז בשו"ע אדה"ז) סרפ"ג (מתוד"ה כיון - מגילה כג, א): א"כ היא צריך למפטיר בדסליק מיני'. וברמ"א הנ"ל (ועד"ז בשו"ע שם סרפ"ד ס"ז. שו"ע אדה"ז שם סי"ג: וכשקורין שתי פרשיות מפטיריו באחרונה.

מאמר ד"ה ויאמר לו יהונתן, ש"פ אחרי מבה"ח וער"ח אייר ה'תשי"א
(תורת מנחם ח"ג עמוד 50)

ויאמר לו יהונתן מחר חודש ונפקדת כי יפקד מושבך⁷⁸. הנה הפטרה זו מפטירין בה בשבת ערב ראש חודש, וטעם הדבר, מפני שדברי יהונתן אל דוד היו בערב ראש חודש. כדבריו - "מחר חודש". אך לכאורה צריך ביאור, דהרי זוהי שייכות קלושה ביותר לערב ראש חודש, ובפרט שכל האריכות בהפטרה עצמה אין לה שייכות לערב ראש חודש, וכל הקשר הוא רק מחמת ב' תיבות אלה "מחר חודש". וביותר אינו מובן, דהרי הדין הוא שההפטרה צ"ל מענין הפרשה שקורין בתורה, ולא רק לכללות הפרשה אלא לסיום הפרשה⁷⁹. דזהו טעם הדין שבשבת חנוכה שחל בראש חודש מפטירין רני ושמיח⁸⁰, מפני שסיום הקריאה הוא בפרשת חנוכה⁸¹. וא"כ יוקשה ביותר, אמאי מפטירין בכל שבת ער"ח בהפטרה זו דמחר חודש שאין לה דמיון עם הפרשה שקורין, שהרי מפטירין בה בכל שבת ער"ח, באיזו פרשה שתהי'. ומכל זה מוכרח לומר שהקשר דהפטרה זו לשבת ערב ראש חודש הוא בתוקף כל כך, עד שזה דוחה הא דצריך להפטיר מעין קריאת הפרשה בתורה.

כז. כ"א פסוקי ההפטרה הם כנגד ז' קרואים שבפרשה:

על אף האמור, שבדרך כלל ההפטרה היא מעין העניין העיקרי שבפרשה, שכן אי אפשר שתהיה כנגד כל העניינים שבפרשה (בגלוי), הנה מובן שאין זה בסתירה

77. י"ל בדא"פ שאפשר לקיים שני הכללים: תוכן ההפטרה הוא מעין העניין העיקרי של הפרשה, וגם ההפטרה מהווה המשך והיא מעין של העניין האחרון של הפרשה, ואכ"מ, ועוד חזון למועד.

78. שמואל א' כ, יח.

79. ראה ב"י לטור או"ח סרפ"ג. שו"ע אדה"ז או"ח שם. - מתוד"ה כיון - מגילה כג, א.

80. שו"ע או"ח סי' תרפ"ד ס"ג.

81. ראה תוד"ה הדר שבת כג, ב. אור זרוע ח"ב סי' שצד.

להנ"ל (סעיפים כ', כ"א) שכל ההפטרה היא מהות אחת, כנגד כל הפרשה. ובפרטיות - להיות שהדין הוא שבהפטרה צ"ל כ"א פסוקים כנגד ז' קרואים שיש בפרשה, הרי נמצא מזה שג' פסוקים הראשונים שבהפטרה - שייכים לעליית ראשון, וג' הפסוקים השניים - שייכים לעליית שני, וכו'.

כת. אעפ"כ, קריאת ההפטרה שייכת (בגלוי) רק ליום השבת:

אף שההפטרה היא כנגד כל ימות השבוע, הנה בגלוי קוראים אותה רק בשבת. זאת מחמת שהיא חלק מהנביאים בהם באים העניינים בגילוי יותר, ויום השבת שייך לעניין הגילוי. (וראה לקמן סעיף ל"ד ואילך, העניינים בהם יש מעלה בהפטרה על הפרשה).

שיחת פרשת ואתחנן-נחמו תשב"ט (תורת מנחם חנ"ז, עמוד 192)

ולהעיר שגם הימים שלפני שבת נחמו, החל מיום ראשון שהי' לפני תשעה באב, וכן תשעה באב עצמו שבקרוב יהפך לישון ולשמחה, שייכים ל"שבת נחמו". דכיון שהענין ד"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"⁸² קאי על כל ימי השבוע, החל מיום ראשון. נמצא, שענינו של שבת נחמו נפעל ע"י הטירחא והעבודה במשך כל ימי השבוע. וזהו גם הטעם שקוראים פרשת ואתחנן, ששייכת לשבת נחמו, בימים שלפני שבת נחמו בהתאם לכלל אצל בני"י שכדי שיוכל להיות ענין המעשה ש"הוא העיקר"⁸³ צ"ל תחילה ענין התלמוד כי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁸⁴.

ויש להוסיף ולהעיר, שגם ענינה של ההפטרה שייך לא רק לסיום הקריאה, מפטיר, אלא גם לכל הפרשה. כמובן מהדין⁸⁵ שבהפטרה צ"ל לכל הפחות כ"א פסוקים (אף שלפעמים די במספר פסוקים פחות מזה) כנגד שבעת הקרואים, שכל אחד מהם קורא ג' פסוקים. וכיון ששבעת הקרואים הם כנגד שבעת ימי השבוע, נמצא שג' פסוקים הראשונים של ההפטרה שייכים לקרוא הראשון, שהוא כנגד יום ראשון, כך שגם יום ראשון שייך כבר להפטרה דשבת נחמו. אלא שקריאת ההפטרה בפועל ובגילוי היא ביום השבת דוקא, ולא כמו קריאת התורה שקוראים גם בימי השבוע שלפני השבת, כי בספרי הנביאים באים העניינים בגילוי יותר מאשר בתושב"כ, והרי הענין ד"נחמו" בגילוי הוא ביום השבת⁸⁶.

82. ע"ז ג, סע"א.

83. אבות פ"א מ"ז.

84. קידושין מ. ב.

85. שו"ע אדה"ז רסרפ"ד.

86. ראה בעניין זה - שבהפטרה נקראים בגלוי העניינים שבפרשה באו בהעלם, לקמן סעיף ל"ז. (הערת המו"ל).

ההפטרה מלמדת על הפרשה

בע. הקדמה:

בהמשך להנ"ל, שההפטרה היא (לא רק חלק מהפרשה, כי אם) סיומה של הפרשה (סעיף י' ואילך), וכן שתוכן ההפטרה נקודתו שווה לתוכן הפרשה (סעיף י"ז) - ההפטרה מלמדת כמה וכמה עניינים על הפרשה, כדלקמן.

ל. ההפטרה מלמדת מהו הנושא העיקרי בפרשה:

בפרשיות רבות, כיון שיש בהם כמה וכמה עניינים (פרשות) שונים, קשה להצביע על עניין אחד שהוא עיקר ומהות הפרשה. (אף שברור הדבר שיש לפרשה נושא עיקרי, והוא גם הנושא ששייך לכל ענייני הפרשה, כמבואר בריבוי מקומות בלקו"ש⁸⁷). במקרים אלו, העובדה שההפטרה עוסקת בגלוי בנושא אחד משלל נושאי הפרשה מלמדת שנושא זה הוא עיקרה של הפרשה. ובהשם לב לכך, שע"פ דין (משתדלים) שתהי' ההפטרה מעין סיומה של הפרשה, הרי כשרואים שאעפ"כ נושא ההפטרה הוא נושא אחד מתוך נושאי הפרשה - הרי ברור שעניין זה הוא העניין העיקרי בפרשה.

שיחת פרשת נשא תשמ"ז (תורת מנחם תשמ"ז ח"ג, עמוד 462)

ובפרט ע"פ המדובר לעיל אודות הקשר והשייכות לפרשת השבוע, שהרי פרשת נזיר היא בפרשת השבוע, פ' נשא. ויש להוסיף, שפרשת נזיר היא לא רק חלק מפרשת השבוע אלא ענין הכי עיקרי בפרשת השבוע כדמוכח מההפטרה דפ' נשא.

שהעם דאמירת ההפטרה הוא מפני שפעם א' גזרו שמד על ישראל שלא יקראו בתורה וקראו בנביאים מענין הפרשה, ואח"כ כשבטלה הגזרה, וחזרו לקרות בתורה התקינו שיהא א' קורא בנביא מענין הפרשה⁸⁸. כלומר, שההפטרה צריכה להיות מענין הפרשה. [מלבד בשבתות מי"ז בתמוז ואילך שבהם מפטירין לפי הזמן ולפי המאורע⁸⁹ תלתא דפורענותא ושבעה דנחמתא, אם כי גם אז יש למצוא קשר ושייכות לפרשת השבוע⁹⁰]. ולא עוד, אלא שבדרך כלל משתדלים באם אפשר, שההפטרה תהי' מענין סיום הפרשה.

ובנדו"ד: מכיון שמבין ריבוי העניינים שבפרשת נשא נקבעה ההפטרה בענין נזירות שמשוון, מענין הפרשה - פרשת נזיר שבפ' נשא, דאף שמשוון לא הי' נזיר גמור⁹¹, מ"מ גם

87. ראה לדוגמה לקו"ש ח"ז פ' שמיני עמוד 92, וש"נ.

88. שו"ע או"ח הל' שבת סרפ"ד.

89. טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ח.

90. ראה לקו"ש ח"ט ע' 61. ועוד.

91. רמב"ם הל' נזירות פ"ג הי"ג.

נזירות דשמשון היא אחת מסוגי הנזירות, ובמילא שייכת היא לכללות ענין הנזירות, הרי מוכח שנזירות הו"ע הכי עיקרי בפרשת נשא.

שיחת ו' תשרי תשל"א (תורת מנחם חס"ב, עמוד 54)

ההפטרה של היום הראשון של ר"ה היא בנוגע לחנה. ולהעיר שכיון שההפטרה צריכה להיות קשורה עם הקריאה, הרי מההפטרה מוכן גם ענינה של הקריאה. והיינו שבקריאה בחומש (תושב"כ) קשה לפעמים למצוא את הנקודה העקרית, ואילו בנביאים מתפרש הדבר בדיוק יותר.

ובגדו"ד: בקריאה מסופר אמנם אודות שרה, אבל לא רק אודותה אלא גם אודות אברהם ואודות יצחק כו', כך שעדיין לא יודעים מהי הנקודה והעיקר; וענין זה מתגלה בהפטרה – שכל אריכות הדברים היא לא אודות גדולת אלקנה, ענין זה נזכר בקיצור: "ועלה האיש מימים ימימה להשתחות ולזבוח לה". . בשילה"2, ואילו כל האריכות היא אודות חנה. ועד לסיום ההפטרה"3 "ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו", דקאי על דוד שנמשח בקרן ע"י שמואל (ששקול כמשה"4) בנה של חנה.

לא. ההפטרה מלמדת שמחוברות הן פרשה אחת:

מבואר בריבוי מקומות בתורת רבינו, אשר ב' פרשיות מחוברות נחשבות לפרשה אחת ארוכה. אחד המקורות לעניין זה הוא מהעובדה שקוראים במקרים כאלו הפטרה אחת על שתי הפרשות, שמזה מוכח ששתיהן עניין אחד הן"5, וההפטרה היא מעין העניין המשותף שבשתי הפרשות (ובאם הייתה כל פרשה עניין בפני עצמה, היו צריכים לקרוא את ב' ההפטרות). ראייה ברורה לדבר – מהא דקוראים הפטרת נצבים כשנצבים וילך מחוברות.

שיחת פרשת חוקת בלק תשל"ה (לקוטי שיחות חוקת בלק ח"ח, עמוד 300)

און איז דעם גופא זיינען דא דריי נקודות: (א) די שייכות צו פ' חוקת, (ב) די שייכות צו פ' בלק, (ג) די שייכות צו ביידע סדרות צוזאמען, ווארום – ווי גערעדט פיל מאל – ווען צוויי סדרות זיינען מחוברות און מ'לייענט זיי צוזאמען אין איין שבת, איז זייער התחברות אין אן אופן אז זיי ווערן איין סדרה (די חלוקת הקריאה איז אויף שבעה קרואים, עס איז דא נאר איין הפטרה, ועוד). ובמילא איז פארשטאנדיק אז אין צוגאב צום באזונדערן תוכן וואס איז דא אין יעדער סדרה בפני עצמה, איז דא א תוכן משותף פון ביידע סדרות.

92. שמואל א א, ג.

93. שם ב, יו"ד.

94. ראה ר"ה כה, ב.

95. אף שמובא (ראה לקמן סעיף ל"ב, משיחת פרשת חוקת בלק תשמ"ב) שהוא משום טרחא דציבורא, עצם זה שלפועל קוראים הפטרה אחת – מחייב שיש בהפטרה זו מעין ב' הפרשיות, וממילא, כיון שהיא הפטרה אחת עם נושא אחד, מוכח שב' הפרשיות נעשות כמו פרשה אחת עם נושא אחד.

שיחת פרשת ניצבים-וילך תשמ"ג (תורת מנחם תשמ"ג, ח"ד עמוד 2035)

בנוגע לפרשת השבוע: בשבת שלפני ר"ה (שבת מברכין חודש השביעי) קורין לעולם פ' ניצבים - כפי שנתבאר לעיל שזוהי ברכתו של הקב"ה כו', ובקביעות שנה זו קורין גם פ' וילך, היינו, שב' הפרשיות ניצבים-וילך הן מחוברות.

וכמדובר כמ"פ, שכאשר קורין ב' פרשיות מחוברות הרי זה נחשב לסדרה אחת, ולכן ישנם רק שבעה קרואים, והפטרה אחת בלבד.

וענין זה מודגש ביותר בפרשיות ניצבים-וילך - מכיון שאומרים את ההפטרה דפ' ניצבים ("שוש אשיש") ולא את ההפטרה דפ' וילך ("שובה ישראל"), דלא כבשאר הפרשיות המחוברות שבהן מפטירין בהפטרה דפרשה השני':

ענינה של ההפטרה הוא בתור המשך וסיום לפרשה, ולכן, בדרך כלל ההפטרה היא מעין הענין שאודותיו מדובר בסיום הפרשה, או עכ"פ ענין שאודותיו מדובר בפרשה זו. ועפ"ז - אם נאמר שהקריאה ד'ניצבים-וילך' נחשבת לב' פרשיות נפרדות, כיצד יתכן שלאחרי קריאת פ' וילך יאמרו את ההפטרה השייכת לפרשה שלפני? ! - אלא ודאי בהכרח לומר שקריאה זו נחשבת לפרשה אחת, ולכן אתי שפיר מה שמפטירין בענין השייך לפרשה זו (אף שאין זה סיום הפרשה ממז).

לב. ההפטרות מלמדות שגם במחוברות, עדיין יש בכל פרשה גם עניין בפ"ע:

נתבאר לעיל שקריאת הפטרה אחת לב' פרשיות מחוברות מלמדת שהן נחשבות לפרשה אחת (ואף לנקודה אחת⁹⁶). מאידך גיסא, מכך שלכל אחת מהפרשיות יש הפטרה בפני עצמה (היינו, שגם בשבת כזו אי"ז אלא שנדחית הפטרה אחת⁹⁷), וכן הוא המנהג⁹⁸ לקרוא ביחיד בשבת כזו את שתי ההפטרות, וכן, מסדר הקריאה בתורה הוא פרשה אחר פרשה (כשכנ"ל, לכל אחת מהן הפטרה בפני עצמה) - מכל זה מוכח שגם בשבת כזו יש עניין בכל פרשה בפני עצמה.

שיחת פרשת חוקת בלק תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב, ח"ד, עמוד 1787)

נוסף על זה ש"ב תמוז חל בשבת, הרי זו שבת שקורין בה ב' פרשיות, פרשת חוקת ופרשת בלק. וא"כ ישנם בזה ג' ענינים, א', פרשת חוקת בפ"ע, ב' פרשת בלק בפ"ע, ג', חיבור ב' הפרשיות חוקת בלק ביחד.

ובהקדים: בפרשת השבוע שקורין בשבת זו ישנו חילוק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ, בא"י קורין בשבת זו פרשת בלק בלבד, ובחו"ל קורין ב' הפרשיות חוקת בלק ביחד. . והנה במדינה

96. ראה בשיחת ח"י אלול תשמ"ט המצויינת בפנים.

97. וראה לקמן סעיף מ"ז שגם במועדים אי"ז שיש רק להפטרות המועד, אלא שהפטרות המועד דוחה את הפטרת השבת.

98. ראה לקמן (סעיף נ' ואילך) בעניין המנהג לקרוא בהעברת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום גם את ההפטרה.

ההיא שבה אירעה פרשת המאסר והגאולה ואשר בה נמצאים עדיין "זרעו בחיים", היינו שזרעו, זרע זרעו, וזרע דזרע זרעו (דור רביעי), נמצאים שם באופן ד"זרעו בחיים", ועד שהם מוסרים נפשם על קיום התורה ומצוותי' באופן האפשרי, מלבד בנוגע לענינים שבהם "אונס רחמנא פטרי", וכן במדינה זו, וכן בשאר המקומות בחוץ לארץ ששם נמצאים רוב מנין ורוב בנין דכללות עם ישראל קורין בשבת זו ב' הפרשיות חוקת בלק ביחד. וביחד עם זה, הנה מאחר שבני חו"ל קשורים ומאוחדים עם בני א"י, הנה גם בחו"ל מודגש הענין דפרשת חוקת בפ"ע ופרשת בלק בפ"ע, בדוגמת קריאת פרשת בלק בלבד בא"י.

[הוזכר לעיל (ס"א) אודות מנהג תימן שאצלם נשתמרו בטהרתם מנהגי ישראל לפני מאות שנים, שכאשר קורין ב' פרשיות מחוברות אזי מסיימים את קריאת הפרשה הא' ע"י קרוא א', ומתחילים את קריאת הפרשה הב' עם קרוא נוסף. ובזה מודגש שגם כאשר קורין ב' פרשיות ביחד, ישנו גם הענין הפרטי דכל פרשה בפני עצמה].

ונוסף לזה, גם למנהג רוב קהילות ישראל, לחבר את קריאת ב' הפרשיות, סיום פרשה הא' והתחלת הפרשה הב' ע"י הקרוא הרביעי, הרי ידוע המנהג שכאשר כאו"א מעביר את הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום לעצמו, אומרים הן את ההפטרה דפרשת חוקת והן את ההפטרה דפרשת בלק, אע"פ שבציבור אומרים רק הפטרה א' דפ' בלק, מפני טירחא דציבורא וכיו"ב. ובזה מודגש הענין הפרטי דכל פרשה בפני עצמה.

ומלבד הענין הפרטי שבכל פרשה בפני עצמה, ישנו ענין נוסף – חיבור ב' הפרשיות יחד. היינו, שב' הפרשיות נעשים לסדרה אחת, ויש לה ב' שמות – חוקת בלק.

שיחת ח"י אלול תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט, ח"ד, עמוד 332)

אמנם, בקביעות שנה זו שקורין נצבים וילך ביחד, ועד שכל יום מימי השבוע (גם בהתחלת השבוע) וכל רגע שבו הוא יום ורגע דפ' נצבים-וילך – יש הוראה ונתינת כח מיוחדת שהעבודה תהי' באופן ד"נצבים-וילך" גם יחד, היינו, שברגע (זמן) ומקום (דרגא) אחד נעשית העבודה בכל ענין כב' התנועות גם יחד, עמידה בתוקף הכי גדול, וביחד עם זה, הליכה ועלי' מחיל אל חיל.

[ובהערה 20 שם:] כלומר לא רק כמו בקריאת התורה שצ"ל על סדר הפרשיות, (ולכל אחת מהן הפטרה מיוחדת). בהכרח לקרוא תחלה פ' נצבים ואח"כ פ' וילך, וחיבורן אינו אלא בכך שקוראין אותם בשבת אחת ובהמשך אחד (דלא כבשנים שכל פרשה נקראת בשבת בפ"ע), אלא יתירה מזה, שכל יום ורגע במשך השבוע הוא יום ורגע ד"פרשת ניצבים וילך".

לג. ההפטרה מלמדת איזו פרשה מהמחוברות היא העיקר:

על אף שכנ"ל, הא דקוראים הפטרה אחת גם כשיש שתי פרשיות מחוברות מלמדנו שהן נחשבות לפרשה אחת, הנה מזה שקוראים את הפטרת הפרשה השניה, מוכח שבין שניהם, היא החלק העיקרי של הפרשה (כלומר, של הפרשיות המחוברות).

שיחת פרשת מטות-מסעי תשל"ב (תורת מנחם חס"ט, עמוד 111)

א. בשבת זו קוראים פרשיות מטות מסעי, אבל מענין ההפטרה שהיא "מענין הפרשה"⁹⁹, מוכח, שהעיקר הוא פרשת מסעי. כיון שבכל פעם שקוראים שתי פרשיות באה ההפטרה בהמשך לסיום הפרשה השני, ובנדו"ד פרשת מסעי. זאת ועוד, פ' מסעי קוראים לעולם בשבת השני של בין המצרים, משא"כ פ' מטות, ומזה מוכח שפ' מסעי שייכת לשבוע זה יותר מאשר פ' מטות.

מעלות ההפטרה על הפרשה

לד. הקדמה:

לעיל (סעיף י' ואילך) הובא, אשר קריאת ההפטרה (אינה עניין בפני עצמו ורק שנקראת בסמיכות לקריאת התורה, כי אם שהיא) מהווה חלק מקריאת הפרשה, והסיום של הפרשה עצמה. אמנם, כמה וכמה מעלות ישנן בהפטרה על הפרשה עצמה, היינו, שהיא אינה רק חלק האחרון, אלא שיש בה תוספת על העיקר של הפרשה, וכמה עניינים בזה, כדלקמן. ולהעיר, שהטעם הפנימי לזה שיש בהפטרה מעלות על הפרשה יתבאר לקמן (פרק ב') באריכות שהוא קשור ביסוד תקנת ההפטרה בזמן הגזירה.

לה. מעלת המפטיר על הז' קרואים:

על אף שגדלה מאוד מעלת הקריאה בתורה של הז' קרואים על עליית מפטיר (שכן בה שבים וחוזרים על פסוקים שכבר נקראו), אעפ"כ, עניין ומעלת המפטיר (וההפטרה) יובן על פי המבואר במעלת דברי סופרים על דברי תורה, עד ש"חמורים דברי סופרים" על דברי תורה. וזהו הטעם שרבותינו נשיאנו, החל מכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע, עלו לתורה למפטיר דוקא - אף שהמפטיר (בדרך כלל) אינו אלא חזרה על כמה פסוקים שכבר נקראו בפרשה.

שיחת פרשת ויקהל פקודי תשמ"ג (תורת מנחם תשמ"ג, ח"ב עמוד 1118)

נוסף על הקריאה דפרשת החודש, קורין בשבת זו פרשת ויקהל-פקודי, ואדרבה: קריאת פ' ויק"פ קודמת לקריאת פ' החודש, והיא הקריאה העיקרית - מכיון שבה ישנם כל השבעה קרואים, ואילו בפ' החודש - רק מפטיר.

ומובן, שיש מעלה יתירה בשבעת הקרואים לגבי המפטיר, כי הקריאה דמפטיר בכל שבת היא באופן שחוזרים וקוראים מספר פסוקים שכבר קראו לשביעי, ומזה מובן שגם כאשר הקריאה דמפטיר היא בפרשת החודש, (קריאה נוספת, ולא רק שחוזרים על פסוקים שכבר

99. שו"ע אדה"ז אר"ח סי' רפ"ד.

קראו לשביעי) – ישנו עילוי בשבעת הקרואים לגבי מפטיר, ע"ד העילוי דשבעת הקרואים לגבי קריאת המפטיר ברוב השבתות (שחוזרים על פסוקים שכבר קראו), מכיון שהשם "מפטיר" שווה בכל האופנים דקריאת המפטיר.

ואין סתירה לזה (שיש מעלה בשבעת הקרואים לגבי המפטיר) מהסיפור הידוע אודות גדלותו של אדמו"ר הזקן, שגם בהיותו אצל המגיד הי' עולה ל"מפטיר" (שמזה מובן גדול החשיבות דמפטיר) – כי העילוי דמפטיר הוא ע"ד העילוי והחביבות ד"דברי סופרים" שחביבין יותר מדברי תורה, וכתוצאה מכך – חמורים יותר מדברי תורה.

לו. ההפטרה היא הסך-הכל של הקריאה בתורה:

ההפטרה מהווה הסיום והסך-הכל של קריאת התורה. ובהפטרה גופא, כיון שהפסוק האחרון הוא הסיום של ההפטרה, מובן שהוא הסך-הכל של כל הקריאה. ומזה מובן, שמענייניו של הפסוק האחרון אפשר לדעת מהו תוכן ההפטרה והפרשה (גם במקרה שנראה מכל ההפטרה שמהותה הפכי מהפסוק האחרון)¹⁰⁰.

שיחת אחרון של פסח תשל"א (תורת מנחם חס"ד, עמוד 64)

ענינו של משיח שייך כבר להתחלת היום, כפי שרואים שענינו של משיח מודגש בהפטרות היום, שבאה מיד לאחרי קריאת התורה, להיותה הסך הכל ומעין הקריאה בשחרית, קודם מוסף, ועאכו"כ קודם מנחה, ומזה מובן שזמן זה שייך למשיח.

שיחת פרשת דברים תש"מ (לקו"ש חכ"ט עמוד 9)

און וויבאלד אז "הכל הולך אחר החיתום"¹⁰¹, איז מובן, אז כאטש דער תוכן פון דער הפטרה איז "פורענותא"¹⁰² – און פון די ג' דפורענותא איז די הפטרה פון חזון די הארבסטע פון זיי¹⁰³ – איז אבער די נקודה עיקרית שבה (דער סיום וחיתום) דער ענין הגאולה: "ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה" און היות אז א הפטרה קומט אלס דער גמר וסיום פון דער סדרה אין תורה¹⁰⁴ – קומט במילא אויס, אז דער סיום ו"סך-הכל" פון דער סדרה איז – ענין הגאולה¹⁰⁵.

100. בעניין מעלת הפסוק האחרון שבהפטרה והקשר שלו לכל ההפטרה והפרשה, ראה גם סעיף כ"ב, מ"ב.

101. ברכות יב, א.

102. תוס' מגילה שם, וטושו"ע שם – מפסיקתא. וברמב"ם שם "דבברי תוכחות". אלא שלדעת הרמב"ם הוא סדר אחר ולא כבטושו"ע.

103. ראה תוס' שם בסימו, בהטעם דהפטרה דחזון הוא בשבת שלפני ת"ב – כי הוי ענין אבילות". וראה ראבי"ה ס' תקצה "והפטרה דחזון ישעי' נהגו לקרותה בניגון קינה וענין אבילות הוא" (ועיי"ש שלכן קוראין אותה דוקא בשבת שלפני ת"ב (ולא לאח"ז) כיון דבחול לא אפשר לאפטורי מפטיר בשבת").

104. להעיר מפירוש לשון "הפטרה" – אנציקלופדי' תלמודית בערכו (בתחלתו). וראה שם, דיש שקראו אותה בשם "אשלמתא", כי היא ההשלמה של קריאה בתורה.

105. ראה לקמן סעיף מ"ד שגם ההפטרות דשבעא דנחמתא, הן מעין הפרשה. (הערת המו"ל).

לז. בהפטרה יש הוספה על הפרשה (הפועל והגילוי של הפרשה):

מכך שההפטרה באה לאחר הפרשה מובן שההמשך שיש בה לענייני הפרשה הם באופן של הוספה על הפרשה. והיינו, שאותם העניינים שישנם בפרשה, באים בהפטרה כפי שהם בפועל¹⁰⁶. ולדוגמה, העניין דמחיית עמלק - בהפטרה מסופר כיצד מחו את עמלק בפועל. וכן, העניינים שלא נתפרשו בפרשה, באים לידי גילוי בפרשה¹⁰⁷. וזהו גם הטעם לכך שיש שקראו להפטרה בשם "אשלמותא", היינו שבא נשלמים ענייני הפרשה.

שיחת פרשת תצוה תשל"ב (תורת מנחם חס"ז עמוד 263)

יום הש"ק זה נקרא "שבת פרשת זכור", ע"ש פרשת "זכור את אשר עשה לך עמלק"¹⁰⁸ שבסיום וחזרתם קריאת התורה, כיון ש"הכל הולך אחר החיתום"¹⁰⁹. ולכן, גם ההפטרה (שקשורה תמיד עם סיום וחזרתם הקריאה) היא בענין מלחמת עמלק, אלא כיון שבאה לאחרי הקריאה יש בה הוספה על הקריאה - שבקריאה מדובר רק אודות הציווי על מלחמת עמלק: "זכור את אשר עשה לך עמלק וגו'", ולכן "תמחה את זכר עמלק גו' לא תשכח גו'", ואילו בהפטרה מסופר אודות מלחמת עמלק בפועל, "ויך שאול את עמלק וגו"¹¹⁰, עד "וישסף שמואל את אגג וגו"¹¹¹. והיינו, שההוספה של ההפטרה על הקריאה היא ע"ד ההוספה דפורים על פרשת זכור - עשי' לגבי זכירה, [כדברי הגמרא¹¹² בנוגע לפורים שחל להיות בערב שבת "רב אמר מקדימין פרשת זכור . . כי היכי דלא תיקדום עשי' לזכירה", שנאמר¹¹³ "והימים האלה נזכרים ונעשים" "שתהא הזכרתן קודם לעשייתן"¹¹⁴], כיון שבפורים היתה מפלת והריגת המן, "המן האגגי"¹¹⁵, שהי' מזרעו של אגג מלך עמלק, אלא שביניהם היו כמה דורות (כפי שנמנו בתרגום שני¹¹⁶). ועד"ז בהפטרה דפ' זכור שבה מסופר אודות מפלת אגג מלך עמלק. ומצד זה ישנו כבר ב"נזכרים" דשבת זכור, ה"נעשים" דפורים].

106. להעיר, שלכאורה, עניין זה מובן רק לאחר שידעינן שהפרשה היא (לא רק דומה ומזכירה את הפרשה, כי אם) חלק וסיום הפרשה, שאזי מובן שצריך להיות בה גם הוספה לפרשה.

107. ראה לקמן סעיף מ"ג - תוספת בזה, שההפטרה לא רק מגלה העניינים שבאו בהעלם בפרשה, אלא גם מוסיפה עליהם עניינים (דרגות) שמשלימות העניין ולא הובאו בפרשה. ויש לעיין אם זו אותה המשמעות אם לאו.

108. תצא כה, יז.

109. ברכות יב, א.

110. שמואל א טו, ז.

111. שם, לג.

112. מגילה ל, א.

113. אסתר ט, כח.

114. ירושלמי שם פ"ד סה"ד.

115. שם ח, ג.

116. שם ג, א.

שיחת פרשת ויגש תש"ן (תורת מנחם תש"ן ח"ב עמוד 102. מוגה)

ויובן בהקדים הביאור בהתוכן ד"ויגש" – ע"פ המבואר בכ"מ¹¹⁷ בהשייכות דהפרשה לההפטרה, כידוע שההפטורות הם "מענינה של פרשה"¹¹⁸:

התוכן ד"ויגש" – ההגשה דיהודה ליוסף, הוא לא רק הגשה דשני יחידים בפ"ע (יהודה ויוסף) אלא כפי שאמרו חז"ל¹¹⁹ שעל הגשת יהודה ליוסף כתיב¹²⁰ "כי הנה המלכים נועדו דא יהודה ויוסף בגין דתרווייהו מלכים", והתוכן דההגשה היא – "תקרובתא דעלמא בעלמא לאתאחדא דא בדא למהוי כלא חד. . ואתאחידו דא בדא"¹²¹.

שתוכן הפרשה מתבאר ובפרטיות בההפטורה¹²² [כידוע דהפטורה היא מלשון סיום (כמו "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן"¹²³) – סיום¹²⁴ ושלימות¹²⁵ הגילוי דהפרשה] שתוכנה היא כיצד לעתיד לבוא יהי' האיחוד דמלכות יהודה ומלכות יוסף.

[ובהערה 18 שם – אודות זה שההפטרה היא שלימות הגילוי של הפרשה:]

ולהעיר שיש שקראו ההפטורה בשם "אשלמותא", שעניינה ההשלמה של הקריאה בתורה (ראה אינצקלופדיה תלמודית בערכו, וש"נ).

שיחת כ"א אד"ר תשמ"ח, סיום השלושים (תורת מנחם תשמ"ח, ח"ב, עמוד 425)

השלימות דפ' פרה היא כשישנו אפר הפרה (שעל ידו נעשית הטהרה) בפועל ממש, אשר ענין זה יהי' בביאת המשיח, "פרה) העשירית¹²⁶ יעשה המלך המשיח"¹²⁷ (ובה יתנו גם מאפר הפרות שלפנ"ז עד לפרה הראשונה שעשה משה רבינו¹²⁸).

והרי אז יבטל גם כללות הענין דהיפך הטהרה – "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"¹²⁹,

117. ראה תו"א פרשתנו (מד סע"ב ואילך). תו"ח שם (צג, א ואילך). לקו"ש חכ"ה ע' 258 ואילך.

118. טושו"ע או"ח ר"ס רפד. שו"ע אדה"ז שם וסרפ"ג. טואו"ח סתכ"ח. רמ"א שם ס"ח.

119. זח"א פרשתנו רו, א. וראה גם ב"ר ריש פרשתנו (פצ"ג, ב).

120. תהלים מח, ה.

121. זהר שם.

122. ראה תו"ח שם (צג, ד) טעם ענין קריאת ההפטורה זו דקח לך עץ אחד כו' על פרשה זו דויגש אליו יהודה – לפי שענין אחד הם וכל ענין הפרשה הזאת דויגש סובב והולך ע"ד הנ"ל ממש שאמר בהפטורה זו כו'.

123. משנה פסחים קיט, ב.

124. ראה אבודרהם סדר שחרית של שבת בשם יש אומרים; המנהיג שבת סל"ה; רמ"א או"ח סקמ"ד ה"ב: שהפטורה מלשון סילוק (אלא שם מפרשים סילוק מתפלת שחרית).

125. ההערה הובאה לקמן בפנים.

126. רמב"ם הלכות פרה אדומה רפ"ג.

127. והמשך לשון הרמב"ם פס"ד להלכה – "מהרה יגלה אביה"ר" (נתבאר בלקו"ש חוקת תשמ"ו).

128. פרה פ"ג מ"ה. רמב"ם הל' פרה אדומה שם.

129. זכרי' יג, ב.

כולל גם ענין המיתה שהוא מסובב ותוצאה מחטא עה"ד¹³⁰, ועד להענין דתחיית המתים "הקיצו ורנגו שוכני עפר", כנ"ל.

וענין זה מודגש בגלוי יותר בהפטרה (סיום וחותרם הקריאה) דפ' פרה - "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם גוי"¹³¹, "ואת רוחי אתן בקרבכם גוי"¹³².

לח. הטעם שההפטרה משלימה ומגלה את ענייני הפרשה - לפי שהיא בנביאים:

טעם הדבר שבהפטרה הדברים באים יותר בגילוי, הוא משום מעלת הנביאים על חמישה חומשי תורה. כיון שבהם, באופן כללי, העניינים יותר בגילוי. וכן, נחשבים הנביאים (לפעמים) כתורה שבעל פה, שבה באים ענייני תורה שבכתב בגלוי יותר. (ולהעיר, שמזכיר לגבי עניין זה הפירוש ש"ההפטרה" היא מלשון סילוק, והיינו, סילוק מענייני קריאת התורה. כלומר, שאי"ז רק שההפטרה היא הסיום של הפרשה (אבל באותו אופן של הפרשה), אלא שכיון שמתפרשים ומתגלים בה ענייני הפרשה כמו בתורה שבכתב, הרי על ידה מסתיים העניין וניתן להפטור, מלשון סילוק, מקריאת התורה).

מאמר ד"ה הללו, טובות תשל"א (תורת מנחם חס"ב, עמוד 93)

ולהבין כל זה צריך להקדים מ"ש בההפטרה דראש והתחלת סוכות, שבה מבואר בגלוי מענייני חג הסוכות, עוד יותר מבהקריאה דסוכות. דכמו בכללות, הנה העניינים דתושב"כ מתבארים בתושבע"פ, עד"ז הוא גם בהכ"ד ספרים שבתושב"כ גופא, שהעניינים שנאמרו בתורה בקיצור וברמז, הנה בנביאים ובכתובים הם בגלוי יותר, כנראה גם בפשטות¹³³.

שיחת פרשת שלח תשב"ג (תורת מנחם חל"ז, עמוד 79)

בהפטרה של פרשת השבוע, שהיא הסיום והחותם של פרשת השבוע, גם מצד תורה שבע"פ (שלפעמים נכללים בה גם ספרי הנביאים והכתובים, נ"ך¹³⁴). שזהו גם פירוש שם הפטרה, שבה נפטרים מקריאת התורה¹³⁵, מסופר אודות המרגלים ששלח יהושע שלא היו כמו המרגלים ששלח משה אלא הצליחו בשליחותם¹³⁶ וכו'. וטעם הדבר, לפי ששילוח המרגלים ע"י משה לא הי' ע"פ ציווי ה', אלא לדעתו של משה, כמ"ש¹³⁷ "שלח לך - לדעתך, אני איני מצוה לך".

130. כמ"ש בראשית (כ, יז) "ומעץ הדעת גו' לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות" נתבאר בד"ה בלע המות לנצח תשכ"ה (קונטרס כ"א אדר תשמ"ח). וראה גם פרש"י ב"ב יז, א.

131. יחזקאל לו, כה.

132. שם, כז.

133. להעיר מתו"א יז רע"א. ב"ק צב, ב: כתוב בתורה כו' בנביאים כו' בברייתא.

134. הל' ת"ת לאדה"ז בתחילתו, קו"א א'.

135. אבודרהם סדר שחרית של שבת.

136. תנחומא ריש פרשתנו.

137. ריש פרשתנו וברש"י.

ולכן, אע"פ שהמשלח הי' משה רבינו, נבחר מכל מין האדם¹³⁸, מ"מ, כיון ש"אני איני מצוה לך" הי' יכול להסתעף ולצאת מזה ענין בלתי רצוי, ואילו שילוח המרגלים ע"י יהושע הי' ע"פ ציווי הי'. אמנם כיון שכל הענינים מקורם בתושב"כ, הרי גם בתושב"כ צריך להיות ענין של שילוח מרגלים שהי' בהצלחה. [נראה המשך הביאור בזה, כיצד הי' עניין טוב גם בשילוח המרגלים דמשה, במקור הדברים].

לע. ההפטרה היא גילוי הפרשה, ולכן נקראת רק בשבת:

אף שההפטרה היא כנגד כל הז' קרואים שבפרשה (ולכן יש בה על פי דין, בדרך כלל, כ"א פסוקים, ג' פסוקים כנגד כל קרוא), היא נקראת רק בשבת, לפי שבה באים ענייני הפרשה בגילוי, וזה שייך ליום השבת.

שיחת פרשת ואתחנן-נחמו תשב"ט (תורת מנחם חנ"ז, עמוד 192) - הובאה לעיל סעיף כ"ח.

מ. ההפטרה - גילוי הפנימיות (הטוב) שבפרשה:

ההפטרה מלמדת על מהותו הפנימית של העניין העיקרי שבפרשה. ולדוגמה מהפסרת נח, מהשם בו נקרא העניין העיקרי של הפרשה, ה'מבול', בנביא ובהפטרה - למדים על המשמעות הפנימית שלו.

התוועדות מוצש"ק פ' נח תשל"ח (לקוטי שיחות ח"ב, ע' 286, מוגה)

וואס דאס איז אויך דער טעם פון דעם וואס די מי המבול ווערן אנגערופן מיטן נאמען "מי נח"¹³⁹, וויילע דער מבול איז געקומען לטהר את הארץ, וואס דורך דעם איז געווארן "נייחא דרוחא"¹⁴⁰, וואס נביאים (און הפטורה) איז דאך גילה סודו אל עבדיו הנביאים¹⁴¹, בריינגען ארויס בגלוי די כוונה פון דער זאך. איז אין נביא (הפטורה) ווערן זיי אנגערופן, ניט מי המבול, נאר "מי נח", על שם התכלית צו שאפן "נייחא דרוחא".

מא. ההפטרה - עניין בפני עצמו מהפרשה¹⁴²:

אף שכנ"ל, ההפטרה היא חלק מקריאת התורה, ומהווה את ההסיום של הפרשה, יש כמה ראיות לכך שההפטרה היא גם עניין בעל חשיבות בפני עצמו (יותר מקריאת התורה עצמה): א. ההפטרה קובעת ברכה לפני' ולאחרי', ומזה משמע שהיא עניין בפני עצמו. ב. בעניין הברכות גופן, בשונה מקריאת התורה שיש

138. פיה"מ לרמב"ם סנהדרין פ"י יסוד ז'.

139. ישע"י נד, ט.

140. תו"א ריש פרשתנו (ח, סע"ג ואילך).

141. עמוס ג, ז.

142. העניינים הבאים בג' הכללים הבאים הם לפי סדר השיחה (וישלח תשמ"ג), ואף שיש בהם כמה חידושים, הנה כמה פרטים בהם שייכים לעניינים שכבר נתפרשו קודם. והובאו כאן, בסוף נדון זה של מעלות ההפטרה על הפרשה, כיון שזהו עיקרם, וכדי להביא השיחה בשלימותה.

בה רק ברכה אחת לאחר הקריאה, אחר קריאת ההפטרה אומרים כמה ברכות. ג. ראי' נוספת מהמנהג שהי' בזמן הש"ס, שהי' קרוא אחד לכל הפרשה, עם ברכה אחת לפני' ולאחרי', ולא הייתה מתחלקת לשבעה קרואים, שמנהג זה מבטא את הצד שהפרשה כולה היא עניין אחד. ואעפ"כ, גם בזמן ההוא נקבעה ההפטרה עם ברכות לפני' ולאחרי', שבזה מודגש יותר שההפטרה היא (גם) עניין בפני עצמו.

שיחת פרשת וישלח תשמ"ג, (תורת מנחם תשמ"ג ח"א, עמוד 564 ואילך)

נוסף על האמור לעיל אודות ההוראה הנלמדת מזה שיום השבת הוא "ערב" י"ט כסלו - ישנה הוראה נוספת הנלמדת מפרשת השבוע שקוראים בשבת זו - פרשת וישלח כדלקמן.

ובהקדים: פרשת וישלח (ככל פרשיות התורה) נחלקת לז' חלקים בהתאם לז' ימי השבוע, כלומר, שכל חלק בפרשה קשור עם יום מסויים בשבוע. אבל ביום השבת - קוראים בתורה (בציבור ובפרהסיא) את כל הפרשה כולה מתחילתה ועד סופה.

זאת אומרת: אע"פ שלפני קריאת פ' וישלח ביום השבת, קוראים כבר בפרשה זו ביום שני וחמישי, ולפנ"ז - במנחת שבת שלפניו, כלומר, שכבר קראו בפרשה זו ג"פ [וכן הוא בכל פרשיות התורה שלפני קריאתן ביום השבת קוראים בהם לכל הפחות ג"פ, כי כאשר ישנו יו"ט באמצע אזי קוראים יותר מאשר ג"פ לפני קריאת פרשה זו ביום השבת] - אעפ"כ, ביום שני וחמישי, ועאכ"כ במנחת שבת שלפניו, קוראים רק מספר מסויים של פסוקים מפרשה זו עד שני בלבד, ואילו ביום השבת קוראים את כל הפרשה כולה.

ונוסף לקריאת כל הפרשה כולה ביום השבת - קורין גם את ההפטרה, שזהו ענין בפ"ע, כי אע"פ שההפטרה באה בתור המשך וסיום לקריאת הפרשה (ולכן ההפטרה צריכה להיות מענין הפרשה), הנה מזה גופא שההפטרה קובעת ברכות מיוחדות לעצמה (ברכה לפני' וכמה ברכות לאחרי') מוכח שההפטרה היא ענין בפ"ע.

[וענין זה (שההפטרה היא ענין בפ"ע) מודגש ביותר ע"פ המנהג שהי' בזמן הש"ס שלא היו מברכין בתורה אלא הקרוא הראשון לפני' והקרוא האחרון לאחרי' בלבד, מכיון שכל הפרשה כולה היא ענין אחד (ורק אח"כ תיקנו שכל ז' הקרואים יברכו לפני' ולאחרי', "גזירה משום הנכנסין כו" (מגילה כא, ב)), משא"ב בנוגע לקריאת ההפטרה שנתקנה לכתחילה בברכות לפני' ולאחרי', מכיון שהיא ענין בפ"ע].

ויתירה מזו: לא זו בלבד שמברכים ברכה א' לפני ההפטרה וברכה א' לאחרי ההפטרה, אלא לאחרי ההפטרה מברכים כמה ברכות. ומכיון ש"ברכה" ענינה המשכה, מובן, שכאשר ישנם כמה ברכות ישנם כמה המשכות והשפעות כו'.

וזהו העילוי המיוחד שבקריאת ההפטרה לגבי קריאת הפרשה (כל א' מז' הקרואים) - שבקריאת הפרשה ישנה ברכה א' לפני' וברכה א' לאחרי' בלבד, ואילו בקריאת ההפטרה ישנה ברכה א' לפני' וכמה ברכות לאחרי'. זאת אומרת: אע"פ שמספר פסוקי ההפטרה הוא פחות ממספר פסוקי הפרשה, כי מספר פסוקי ההפטרה מצד גדר החיוב הוא כ"א פסוקים (וישנם הפטרות שמספר הפסוקים הוא כ"א פסוקים) (וישנם הפטרות שמספר הפסוקים הוא פחות

מכ"א (שם כג, סע"א)), ואילו מספר פסוקי הפרשה, הרי אפילו הפרשה הקטנה ביותר, פ' וילך (כשהיא בפ"ע), יש בה ל' פסוקים (יותר מכ"א פסוקי ההפטרות), ועאכו"כ פ' וישלח שיש בה ריבוי פסוקים, ועד שהיא א' הפרשיות הארוכות בתורה (ורק בפרשיות אחדות בלבד מספר הפסוקים הוא יותר ממספר פסוקי פ' וישלח), אעפ"כ, דוקא בקריאת ההפטרות ישנו עליו מיוחד שאומרים לאחרי' כמה ברכות.

ובנוגע לעניננו - ישנה הוראה נוספת הנלמדת מפרשת השבוע פ' וישלח, ובפרשה זו גופא כפי שקוראים אותה ביום השבת, היינו: קריאת כל הפרשה כולה ביחד עם קריאת ההפטרות, כדלקמן.

מב. מעלת הפסוק האחרון של ההפטרות:

מעלה זו שבהפטרות, שאומרים לאחרי' כמה ברכות, מתבטאת בפסוק האחרון של ההפטרות, להיותו סמוך לברכות שלאחרי ההפטרות, הרי הוא קשור במיוחד לברכות של ההפטרות. וזה כולל גם לברכה הראשונה, לפי ש"נעוץ תחילתן בסופן". לפיכך, כשמחפשים את הקשר בין ההפטרות לפרשה, הנה קשר זה צ"ל בעיקר בפסוק האחרון של הפרשה.

יא. קריאת ההפטרות היא מענין הפרשה, כלומר, שישנה נקודה משותפת ותוכן משותף בין הפרשה להפטרות. וע"פ האמור לעיל שהעילוי המיוחד שבהפטרות הוא שיש כמה ברכות לאחרי', מובן, שלכל לראש יש למצוא את הקשר שבין ההפטרות לפרשה בפסוק האחרון של ההפטרות - מכיון שהפסוק האחרון של ההפטרות קשור במיוחד עם הברכות שלאחרי'. כי למרות שהברכות מתייחסות לכל ההפטרות, הרי הן באות בסמיכות ממש ובהמשך לפסוק האחרון של ההפטרות. נוכחו כן קשור פסוק זה האחרון באופן מיוחד גם עם הברכה שלפני ההפטרות, כי הברכה שלפני ההפטרות היא בסמיכות ממש לפסוק הראשון של ההפטרות, הקשור במיוחד עם הפסוק האחרון של ההפטרות - בהתאם לכלל ד"נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן".

בפסוק האחרון של ההפטרות נאמר "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה". וזהו הקשר לפרשת וישלח שבה נאמר "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", וכפי שמפרש רש"י בפשוטו של מקרא (קודם שמביא ש"מדרשי אגדה יש לפרשה זו רבים"), "אימתי ילך בימי המשיח, שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", שזהו הפסוק האחרון של ההפטרות. זאת אומרת, שהנקודה המשותפת שבין ההפטרות לפרשה היא פעולתם של בני"י בנוגע להר עשו ("לשפוט את הר עשו").

מג. בהפטרות מתגלים ענייני הפרשה, וגם עניינים חדשים (בעניין) שאינם בפרשה:

הא דההפטרות היא השלימות והגילוי של הפרשה, היינו שבהפטרות באים בגילוי ובהדגשה העניינים שבפרשה, עוד יותר מאשר בפרשה עצמה. לבד זאת, בהפטרות מתגלים עניינים חדשים שאינם בפרשה עצמה. ולדוגמה, בפרשת וישלח נאמר רק "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", ואין מפורש מתי יהי עניין זה. ובהפטרות

בא עניין זה לידי גילוי - "ועלו מושיעים בהר ציון", היינו שזה יהי' בימות המשיח. ויתירה מזו, בהפטרה מתגלים עניין חדש שיהי' אז, שאינם נמצאים בפרשה - "והייתה לה' המלוכה".

יב. והנה כללות ענין זה ("ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו") מודגש בגלוי בהפטרה יותר מאשר בפרשה עצמה: בפרשה עצמה נאמר רק "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" (ולא נאמר בפירוש "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"), ולכן זקוקים לפירוש רש"י שמפרש - בפשוטו של מקרא - ב"ואימתי ילך בימי המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו". ועד כדי כך אין זה מפורש בפרשה עצמה, שישנם גדולי ישראל (כולל תנאים ואמוראים) שמפרשים פסוק זה באופן אחר, ולפי פירושה אין קשר לפסוק זה בפשוטו של מקרא עם הענין ד"ועלו מושיעים גו' לשפוט את הר עשו". [אמנם לכו"ע (גם אלו שלא מפרשים כפירוש רש"י), קיים הפירוש (המובא ברש"י) שפסוק זה "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" קשור עם מ"ש "ועלו מושיעים גו' לשפוט את הר עשו" ("אימתי ילך בימי המשיח כו"), אבל - לכמה דעות פירוש זה אינו פשוטו של מקרא (פשטות הכתובים) כי אם ע"ד הדרוש והרמז בלבד]. אבל בהפטרה מודגש ענין זה בגלוי - שהרי מפורש בקרא "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

ונוסף לזה: לאחר הענין ד"ועלו מושיעים גו' לשפוט את הר עשו" מובא בהפטרה ענין נוסף - "והייתה לה' המלוכה" [ואדרבה: "והייתה לה' המלוכה" הוא הסיום דפסוק האחרון גופא, הסמוך ביותר לברכות שלאחריו] שענין זה אינו מופיע בפרשה עצמה, וגם לא בפרוש רש"י (פשוטו של מקרא), ועד כדי כך - שרש"י אפילו אינו מרמז להמשך הפסוק ("והייתה לה' המלוכה") על ידי הוספת תיבת "וגו'".

ומובן שמ"ש "והייתה לה' המלוכה" הוא ענין בפ"ע, כלומר, שלאחר הענין ד"ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", יהי' ענין נוסף - "והייתה לה' המלוכה", ("והייתה", בוא"ו המוסיף), וענין זה ("והייתה לה' המלוכה") יהי' בזמן מיוחד - לא באותו הזמן שבו יהי' הענין ד"ועלו מושיעים בהר ציון גו' לשפוט את הר עשו", אלא לאחריו...

וזהו העילוי הנוסף שבהפטרה לגבי הפרשה [נוסף לזה שגם הענין ד"ועלו מושיעים גו' לשפוט את הר עשו" מודגש בגלוי בהפטרה יותר מאשר בפרשה עצמה] - שבהפטרה נאמר גם הענין ד"והייתה לה' המלוכה" שאינו מובא בפרשה עצמה, וגם לא בפירוש רש"י.

[הערת המו"ל: המשך הביאור באריכות שבשיחה, יובא במדור "ביאורי הפטרות" פרשת וישלח].

יז. ונחזור לעניננו: הקשר והשייכות שבין ההפטרה לפרשה הוא - שבשניהם מדובר אודות הענין ד"לשפוט את הר עשו", והעילוי שבהפטרה לגבי הפרשה הוא - שבה מודגש ענין זה בגלוי יותר, הן הענין ד"לשפוט את הר עשו", ועאכ"כ הענין ד"והייתה לה' המלוכה" (כנ"ל בארוכה). והביאור בזה - מדוע ענין זה מודגש ביותר בהפטרה דוקא: התחלת ההפטרה היא "חזון עובדי", ואיתא בגמרא (סנהדרין לט, ב): "חזון עובדי" כה אמר ה' אלקים לאדום וגו',

מאי שנא עובדי' לאדום, (למה נבחר לו לזו משאר הנביאים), עובדי' גר אדומי הי', והיינו דאמרי אינשי מיני' ובי' אבא ניזיל בי' נרגא".

וזהו הטעם שכללות הענין ד"ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו וגו'" מודגש יותר בהפטרה ולא בפרשה – כי הפטרה זו היא נבואתו של עובדי', שעל ידו נפעל הברור דעשו (עד לתכלית העילוי שבזה באופן דאתהפכא), מכיון ש"מיני' ובי' אבא ניזיל בי' נרגא".

וענין זה מובן בפשטות לכאור"א מישראל – גם לאיש פשוט:

כאשר איש פשוט בא לבית הכנסת ביום השבת, הרי הוא רואה שקוראים פרשה שלימה בתורה, ואח"כ מוסיפים לקרוא גם את ההפטרה. וכאשר שואל: "הפטרה" מהי? אומרים לו: "הפטרה" היא פסוקים בתורה שאינם ב"חומש" כי אם ב"נביאים". וכאשר שואל לאיזה "נביא" שייכים פסוקי ההפטרה דשבת זו – לנביאים ראשונים? אומרים לו: לא, ל"נביאים אחרונים". וב"נביאים אחרונים" גופא – ממשיך ושואל – מהמיוחסים שבהם? אומרים לו: לא, אלא נבואה זו היא של "עובדי'", "גר אדומי"!

וא"כ, כאשר מתבונן בענין זה [שלאחרי כל אריכות הקריאה ב"חומש" מוסיפים לקרוא "הפטרה" מנבואתו של "עובדי'" ("גר אדומי"), ודוקא שם מופיע הפסוק "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו וגו'"], הרי הוא יוצא מכליו ("גייט ער ארויס פון די כלים")!

ועל זה מסבירים לו שהיא הנותנת: מכיון שעובדי' גר אדומי הי', לכן על ידו דוקא יכול להיות הברור דעשו, "ועלו מושיעים גו' לשפוט את הר עשו", כדאמרי אינשי "מיני' ובי' אבא ניזיל בי' נרגא"¹⁴³.

גם במועדים ההפטרה היא מעין הפרשה

מד. הפטרה מעניין היום גם שייכת לפרשה:

כתב הטור, אשר החל מי"ז בתמוז ועד שבת בראשית מפטירין "לפי הזמן ולפי המאורע", וכן בשבתות של חנוכה, ארבעת הפרשיות או בר"ח וער"ח שחלים בשבת, מפטירים מעניין היום. אמנם, גם בימים אלו, שההפטרה נבחרה מצד תוכן השייך אל המועד, הרי היא שייכת גם לפרשת השבוע.

שיחת פרשת ואתחנן תשכ"ט (לקו"ש ח"ט, ואתחנן ג', עמוד 61)

א. עס שטייט אין טור, אז פון פ' בראשית ביז שבעה עשר בתמוז "מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע".

143. אף שביאור זה הוא ביאור עניין פרטי שבהפטרות וישלח דוקא, שהרי דוקא נבואה זו היא של הנביא עובדי', שלהיותו גר אדומי, מתקיים על ידי נבואתו הגילוי דהגאולה, בבחי' "מיני' ובי' אבא נישדי בי' נרגא", כנ"ל בפנים, הנה הקשר בין זה לבין כללות עניין ההפטרה, שבאה בזמן הגזירה, ולפיכך מתגלים בה עניינים שאינם בפרשה, ובהדגשה על הקשר העצמי שבין ישראל לתורה בזמן הגלות וכו', בולט ביותר. וראה בזה בארוכה לקמן פרק ב'.

אעפ"כ, וויבאלד אז אלע ענינים פון תורה זיינען בתכלית הדיוק¹⁴⁴, איז דערפון וואס די הפטרות אין די שבתים וואס פון שבעה עשר בתמוז האט מען קובע געווען אין געוויסע פרשיות – דברי ירמי' לפי פינחס (אדער מטות) וכו' נחמו לואתחנן וכו'. – איז פארשטאנדיק, אז אע"פ וואס בעיקר זיינען זיי לפי הזמן והמאורע – האבן די הפטרות אבער א שייכות¹⁴⁵ צו די¹⁴⁶ פרשיות¹⁴⁷.

ובנוגע לפרשתנו: דאס וואס די הפטרה פון פ' ואתחנן איז "נחמו נחמו", איז עס מצד הזמן והמאורע, דערפאר וואס פ' ואתחנן לייענט מען דעם ערשטן שבת פון די ז' דנחמתא", אבער די סדרה מיט דער הפטרה (נחמו) האבן צווישן זיך אויך א שייכות.

מה. גם ההפטרות שמעניין היום הם סיום הקריאה (דהפרשה):

יתירה מזו: גם בשבועות אלו, שעיקר תקנת ההפטרה הוא מעניינו של יום, ההפטרה כשמה כן היא – הסיום של קריאת התורה (הפרשה). ולכן, גם הכלל ד"נעוץ תחילתן בסופן", המלמד שיש קשר בין הפסוק האחרון של ההפטרה לפסוק הראשון של תחילת הפרשה (לעיל סעיף כ"ד) נכון הוא גם לגבי הפטרות אלו.

שיחת פרשת דברים תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ד, עמוד 114)

איתא בטור¹⁴⁸, שמפ' בראשית עד שבעה עשר בתמוז מפטירין "מענין הפרשיות דומה בדומה", ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע. אעפ"כ, ע"פ הידוע¹⁴⁹ שפרשיות התורה קשורות עם הזמן בו קוראים אותן, נמצא שאע"פ שההפטרות נקבעו לפי הזמן ולפי המאורע – יש להן גם שייכות להפרשיות¹⁵⁰. ובנדון דידן, שהפטרות חזון ישע' יש לה שייכות לפרשת דברים¹⁵¹. ויש להוסיף, שכיון שהפטרה באה בהמשך לפרשה, והפטרה היא כמו סיום הפרשה,

144. ובפרט שגם הפרשיות ד"ומשם ואילך" יש להן שייכות ל"פורעניתא" ול"נחמתא" – ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב. וראה גם שם שסו, א ואילך. בנוגע להפרשיות שבין המצרים.

145. ונרמז גם בלשון הטור (שתחלתו הובא בפנים) דברי ירמי' לפי פנחס וכו' – אף שלכאורה הי' מספיק שימנה (כמוש"כ בשו"ע וכן הוא בתוס' מגילה לא, ב) רק את שמות ההפטרות וסדרן, מבלי להזכיר בכל הפטרה את הפרשה.

146. אלא שיש הפטרות ששייכות לשתי פרשיות [וכמו דברי ירמי' ששייכת הן לפנחס והן למטות; עני' סוערה – לראה וגם לכי תצא].

147. אלא שמתעם השייכות לפרשה – יש הפטרה שייכת יותר, וכמו ויד ה' – לפינחס; וידבר דוד – להאזינו.

148. או"ח סתכ"ח. וכ"ה בשו"ע ורמ"א שם ס"ח. וראה תוס' מגילה לא, רע"ב. רמב"ם הל' תפלה פי"ג הי"ט.

149. של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב רצו, א. וראה שם שסו, א ואילך בנוגע להפרשיות שבבין המצרים.

150. וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 61 ובהערות שם.

151. ראה גם של"ה שם פרשת דברים (שסז, א)

הרי ע"פ הכלל¹⁵² "נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן", נמצא, שסיום ההפטרה יש לה שייכות מיוחדת להתחלת הפרשה. ובנדרו^ד, שהפסוק "ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה"¹⁵³ בסיום ההפטרה דחזון ישעי' יש לו שייכות ל"אלה הדברים אשר דבר משה גו'" בהתחלת פ' דברים.

שיחת ש"פ פרשת דברים תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ד עמוד 122, הוספה מבלתי מוגה) ולהעיר גם, שבהפטרה נאמר¹⁵⁴ "איכה היתה גו'" ע"ד מ"ש בפרשה¹⁵⁵ "איכה אשא לבדי". כדאיתא במדרש¹⁵⁶ "משה ראה את ישראל בשלוותן ואמר איכה אשא לבדי ישעי' ראה אותן כו' ואמר איכה היתה כו'". אמנם, עיקר ההדגשה היא בנוגע לקשר ושייכות דסיום וחותרם ההפטרה (בהתאם לכך שענינה של ההפטרה היא סיום וחותרם הקריאה) עם התחלת הפרשה.

שיחת פרשת עקב תשט"ז (לקו"ש ח"ב פ' עקב עמוד 371)

היינטיקע סדרה - פ' עקב - איז איינע פון די שבעה דנחמתא, וואס ניט נאר די הפטרות זיינען אן ענין פון נחמה, נאר אויך די סדרות. ווארום די הפטרות זיינען דאך, ברובם, מעין הפרשה¹⁵⁷. איז וויבאלד אז די הפטורה רעדט וועגן דער נחמה פון דער גאולה, דארף מען זאגן אז אויך די סדרה רעדט וועגן דער גאולה.

מו. הפטרות מעניין היום הן (מעיקרון) גם מעין הפרשה:

נראה¹⁵⁸, שגם השבתות בהן נבחרו הפטרות שהם מצד הזמן ולא מצד הפרשה, כגון הפטרת שובה ישראל בשבת שובה, ההפטרה מצד עצמה היא מעין הפרשה (כלומר, שעניין ההפטרה קיים גם בפרשה), אלא שכיון שאינו בהדגשה כל כך, לכן לא הייתה נבחרת הפטרה זו דוקא. ורק מצד היותה שייכת גם לזמן, נבחרה¹⁵⁹.

שיחת פרשת בראשית תש"ל (תורת מנחם חנ"ח עמוד 65)

יום הש"ק זה נקרא "שבת שובה" לא רק בגלל שהתחלת ההפטרה היא "שובה ישראל", כמו "שבת נחמו" ע"ש התחלת ההפטרה "נחמו נחמו עמי", ועד"ז "שבת בראשית" ע"ש התחלת

152. ספר יצירה פ"א מ"ז.

153. ישעי' א, כז.

154. ישעי' א, כא.

155. דברים א, יב.

156. ילקו"ש פרשתנו עה"פ רמז תתא.

157. יצויין כי כולל כאן גם את ההפטרות דשבעא דנחמתא, כחלק מ"רוב ההפטרות" שהם מעין הפרשה. וא"כ צ"ע מהן ההפטרות היוצאות מן הכלל שאינן מעניין הפרשה. ויש לציין להפטרות שבת ערב ראש חודש, שאינה אפילו מעין הקריאה דהמפטיר. ועצ"ע וחיפוש. (הערת המו"ל).

158. נקטנו בלשון 'נראה' לפי שהמדובר בפירוש בשיחה הוא רק על פרשיות 'וילך' ו'האזינו', בהם מפטירים 'שובה ישראל', אבל מסגנון השאלה והמסקנה שבשיחה נראה שכן הוא בכללות בהפטרות שאינן מעין הפרשה (בגלוי).

159. נראה, בדא"פ, ששייכותו של עניין זה לעניין הקודם בולטת: שכן באם גם הפטרות אלו הן סיום פרשת השבוע, מובן שמעיקרון יש בהם מעין הפרשה.

הקריאה "בראשית ברא", אלא גם בגלל שכל ענינו של יום הש"ק זה הוא ענין התשובה, כדלקמן.

ובהקדמה, שלאמיתו של דבר הנה גם השמות "שבת נחמו" או "שבת בראשית" קשורים עם תוכנו של יום השבת, ולא רק ע"ש התחלת ההפטרה או הקריאה, שהרי איתא בגמרא¹⁶⁰ ש"שמא מילתא היא", ומזה מובן שמהשם יכולים למצוא ולידע את תוכנו של הדבר הנקרא בשם זה. ובפרט ע"פ המבואר בשער היחוד והאמונה (בתחילתו) ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" הוא כלי לחיות כו", היינו שהחיות נמשך ע"י אותיות השם. אבל אעפ"כ, ב"שבת שובה" מודגש ביתר שאת וביתר עוז, שבגלל שהתוכן של יום השבת זה הו"ע התשובה, לכן נקראת בשם "שבת שובה". ואדרבה, בגלל שתוכנו של יום השבת הו"ע התשובה, לכן מפטירין בו "שובה ישראל". וכמובן גם מזה שההפטרה "שובה ישראל" אינה כמו כל ההפטרות שהם "מענין הפרשה", כדמוכח מזה גופא שלפעמים מפטירין שובה ישראל בשבת פרשת וילך, כאשר נצבים וילך מחולקים לב' פרשיות. כידוע¹⁶¹ הסימן "פת בג המלך"¹⁶² כמדובר לעיל. ולפעמים מפטירין "שובה ישראל" בשבת פרשת האזינו, כבשנה זו. ועכצ"ל, שהסיבה לכך שמפטירין "שובה ישראל" היא בגלל שענינו של יום הש"ק זה הו"ע התשובה.

ואין זה בסתירה לכך שכל ענין ההפטרה הוא מפני ש"פעם אחת גזרו . . . שלא יקראו בתורה וקראו בנביאים מענין הפרשה . . . ואח"כ כשבטלה הגזירה וחזרו לקרות בתורה, התקינו שיהא אחד קורא בנביא מענין הפרשה"¹⁶³, וא"כ איך יתכן שמפטירין "שובה ישראל" בפ' וילך או בפ' האזינו, אף שלכאורה אין זה מענין הפרשה ? !

- כי גם בפרשיות אלו מדובר אודות ענין התשובה אפילו בפשטות הכתובים, ועאכו"כ ע"פ דרשות רז"ל בזה, אלא שאין זה בהדגשה כ"כ, ובגלל זה לא היו קובעים להפטיר שובה ישראל דוקא. אלא בגלל שתוכנו של יום הש"ק זה הו"ע התשובה.

מז. הפטרת פרשת השבוע קיימת גם במועד:

כאשר קוראים הפטרה מעניין היום, ההפטרה של שבת רק נדחית מפני הצורך לקרוא מעין היום, אבל אין זה שההפטרה של הפרשה לא קיימת. וזהו הטעם שביחיד, המנהג הוא לקרות גם את הפטרת השבת. [לחביבותא דמילתא, יצויין, כי באחרון של פסח, הייתה צריכה להיות הפטרה מעין הקריאה של היום, והיא נדחית מפני הפטרה אחרת שמעין היום]¹⁶⁴.

160. ראה ברכות ב, ז. יומא פג, ב. זהר ח"א ו, סע"א. ח"ב, קעט, סע"ב. ועוד.

161. ראה תורת מנחם נז, עמוד 134.

162. דניאל א יג.

163. שו"ע אדה"ז או"ח רסרפ"ד.

164. אף שיש לדון על הלשון דחי' שבשיחות, הנה מכך שהמנהג הוא לומר הפטרות הפרשה ביחיד, משמע שהכוונה בנדחה, הוא שאף שאין קורין ההפטרה בציבור, היא רק נדחית, אבל נשארת ההפטרה

שיחת פרשת תולדות תשל"ד (תורת מנחם חע"ד, עמוד 243)

ותירה מזה, שענינו של ר"ח פועל גם על ההפטרה שבשחרית עוד לפני אמירת ברכת החודש, שלמרות שבדרך כלל צריכה להיות ההפטרה מענין הפרשה הנה בקביעות כזו דוחים ההפטרה שמענין הפרשה ומפטירים מחר חודש בסיפור דוד ויהונתן שזהו גם ענין¹⁶⁵ יחוד שמשא וסיהרא ובאופן ד"עד דוד הגדיל"¹⁶⁶ שקשור עם ענין הגאולה.

שיחת פרשת תשא תשמ"ז (תורת מנחם תשמ"ז ח"ב עמוד 663)

שבת פ' פרה היא א' מד' השבתות שקורין בהן פרשה מיוחדת בתורה בהוספה על פרשת השבוע שקורין בכל שבת. ובהדגשה יתירה בנוגע להפטרה שדוחים את ההפטרה דפרשת השבוע מפני ההפטרה דפ' פרה.

שיחת ליל הושענא רבה תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"א, עמוד 351)

ועפ"ז, מכיון שא' מימי חול המועד חל בשבת - נמצא שבהוש"ר אומרים את השיר השייך ליום שלפניו: "הסירותי מסבל שכמו"¹⁶⁷.

ובהקדמה - שבענין זה יש סברא לכאן ולכאן: יש סברא לומר שגם כאשר א' מימי חוה"מ חל בשבת, ישאר השיר הוש"ר "ימוטו" - כי: בשלמא בנוגע לשיר של הלויים - אי אפשר לומר ב' שירים באותו יום, ובהכרח לדחות את שיר המועד מלפני שיר שבת. ובהתאם לכך אומרים "באחד בשבת שיר שהי' ראוי לומר אתמול", וממשיכים כסדר זה בכל שאר הימים, כך שבהוש"ר אומרים את השיר דיום חמישי - "הסירותי מסבל שכמו". משא"כ בנוגע לאמירת שיר של יום בתפלתו של כאו"א מישראל באופן ד"ונשלמה פרים שפתנו"¹⁶⁸ - אין כל הכרח לדחות את שיר המועד מלפני שיר של שבת, אלא יכולים לומר שניהם: שיר של שבת ושיר המועד, ובמילא נשאר הסדר כבגמרא, שבחמישי אומרים "הסירותי מסבל שכמו" ובששי, הוש"ר, "ימוטו".

דוגמא לדבר: בשבת ר"ח מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ר"ח, "השמים כסאיי" עד "והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואעפ"כ, ידוע המנהג שנתפרסם ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶⁹ שביחיד יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועד"ז בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חוה"מ¹⁷⁰, אבל ביחיד יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע.

של יום השבת זה. ולהעיר, שהרמב"ם מנה גם את הפטרות המרשות שבהם קורין שבעא דנחמתא וכו'. ואכ"מ.

165. ראה אוה"ת בראשית כ, א. ועוד.

166. שמואל א' כ, מא

167. תהלים פא, ז.

168. הושע יד, ג. שו"ע אדה"ז או"ח (מהד"ת) סוס"א.

169. ספר המנהגים חב"ד עמוד 25.

170. מגילה לא, סע"א. רמב"ם הל' תפילה פ"ג הט"ז.

ולאידך – מכיון שאמירת שיר של יום קשורה עם השיר של הלויים, וכיום השבת אמרו הלויים (לא שיר המועד, כי אם) שיר של שבת דוקא, וכתוצאה מכך נדחה כל שיר למחרתו (ו"ימוטו" נדחה לגמרי) – מסתבר שכן הוא גם בנוגע לזמן הגלות, ונמצא, שהשיר דהוש"ר הוא "הסירותי מסבל שכמור".

שיחת אחרון של פסח תשמ"י (תורת מנחם חכ"ב עמוד 275)

ולכן בפרשה שקורין היום בתורה מסופר אודות שירת מרים¹⁷¹, וגם ההפטרה היתה צריכה להיות "ותשר דבורה"¹⁷², (אלא שמשום כבודו של משיח מפטירין "וידבר דוד"¹⁷³), אשר ע"י עבודתה פעלה "ותשקוט הארץ ארבעים שנה", שקטה מכל העניינים המבלבלים.

הוראה מההפטרה ולימוד ההפטרה

מת. הוראה מההפטרה – חלק מהפרשה:

כיון שההפטרה היא סיומה של הפרשה – יש בה הוראה בעבודת ה' (יותר משאר ענייני התורה). ויתירה מזו: ההוראה שלמדים מפרשת השבוע, היא באופן מיוחד מההפטרה של השבוע. כן, הוראת אדמו"ר הזקן נ"ע שצריך "לחיות עם הזמן – פרשת השבוע", הרי זה כולל גם את ההפטרה, להיותה חלק (הסיום) של הפרשה.

מאמר ד"ה ויאמר לו יהונתן תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ג, עמוד 1486)

ויאמר לו יהונתן מחר חודש ונפקדת כי יפקד מושבך. הנה ונפקדת כי יפקד מושבך פירושו ונזכרת, שיהי' נזכר כאשר מושבך יהי' חסר. והנה מזה דב' העניינים דחסרון וזכרון הכתובים בפסוק זה הם באותו השורש, שרש פקד, מובן שישנה שייכות ביניהם, וצ"ל מהי השייכות בין יפקד לונפקדת. וגם צ"ל, דהנה התורה היא נצחית היינו שכל הפרטים שבתורה שייכים בכל מקום ובכל זמן, ובפרט פסוקים בהפטרות הפרשה שההפטרה היא המשך וסיום וחותרם הפרשה שקוראים בתורה, וקוראין אותה בברכה לפני' ולאחרי', הרי מובן שיש מזה הוראה מיוחדת ובפרט בזמן זה שנקראים בהפטרה. והיינו שההוראה היא על כל הזמן ורק שלמדים ההוראה מהזמן שקוראים הפטרה זו. וצריך להבין מהי ההוראה מהענין דונפקדת כי יפקד מושבך.

שיחת ב' חשוון תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"א, עמוד 579)

יום ההולדת (של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) קשור גם עם יום השבת שלפניו, שכן מיום השבת "מתברכין כולהו יומין"¹⁷⁴. ומכיון שכל העניינים קשורים עם תורה, כמאמר

171. בשלח טו, כ.

172. ס' שופטים ה, א.

173. שמואל ב', כב, א.

174. זח"ב סג, ב. סח, א.

"אסתכל באורייתא כו", ובמיוחד עם חלק התורה השייך לאותו זמן, כפתגם אדמו"ר הזקן¹⁷⁵ ש"צריכים לחיות עם הזמן", הרי זה קשור עם פרשת השבוע דשבת שלפניו, כולל ובמיוחד סיומה וחותמה, "הכל הולך אחר החיתום"¹⁷⁶, היינו, ההפטרה המהוה סיום וחותם דקריאת התורה, שהרי מפטיר הוא מלשון סיום, כמו "אין מפטירין אחר הפסח כו"¹⁷⁷. ובהתאם לכך יש להתעכב על ההפטרה דשבת שעברה, ולקשר זאת עם מאמר של בעל יום ההולדת מהמאמרים שמכינים עתה לדפוס, אשר במאמרו הכניס את עצמותו, "אנא נפשי כתבית יהבית"... [ואמר הרבי מאמר ד"ה ואשה אחת (מוגה)].

מע. הוראה מההפטרה - מצד עצמה:

ההפטרה היא "מעין הפרשה". כלומר, שהעניינים המבוארים בה הם העניינים הנמצאים בפרשה. ולכן אפשר "לחיות עם הזמן" מההפטרה, מצד שהיא מעין הפרשה. נוסף לכך, הנה מעצם העובדה שההפטרה הייתה בתקופת הגזירה 'תחליף' לפרשה, מובן, שגם בהפטרה מצד עצמה טמונות כל ההוראות שיהודי צריך לקחת לחיי היום יום, כשם שהם קיימים בפרשת השבוע. נוסף לכך, מהשיחה הבאה, למדים גם את מעלת הנבואות המובאות בהפטרה על שאר הנבואות שבתנ"ך, שיש בהם תוקף יותר בעניין ההוראה הנלמדת מהם לעבודת ה'.

שיחת פרשת וארא תשכ"ז (תורת מנחם חמ"ח עמוד 420)

ובכן, בנוגע לתורה של רבינו הזקן בעל ההילולא, יש אמנם ריבוי תורות, אבל יש תורה שיש בה הוראה כללית ומפורטת בנוגע לכל יום ויום, לא רק ימים נוראים שבתות וימים טובים, אלא כל יום ויום מימות השבוע, שזוהי התורה של רבינו הזקן שנמסרה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷⁸ (סיום ההילולא שלו בחודש שבט שמתברך ביום הש"ק זה) ש"צריכים לחיות עם הזמן", וכפי שפירש רבינו הזקן שהכוונה היא לחיות עם פרשת השבוע שלומדים וקורין בשבוע זה בשני ובחמישי ובשבת. והיינו שכאשר לא יודעים כיצד להתנהג בנוגע לעניינים שמתרחשים במשך השבוע הנה כאשר מעיינים בפרשת השבוע יכולים למצוא הוראה בענין זה, וענין זה הוא גם בנוגע להפטרה.

שהרי קריאת ההפטרה נתקנה כשהיתה גזירת המלכות שלא לקרות בתורה, ולכן תיקנו שההפטרה תחליף את הפרשה, כמבואר באבודרהם¹⁷⁹. וכיון שההפטרה יכולה להחליף את הפרשה, הרי מובן שכשם שיכולים ללמוד כל העניינים מהפרשה, כך יכולים ללמוד גם

175. "היום יום כ' חשוון", סה"ש תש"ב ע' 29.

176. ברכות יב, א.

177. פסחים קיט, ב - במשנה. וש"נ.

178. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך. נעתק ב"היום יום ב' חשוון".

179. סדר שחרית של שבת. וראה שו"ע רסרפ"ד.

מההפטרה. נוסף לכך שתוכן ההפטרה קשור עם תוכן הפרשה, שהרי ההפטרה היא מענין פרשת היום.

ויש לבאר ההוראה מההפטרה, ובפרט ע"פ דברי הגמרא¹⁸⁰ "הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים" (אבל בכתובים מצינו רק "ארבעים ושמונה נביאים שנתנבאו להם לישראל", ומהם גופא היו הרבה יותר נבואות ממה שנכתבו בתנ"ך, אלא) נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה". וכיון שנבואה זו נכתבה בהפטרה, עכצ"ל שהיא נבואה שהוצרכה לדורות כדי ללמוד ממנה הוראה על כל הדורות שלאח"ז, ומה גם שאמירת ההפטרה היא בהקדמת ברכה לפני' וכמה ברכות לאחרי', שזה מורה על הוודאות בנוגע לפעולת הענין "בלי שום ספק וס"ס בעולם"¹⁸¹, כך שבודאי יש בזה הוראה.

ג. המנהג לקרוא את ההפטרה גם ביחיד:

תקנה מיוחדת היא לקרוא את ההפטרה בעת העברת שנים מקרא ואחד תרגום (ספר המנהגים עמוד 25). הקריאה ביחיד גורמת, שהאזנה להפטרה הנקראת בציבור, והפנמת העניינים שבה, הם ביתר שאת.

ש"פ האזינו תשמ"ג (תורת מנחם תשמ"ג ח"א עמוד 93)

והתשובה לדבר בהתאם למש"נ בהפטרה דשבת שובה "ונשלמה פרים שפתינו", היינו שבזמן הזה נפעל כללות הענין דהקרכת הקרבנות פרים ע"י דיבור האדם, שפתינו, בתפלה ובתורה.

ובהקדים, אמירת ההפטרה שייכת לכאו"א מישראל, כמנהג ישראל שכל יחיד אומר את ההפטרה לעצמו בעת שמעביר את הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום, אע"פ שמוכא בשו"ע (או"ח סרפ"ה ס"י) שאין זה חיוב מן הדין.

זאת אומרת: לא זו בלבד שזה שקורא את ההפטרה לפני הציבור צריך לעבור על ההפטרה לעצמו קודם שיקראנה לפני הציבור, בדוגמת כל דבר שאומרים בפני הציבור שצריך להיות שגור בפיו, אלא כל יחיד קורא את ההפטרה לעצמו בעת אמירת שנים מקרא ואחד תרגום. ונוסף על אמירת ההפטרה ע"י כל יחיד בפ"ע, ישנו חיוב לשמוע, ולא רק שמיעה סתם, אלא "דערהערן" (להפנים) את ההפטרה בציבור, כשם שישנו חיוב לשמוע קריאת התורה שאז מברכים לפני' ולאחרי'. ומזה מובן שבעת אמירת ההפטרה בציבור מודגשים כל עניני ההפטרה ביתר שאת וביתר עוז,

וכאמור לעיל בהפטרה דשבת שובה אומרים את הפסוק, "ונשלמה פרים שפתינו", שתוכנו שבזמן הזה נפעל כללות הענין דהקרכת הפרים, קרבנות, ע"י דיבור האדם בתפלה ובתורה, שפתינו. ואע"פ שאומרים פסוק זה בתפלת כל יום חול, ולכמה נוסחאות גם ביום השבת, הרי

180. מגילה יד, א.

181. תניא אגה"ת פ"א.

מובן בפשטות שכאשר אומרים פסוק זה בהפטרה דשבת שובה בברכות לפני' ולאחרי', מודגש ענין זה ביתר שאת וביתר עז.

נא. המנהג לקורא ביחיד לא נתפשט - המעלה שבו:

כיון שהמנהג זה לומר את ההפטרה ביחיד, לא נתפשט כל כך ברבים, לכן, עיקר קריאת ההפטרה היא בציבור, וזה מורה שההוראה שיש ללמוד ממנה היא לכאור"א בכל מצב ובכל זמן¹⁸².

שיחת פרשת תצא תשל"א (תורת מנחם חס"ה, עמוד 160)
הקביעות המיוחדת בשנה זו היא שר"ח אלול חל בשבת, וכתוצאה מזה יש שינוי בהפטרה של פרשת תצא, כדלקמן.

ובהקדמה, שכיון שקריאת התורה ואמירת ההפטרה אינם ביחיד, אלא בציבור דוקא, הרי מובן שההוראה שלמדים מזה נוגעת לכל אחד מישראל, בכל מקום ובכל זמן, בתור כלל. וענין זה הוא בנוגע להפטרה עוד יותר מאשר בנוגע לקריאת התורה, כי קריאת הפרשה יכולה להיות גם ע"י כל אחד לעצמו בתור יחיד, וכמו שכל אחד מעביר את הסדרה לעצמו¹⁸³. ועאכור"כ לפי התקנה של רבינו הזקן שהולכת ומתפשטת יותר ויותר, ללמוד בכל יום פרשה חומש, באופן שבמשך כל השבוע מסיימים את כל הסדרה.

משא"כ ההפטרות, ש"אין צריך לקרותן לעצמו¹⁸⁴ אלא בציבור דוקא. ואף שיש מנהג שבשעה שמעבירים את הסדרה קורא גם ההפטרה¹⁸⁵, הרי זה רק מנהג בעלמא, ולא נתפרסם בכל תפוצות ישראל, ואינו נפוץ כ"כ אפילו בין חסידים, ולא כמו שיעורי חת"ת, שהולך ומתפרסם יותר ויותר בין חסידים, וגם אצל כללות בני".

ובכן, כאשר הקביעות דשבת פרשת ראה היא בר"ח אלול, הנה במקום ההפטרה "עני' סוערה לא נוחמה"¹⁸⁶ שמפטרין בדרך כלל בפרשת ראה, אומרים ההפטרה דשבת ר"ח¹⁸⁷, "השמים כסאי"¹⁸⁸, ואז מוסיפים בש"פ תצא לאחרי ההפטרה "רני עקרה" גם הפסוקים מהפטרות "עני' סוערה". [וראה בפרק ביאורי ההפטרות המשך הביאור בזה שבשיחה זו].

182. להעיר שנראה שהיחס לתקנת קריאת ההפטרה ביחיד, היא מעין תקנת לימוד החת"ת, (אלא שבשיחה זו מדגיש הצד שלא נתפשטה כל כך כמו החת"ת, וההוראה שיש ללמוד מכך).

183. טושו"ע ואדה"ז או"ח רסרפ"ה, וש"נ.

184. שו"ע אדה"ז שם סוסרפ"ד.

185. לכאורה הכוונה לקריאת ההפטרה בהמשך להעברת הסדרה (ראה ספר המנהגים חב"ד ריש ע' 25) ולא רק כי שמא יקראוהו למפטיר בבית הכנסת (שו"ע אדה"ז סוסרפ"ד). [הערת המו"ל, תורת מנחם - התוועדויות שם].

186. ישע"י נד, יא.

187. רמ"א או"ח תכ"ה.

188. שם, סו, א.

נב. ללמוד גם ההפטרה שאין קוראים במילואה:

המנהג ללמוד את ענייני ההפטרה בשבת, כולל גם את ההפטרות שאין קוראים אותם (במילואם) בציבור, אבל הם שייכות לשבת זו.

ש"פ קרח תשמ"ז (תורת מנחם תשמ"ז ח"ג עמוד 575)

נוסף על שיעורי היום בפרשת השבוע, ועד"ז שאר שיעורי תורה הקבועים, יש ללמוד גם את הענינים השייכים להפטרה המיוחדת דשבת ר"ח "השמים כסאי גו", ועד"ז בנוגע להמשך ד"מחר חודש", שאף שאין קורין את כולה מפני "טירחא דציבורא", נוהגים להוסיף גם פסוק ראשון ואחרון הכוללים את כל ההפטרה דמחר חודש¹⁸⁹. וכפי שרואים גם במאמרי רבותינו נשיאינו שבשבת ר"ח או שבת ערב ר"ח, מחר חודש, היו אומרים מאמר ד"ה השמים כסאי ללא כל קשר לפרשת השבוע וכיו"ב, וענין זה מהוה הוראה ולימוד לחסידים ההולכים בדרכיהם, כאמור, שמלבד השיעורים הקבועים בפרשת השבוע ובדרושי חסידות המבארים ענינים אלו, יש ללמוד גם את דרושי החסידות השייכים לשבת ר"ח, וכיו"ב בשאר ענינים דוגמתם. [בהמשך לזה אמר הרבי מאמר ד"ה השמים כסאי גו"].

189. ספר המנהגים חב"ד ע' 33. וראה אנציק' תלמודית ערך הפטרה ע' יז-יח, וש"נ.

פרק ב'

במעלת ואופן תקנת קריאת ההפטרה

- עם המקורות -

א. הקדמה - טעם ההפטרה כבאבודרהם, משום הגזירה:

לאחר שבפרק הקודם, הובאו ונפרטו כללי ההפטרה, בפרק זה תבואר מהות תקנת ההפטרה במשנת הרבי. יסודם של (כמעט) כל הכללים דלעיל, בנוי על צורת היחס והמבט היחודי על תקנת ההפטרה, כפי שיפורט לקמן. ולהעיר, שכמה שיטות בראשונים בגדרה של התקנה (ראה אנצקלופדיה תלמודית ערך הפטרה) אבל בשיחות ומאמרי כ"ק אדמו"ר, נוקט כמעט תמיד כמובא באבודרהם, שההפטרה נתקנה בשעת הגזרה שנגזרה על בני ישראל שלא לקרוא בתורה. דוקא עניין זה, שתיקון ההפטרה בא מחמת גזירת המציק, מביא את המבט המיוחד בתורת רבינו על ההפטרה, כדלקמן.

ב. ההפטרה - ירידה צורך עלי, גילוי:

כיון שההפטרה נתקנה בזמן של גזרה וירידה ניתוסף על ידי תקנה זו עילוי גדול, לפי הכלל ד"ירידה צורך עלי", ובזה יבואר היטב המובא לעיל (פרק א' סעיף ל"ז ואילך) שדוקא בהפטרה יש כמה וכמה עניינים שאינם בגלוי בפרשה עצמה.

שיחת פרשת פנחס תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט עמוד 53, שולי הגיליון להערה 80 (מוגה))
ולהעיר שתקנת ההפטרה היתה משום גזירת המלכות, ודוקא ע"ז ניתוסף קריאת ועלי

שמינית (לאחרי השבעה קרואים), ששמיני מורה על הגאולה – ספירת הבינה (ספירה שמינית מלמטה למעלה), עלמא דחירו.

שיחת פרשת ויגש תש"ן (תורת מנחם תש"ן ח"ב עמוד 109)

וי"ל הטעם למה הענין (תוכן פ' ויגש – אחדות במקום ההתחלקות) נמצא בגלוי דוקא בההפטרה – כי תקנת ההפטרה באה ע"י חושך הגלות; "פעם א' גזרו שמד על ישראל שלא יקראו בתורה וקראו בנביאים מענין הפרשה כו' ואח"כ כשבטלה הגזירה וחזרו לקרות בתורה התקינו שיהא א' קורא בנביא כו'"; כלומר, קריאת ההפטרה הוא ביטוי בגלוי דיתרון האור שבא מן חושך הגלות. לכן כתוב בההפטרה בגלוי התכלית דהגלות – הענין ד"ויגש" (אחדות בגאולה העתידה).

ועפ"ז יומתק ההמשך ד: פ' ויגש, ההפטרה שלה, פ' ויחי ולאח"ז ספר ופ' שמות: השלימות דעבודה ד"ויגש" בזמן הגלות – מתגלה בהפטרה ד(סיום) הגלות שנעשה "והיו לאחדים גו' ודוד עבדי נשיא להם לעולם". ובשעה שיהודי יודע שזהו התכלית דעבודתו, נעשה אז מיד בהתחלה "ויחי יעקב בארץ מצרים", ובפרט ברגעים האחרונים של הגלות נעשה אצל כל יהודי (שיעקב קאי על כל יהודי) חיים אמיתיים, באופן שזה חודר בכל מציאותו גם ה("יעקב" מלשון) עקב שברגל),

וזה מביא מיד בהתחלה "ויחי יעקב" חיים נצחיים – ("דיעקב אבינו לא מת" 190) בגאולה האמיתית והשלימה. ומסיום ספר הישר¹⁹¹, באים לספר שמות, ספר הגאולה¹⁹², ונעשה "ואלה שמות בני ישראל" "על שם גאולתן נזכרו כאן"¹⁹³, שגאולה זו באה "בשביל . . . שלא שינו את שמם . . . ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין"¹⁹⁴, כלומר, שאפילו בשמותם (ולבושים), כפי שהם נשמות בגופים למטה ולבושים, לא שינו. (כמדובר לעיל החידוש דאחדות דוקא למטה במקום ההתחלקות).

ג. ההפטרה מוסיפה הנאה מביטול הגלות:

כיון שההפטרה היא תקנה שבאה בעקבות הגזירה (גלות) הרי בא מתבטא העניין של ההנאה היוצאת מהגילוי שבא בעקבות הגלות.

שיחת עשרה בטבת תש"ן (תורת מנחם תש"ן ח"ב, עמוד 121)

ולהעיר, שכללות ענין ההפטרה קשור עם ביטול הגלות והתגלות העילוי שנעשה על ידו, עד שנהנים מן הגלות (כנ"ל ס"ו), שהרי תקנת ההפטרה היא מפני¹⁹⁵ פעם א' גזרו שמד

190. תענית ה, ב.

191. ע"ז כה, א.

192. רמב"ן ס"פ פקודי. וראה ב"ר פ"ג, ה.

193. שמו"ר פ"א, ה.

194. ויק"ר פל"ב, ה. שהש"ר פ"ד, יב (א) ועוד.

195. שו"ע אדה"ז או"ח רסרפ"ד.

על ישראל שלא יקראו בתורה וקראו בנביאים מענין הפרשה, ואח"כ כשבטלה הגזירה וחזרו לקרות בתורה התקינו שיהא א' קורא בנביא מענין הפרשה", היינו שגם לאחר ביטול הגזירה – נהנים מן ההפטרה שבאה בגלל גזירת הגלות. ודוגמתו גם בנוגע להנאה מכללות ענין הגלות ע"י התגלות העילוי דגאולה האמיתית והשלימה בגשמיות העולם ובגוף הגשמי, כאמור "הגוף נהנה מן הגוף".

ד. ההפטרה היא מסדר התגלות התורה - פנימיות המושג גזירה על בני:

במאמר שנאמר בפרשת ויגש תשמ"ז, ביאר רבינו את יסוד הדברים, שכיון שהעולם וכל הנבראים שבו, נבראו "בשביל התורה ובשביל ישראל", הרי שמזה נובעת ההשקפה וההסתכלות הנכונה על העובדה שנגזרת על ישראל גזירה. שאין זה מצד שליטת האומות בנו, אלא שכן היה הסדר דהתגלות התורה - והוא הטעם שבהפטרות מתגלים עניינים שלא התגלו בתורה. ומה שבפועל זה בא לעולם על ידי גזירת האומות, הוא החלק הגלוי של העניין.

מאמר ד"ה ויגש תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב, עמוד 252)

והנה ידוע, שכללות ענין ההפטרה נתקן מחמת ירידת הגלות וחושך הגלות וגזירת המלכות שלא לקרוא בתורה שבכתב. והנה, אי אפשר לומר שגוי יש לו שליטה על יהודי, שיוכל למנוע ממנו לימוד התורה. ורק כאשר יהודי נותן לו מקום ליכנס וכו'. שהרי "כל העולם כולו לא נברא אלא לשמשני"¹⁹⁶, ולא רק ש"כל העולם כולו לא נברא אלא לשמשני", אלא יתירה מזו, שכל העולם "לא נברא אלא בשבילי"¹⁹⁷, היינו, דלא רק שמציאות כל הנבראים שבעולם היא כדי לשמש לאדם, אלא שכל מציאותם בפני עצמם, גם כאשר אינם משמשים אותו, היא ג"כ בשביל ישראל דוקא.

ולא זו בלבד דמה שנבראו בהמות וחיות ודומם וצומח וכו', הוא כדי לשמש את האדם בפרנסה או בשביל לבושים וכו', אלא יתירה מזו - כמבואר בארוכה בהקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות¹⁹⁸, ש"על כן נבראו ההמון לעשות חברה לחכמים שלא ישארו שוממים", פירוש, "שכולם נבראו להסיר עצבוננו של אדם ושממון יחידתו", שהרי¹⁹⁹ "האדם הוא מדיני", ולכן צריך שלא יהיה שומם ובודד. ונמצא שעצם מציאות אנשים רבים ממין המדבר היא עצמה אינה אלא בשביל ישראל, כדי שיהודי בטלן היושב בשטיבל ולומד פסוק בתורה או שיעור בעין יעקב וכו', לא ירגיש עצמו בודד ושומם ('עלטנ') בעולמו. והגם שיהודי בטלן זה הי' יושב בין כך ובין כך בעיירתו (אין שטעטל) ולומד תורה, גם אם לא היו עוד אנשים בעולם, מ"מ, מכיון שטבע האדם הוא שהוא מדיני, הרי אפשר שיהי' באופן דעצבון ושממון

196. משנה וגמ' סוף קידושין.

197. ראה סנהדרין לז סע"א במשנה, ברכות ו, סע"ב.

198. ד"ה אחר כן ראה להסתפק, קרוב לסופו.

199. מו"נ ח"ב פ"מ. ובכ"מ.

(אומעטיק) וכיו"ב. וכדי לזרוז ולשמחו ברא הקב"ה את ד' מיליארד הגוים שבעולם. ומזה מובן, דזה שיש ד' מיליארד גוים בעולם אינו תופס מקום כלל אצל אדם מישראל, כי כולם לא נבראו אלא בשבילו. וזה מה שקרא בכתבי העתים בשפת המדינה או לא, שיש גויים באפריקי ויש גוים באסטרליא ויש גויים בהרבה מקומות בעולם שאינם יודעים כלל אודות מציאותו שלו (של היהודי) ויש מהם שמתנהגים בהנהגה פראית (ווילד) וכיו"ב, ויש מהם שמצליחים במעשיהם וכו', וידיעה זו מבלבלת אותו ומפריעה לו ורוצה מענה על זה הנה ראשית כל לא הי' צריך לקרוא אודותם כלל בכתבי העתים, כי זהו ביטול תורה - כל העולם לא נברא אלא כדי שהוא יעסוק בתורה, ובכלל מה לו ולגוי היושב בוואשינגטאן וכיו"ב. אבל מכיון שבפועל ראה ושמע ע"ד מציאות הגוים וכו' וזה פועל אצלו בלכול וספיקות וקושיות בהשגחה פרטית שלמעלה, הנה ע"ז הוא הביאור הנ"ל שבאמת כל ד' מיליארד הגוים שבעולם אינם אלא בשבילו, כדי שלא יהי' שומם ובודד ויוכל לעסוק בלימוד התורה וקיום המצוות מתוך שמחה וכו'. ועוד זאת, דמכיון שלגבי הקב"ה הכל שוים, כקטן כגדול, שאינו רק למעלה מהם אלא אינו בערך כלל אל הנבראים, ובמה נחשב הוא כל מספר ד' מיליארד הגויים, וא"כ ד' מיליארד גויים וגוי אחד שוים לפניו. ואין להם חשיבות יתירה מיהודי בטלן אחד היושב לו במקומו ועוסק בתורה. ובפרט על פי תורת הבעש"ט הידועה²⁰⁰ שכל העולם כולו נברא בכל רגע ורגע מאין ואפס המוחלט ממש, ונמצא שלפני רגע כל ד' מיליארד הגויים היו אין ואפס המוחלט ממש, ורק עתה נתהוו מחדש, משא"כ בני ישראל הרי מחשבתם קדמה לכל דבר²⁰¹, אפילו²⁰² לעשרה מאמרות ועשרת הדברות שבהם נברא העולם, ומציאותם של ישראל היא מציאות נצחית, וא"כ בטח אין תפיסת מקום לכל הגויים כנגדו.

דמכל זה מובן שאין לגויים שום שליטה על בני ישראל, ואין להם אפשרות לגזר עליהם גזירות וכו' אלא כל טעם הירידה לגלות הוא בשביל העלי'.

וזהו הטעם מה שבהפטרה דוקא, שבאה בגלוי ע"י גזירת המלכות, מדובר ע"ד שלימות הענין ד"דוד עבדי נשיא להם לעולם". כי ע"י הירידה דגלות כו', ע"ז באים לשלימות העבודה ד"ועבדי דוד נשיא להם לעולם".

ה. בהפטרה מתגלית מעלתם של ישראל שבזמן הגלות:

עובדה זו, שלפועל עניין ההפטרה נתקן מחמת גזירה, מבארת גם (בפנימיות העניינים) את הטעם שמלבד מה שההפטרות הם "מעין הפרשה", יש בהם גם עניינים המבטאים מעלתם של ישראל שבזמן הגלות דוקא.

מאמר ד"ה בעלותך תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ג עמוד 486)
והנה ענין זה דאהרן נמשך בישראל גם בהיותם בגלות, דזהו מה שפסוק זה ד"מנורת זהב

200. שער היחוד והאמונה בתחילתו.

201. ראה ב"ר פ"א, ד.

202. ראה זהר ח"ג יא, ב.

כולה" נאמר בזמן הגלות, ושם כתיב²⁰³ "ויאמר אלי זה דבר ה' אל זרובבל גו",²⁰⁴ דישראל נקראו זרובבל על שם "וזרעתי" לי בארץ²⁰⁵, שנזרעו בגלות בבל, ועד"ז הוא בכל הגליות²⁰⁶ כולל גלות אדום וכיון ש"גלו לבבל שכינה עמהם וכו"²⁰⁷, לכן הי' דבר ה' אל זרובבל שנמשך בהם בחי' דבר הוי' בחי' המלכות²⁰⁸.

ויש להוסיף בזה, דזהו גם מה שענין זה אומרים דוקא בההפטרה, שהוא לא רק סיום דקריאת התורה, אלא שנתקן מחמת גזירת המלכות בזמן הגלות²⁰⁹, שבמקום קריאת התורה שהיא מתקנת משה רבינו, תיקנו לקרוא ההפטרה. דזהו החידוש דהפטרה זו גופא, שגם בזמן הגלות פועלים ענין ד"מנורת זהב כולה", באופן דאחדות ישראל, "האנשים והנשים והטף וגו'".

1. על ידי תקנת ההפטרה נפעל ביטול הגזירה וחזרו לקרוא בתורה:

כיון שכנ"ל, לאומות העולם אין שליטה על ישראל, מובן שכאשר הם גוזרים גזירה על ישראל, אין זה מצד כוחם ויכולתם. אלא שהיא גזירה במלכות דלעילא, ורק שמזה השתלשל שתגזור הגזירה גם במלכות דלתתא. וכן, העובדה שבני ישראל מצידם, תקנו לקרוא את ההפטרה במקום קריאת התורה, שההפטרה מהנביאים יש בה מהעניין ד"חביבין דברי סופרים", היא גרמה לגלות קשר עמוק יותר שבין בני ישראל להקב"ה, וזה גרם גם לביטול הגזירה וחזרת קריאת התורה אצל בני ישראל.

2. בזמן הגזירה עצמה, הוכו בסנוורים שלא יוכלו לגזור גם על ההפטרה:

בגזירה שלא לקרוא בתורה מצינו דבר פלא, שאף שרצו לגזור ולנתק את בני ישראל מהתורה, הנה כשראו את תקנת ההפטרה שבאה תמורת הקריאה בתורה, לא גזרו על זה ואפשרו לבני ישראל לקרוא בכל שבת את ההפטרה. והביאור בזה יובן רק ע"פ הנ"ל, שהגזירה הייתה מלמעלה ורק השתלשל מזה גזירה במלכות דלתתא, ובנוגע לתקנת ההפטרה היכה ה' את עיני הגויים בסנוורים שלא יוכלו להפריע ולגזור גם על תקנה זו.

203. זכרי' ד, ו.

204. לשון הלקו"ת ריש פרשתנו.

205. הושע ב, כה.

206. ראה לקו"ת פרשתנו לג, רע"ג.

207. מגילה כט, א.

208. ראה לקו"ת שם לב, ד.

209. אבודרהם שחרית של שבת. לבוש, ב"ח, ט"ז ושו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רפ"ד. וראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו.

שיחת פרשת בשלח תשמ"ג (תורת מנחם תשמ"ג ח"ב, עמוד 922)

א. התועודות זו קשורה - לכל לראש - עם יום השבת, ובשבת גופא - "שבת שירה", הנקראת כן ע"ש הקריאה בתורה שקורין בשבת זו - "שירת הים" ("אז ישיר משה ובני ישראל גו'"), וכן ע"ש ההפטרה דשבת זו - "ותשר דבורה".
ומובן גודל העילוי וההפלאה ד"שירת הים" - שלכן נקבעה בתפלת כל יום ויום, בתור הכנה לברכות ק"ש וק"ש וכו'.

ונוסף לזה ישנו עילוי בשירה שבהפטרה (נביאים) לגבי השירה שבקריאת התורה - מצד העילוי ד"דברי סופרים" לגבי "דברי תורה" ("חביבין עלי דברי סופרים כו'"), שבזה נכלל גם העילוי ד"דברי קבלה" - נביאים וכתובים (הנחשבים בנוגע לכמה ענינים כ"דברי סופרים") - לגבי חמשה חומשי תורה, כדלקמן.

ב. ובהקדים:

בנוגע לטעם אמירת ההפטרה מובא בכ"מ - (שו"ע אדה"ז או"ח רסרפ"ד. ובכ"מ) שמלכות הרשעה גזרה על ישראל שלא יקראו בתורה ברבים, ולכן תיקנו לקרות בנביאים מענין הפרשה. וגם כאשר בטלה הגזירה לא נתבטל המנהג לקרות גם בנביאים.

והנה, מובן וגם פשוט שהסיבה האמיתית לגזירה זו, אינה מפני שכך הי' רצונה של מלכות הרשעה, מלכות דלתתא, כי - למלכות דלתתא אין שליטה כלל על בני". ועאכו"כ כאשר בני" קשורים עם התורה, שאז נמצאים הם (בגלוי) במעמד ומצב ד"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד", ובפרט כאשר מדובר אודות גזירה למנוע את בני" מלימוד התורה, וכל זה - נוסף לכך שאין ביכלתם לגזור נגד התורה, מכיון שכל מציאותם נלקחת מהתורה, כמאמר "אסתכל באורייתא וברא עלמא". אלא ודאי בהכרח לומר שהיתה גזירה במלכות דלעילא (מטעם הידוע ליוצרה) שבני" לא יוכלו (משך זמן) לקרוא (קריאה והמשכה) בתורה וכתוצאה מהגזירה במלכות דלעילא, נשתלשלה הגזירה גם במלכות דלתתא, שמלכות הרשעה גזרה על בני" שלא יקראו בתורה ברבים.

ומה עשו בני" כדי לבטל גזירה זו - תיקנו לקרות בנביאים. כאשר נמנע מבני" להתקשר עם הקב"ה ע"י התורה (חמשה חומשי תורה) אזי התקשרו בני" עם הקב"ה ע"י הקריאה בנביאים, שבזה ישנו עילוי גדול יותר לגבי הקריאה בתורה, כמארוז"ל "חביבין דברי סופרים מדברי תורה", כולל החביבות ד"דברי קבלה" (נביאים וכתובים) הנקראים גם "דברי סופרים" לגבי חמשה חומשי תורה. ועי"ז שבני" התקשרו עם דרגא נעלית יותר בתורה, "דברי סופרים" שלמעלה מ"דברי תורה", אזי נתגלתה דרגא נעלית יותר בחביבותן של בני" אצל הקב"ה (ע"ד ובדוגמת החביבות ד"דברי סופרים" שהם בדרגא נעלית יותר מהתורה), כי מחשבתן של ישראל קדמה לכל, אפילו לתורה. ובדרגא זו לא שייך ענין של גזירה כו'. ועי"ז נתבטלה (אח"כ) הגזירה (גם) בנוגע לקריאת התורה במלכות דלעילא, וכתוצאה מכך - גם במלכות דלתתא.

ועפ"ז מובן בנוגע לעניננו - שישנו עילוי מיוחד בהפטרה ד"שבת שירה" ("ותשר דבורה")

לגבי הקריאה בתורה ("שירת הים") בדוגמת כללות העילוי דהפטרה ("דברי סופרים") לגבי חמשה חומשי תורה.

ג. ע"פ האמור לעיל יובן דבר תמוה ביותר: כאשר מלכות הרשעה גזרו על בני"ש לא לקרות בתורה ברבים – מוכן, שהם התעניינו ובדקו לדעת אם בני"ש מקיימים את הגזירה אם לאו. ועפ"ז – בראותם שבני"ש התחילו לקרות בנביאים (הנכללים בכ"ד ספרי קודש) ולא בצנעה, אלא ברבים ובפרהסיא – ביום השבת, יום הכניסה, באותו זמן ובאותו מקום שבו היתה נערכת הקריאה בתורה – הוצרכו להבין בפשטות שהקריאה בנביאים היא "תחליף" לקריאה בתורה, וא"כ כיצד הניחו לבני"ש לקרות בנביאים? ! כמה שונה אצל מלכות הרשעה הקריאה בנביאים מהקריאה בתורה הרי שניהם (תורה ונביאים) שייכים לכ"ד ספרי הקודש? !

ובודאי לא יתכן לומר שכל אלו שהיו שייכים למלכות הרשעה היו "טפשים גדולים" כל כך עד שלא מצאו ידיהם ורגליהם ("זיי האבן זיך ניט פאנאנדערגעקליבן") בעניניהם של בני"ש – בודאי היו כו"כ ביניהם שידעו אודות כ"ד ספרי הקודש, ובראותם שבעקבות הגזירה שלא לקרות בתורה, חידשו בני"ש דבר חדש והתחילו לקרות בנביאים – היו צריכים להבין שזהו "תחליף" לקריאה בתורה. ובפרט ע"פ המבואר בכ"מ שמלכות יון, "מלכות יון הרשעה" [שהם גזרו את הגזירה שלא לקרות בתורה (ראה תויו"ט מגילה פ"ג מ"ד)] היא בחי"ה חכמה דקליפה, וכמבואר בתו"א (יט, ג) שמצינו גם אצל אוה"ע חכמים גדולים שהיו עוזבים את כל תענוגי העולם ועוסקים בכל לבבם ותשוקת נפשם בלימוד החכמות כו' מפני טבע המרה שחורה כו'.

וכפי שרואים בענין הגזירה גופא – שהשכילו להבין (בחכמה דקליפה) שאם רצונם להצר לישראל ("דערגייען אידן"), אזי העצה לזה – היא למנוע אותם ח"ו מקריאה בתורה! עד כדי כך גדלה חכמתם!

ולאחרי כל זה – הנה בראותם שכתוצאה מגזירה זו חידשו בני"ש ענין חדש והתחילו לקרות בנביאים (מכ"ד ספרי הקודש) באותו זמן ובאותו מקום ובאותו אופן שבו היו קוראים (מקודם לכן) בתורה – כיצד הניחו להם להמשיך להתנהג כן? !

ואין לומר שהקריאה בנביאים היתה כרוכה במסירת נפש – דא"כ, מדוע לא מסרו נפשם על הקריאה בתורה.

והביאור בזה – ע"פ האמור לעיל: מלכות הרשעה אינה יכולה לגזור גזירות על בני"ש, כי בני"ש אינם נתונים תחת שליטתם של אוה"ע ח"ו – אלא סיבת הגזירה היא רק כתוצאה מענין של גזירה במלכות דלעילא. והרי הגזירה דלמעלה היתה רק בנוגע לקריאה בתורה, משא"כ בנוגע ל"דברי קבלה" ("דברי סופרים") שלמעלה מ"דברי תורה" ששם אין מקום לענין של גזירה כו' (כנ"ל).

וענין זה נמשך ונפעל למטה (באופן טבעי) – ע"ז שהקב"ה הכה אותם בסנוורים, שלא יוכלו לראות וכו'.

ד. וזהו גם המענה לאלו ש"תואנה הם מבקשים" וטוענים: כיצד יתכן לומר שגם כאשר בני"ש נמצאים בזמן הגלות אין להם להתפעל כלל מאוה"ע (מלכות המדינה וכו'), ויכולים וצריכים

הם לעמוד בכל התוקף על כל עניני התורה ומצוותי, ועי"ז פועלים על אוה"ע שגם הם יסייעו לבנ"י באופן ד"מלכים אומניך גו" – דלכאורה מכיון שנמצאים בזמן הגלות כאשר "אותותינו לא ראינו גו" – נסתיימה התקופה שבה היו רואים נסים גלויים (בסוף זמן בית ראשון, ועכ"פ בסוף זמן בית שני) – כיצד יכולה להיות הנהגה כזו ? !

והמענה לזה – ע"פ האמור לעיל אודות הגזירה על קריאת התורה. אע"פ שגזירה זו היתה בזמן הגלות (כאשר "אותותינו לא ראינו גו") – אעפ"כ, ראו בפועל ממש נס גלוי, שכאשר בנ"י לא התפעלו מגזירת המלכות (שכוונתה היתה לנתק את בנ"י ח"ו מתורה), ואדרכה: בעקבות גזירה זו חידשו בנ"י מנהג חדש – לקרוא בנביאים, שזהו ענין נעלה יותר מדברי תורה (כנ"ל), הנה לא זו בלבד שאוה"ע לא יכלו לגזור עליהם ולהרע להם בענין זה, אלא אדרכה: עי"ז הצליחו לבטל גם את הגזירה שלא לקרוא בתורה.

וזהו הוראה הנלמדת מאופן הנהגתם של בנ"י במעשה בפועל ("מעשה רב") והנהגה בפועל במשך זמן מסויים – יותר משבת א'. כלומר: גם אם הנהגה זו היתה בשבת א' בלבד – יש ללמוד מזה הוראה, ועאכ"כ כאשר מדובר אודות הנהגה שהיתה במשך כמה זמן, כפי שמשמע בכ"מ שמצב זה (דגזירת המלכות שלא לקרות בתורה, והנהגתם של בנ"י באופן האמור כו') נמשך במשך כמה שבתות.

כלומר: בענין האמור רואים במעשה בפועל שכאשר בנ"י מתנהגים ע"פ הוראת התורה מתוך "גאון יעקב", מבלי להתפעל מאוה"ע, ולא מסתפקים בהחלטות טובות בענין זה, אלא מתנהגים כן בפועל ובגלוי, עד שאפילו אוה"ע רואים זאת – הנה לא זו בלבד שאוה"ע אין יכולים להרע להם ח"ו, אלא אדרכה: עי"ז פועלים שאוה"ע יסייעו לבנ"י בכל עניניהם, גם כאשר נמצאים בזמן הגלות באופן ד"מלכים אומניך גו".

והוראה זו מובנת בפשטות לכאו"א מישראל, כולל – "חוטב עציך ושואב מימין", "גרך אשר בשעריך", ויתירה מזו: הוראה זו מובנת בפשטות לא רק לגר שנתגייר [שעצם גיורו מהוה הוכחה שהיתה לו שייכות לענין הגירות מצד נשמתו כו', כידוע ביאור החיד"א (מדבר קדמות מע' ג' אות ג')] אודות דיוק הלשון "גר שנתגייר" ולא "גוי שנתגייר" וכיו"ב], אלא ענין זה מובן בפשטות אפילו לגוי שאין לו שייכות כלל לענין של גיור, כלומר גוי שלא יתגייר לעולם.

ח. מעלת תקנת ההפטרה – בחיפוש אחר המלך, גילוי העצם:

הירידה שבענין ההפטרה – מה שלא יכלו לקרוא במשך זמן בתורה מצד הגזירה, ואעפ"כ, חיפשו ישראל דרך אפשרית למצוא תחליף ותמורה לקריאת התורה, הרי יש בירידה זו מעלה נפלאה, והוא בדוגמה שדוקא על ידי החיפוש של המלך תופסים בהעצם שלו. וכח זה קיים בענין ההפטרה, שגם במצבים של ירידה וגלות, אפשר לקבל את כח עצם הנשמה המסייע לעבודתו של ישראל.

ט. להעיר, שביאורים רבים בריבוי הפטרות בשיחות הקודש ובמאמרים, נוגעים בנקודה זו – שבהפטרה ישנו כוח לסייע ליהודי בזמן של ירידה וגלות. ולדוגמה, בשיחה זו,

מבאר כך את טעם הפטרת שמחת תורה, שאחרי "וימת משה", מפטירים "ויהי אחר מות משה". ולהעיר, שיש בזה שייכות למבואר לעיל בפרק הקודם - דזה שההפטרה היא חלק מהקריאה וסיומה, הרי זה באופן שיש בה תוספת על הנתבאר בקריאה, (יעו"ש סעיף מ"ג).

שיחת ליל שמחת תורה תשט"ו (תורת מנחם חי"ג, עמוד 53)

הקריאה דשמח"ת היא בפ' ברכה, "וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו", והפטרת שמח"ת היא מעין הקריאה, "ויהי אחרי מות משה עבד הוי"גו²¹⁰. ונשאלת השאלה, הרי יום שמח"ת הוא זמן של שמחה, ומדוע קורין ביום זה בענינים המעוררים היפך השמחה?

וביאור הענין, בהקדים ביאור כללות ענין ההפטרה:

ענין ההפטרה²¹¹ נתקן בזמן הגזירה, דכיון שהיתה אז גזירה שלא לקרות בתורה, והי' קשה ביותר לפעול שיוכלו לקרוא בתורה, לכן התקינו לקרות לכה"פ בנביא מעין הקריאה, שענין זה הי' קל יותר לפעול. ואף שענין זה נתקן בזמן הגזירה, נמשך הענין גם לאח"ז. ויתירה מזו, שהעלי' דמפטיר הקשורה עם ענין ההפטרה חשובה עוד יותר משאר העליות. ע"פ נגלה, העלי' החשובה ביותר היא שלישי. ואילו לפי כתבי האריז"ל העלי' החשובה ביותר היא שיש²¹², ואעפ"כ נהגו אדמו"ר הזקן, וכן רבותינו נשיאינו שלאחריו, לעלות לתורה, לא לשלישי ולא לששי, אלא דוקא למפטיר²¹³. כיון שלאמיתו של דבר דוקא במפטיר יש יתרון מעלה.

והענין בזה, שאע"פ שכל ענין ההפטרה נתקן רק בזמן הגזירה, ואינו ענין עיקרי, אלא תחליף בלבד במקום הקריאה בתורה, הרי ענין זה גופא הוא המעלה שבדבר. כידוע²¹⁴ שדוקא בזמן הגזירות, שישנם העלמות והסתרים, והנסיגות הם חזקים כו', אזי מתעורר כח המס"נ ביותר. וכפי שמצינו במשל הנ"ל (בס"ח בשיחה זו), בענין הלבושים, דכיון שהסיבה שהמלך מסתתר היא דוקא כדי שיחפשו אחריו, נמצא שלאמיתו של דבר אין זה העלם. ואדרבה בשעה שמחפשים, לוקחים ע"י החיפוש את עצם המלך. וזהו הפירוש ד"ואנכי הסתר אסתיר", שדוקא בהענין דהסתר אסתיר, ההעלמות והסתרים, מתגלה הענין דאנכי, העצמות²¹⁵.

ועפ"ז יובן הטעם שקריאת התורה דשמח"ת היא בפרשת "וזאת הברכה גו' לפני מותו", וההפטרה היא "ויהי אחרי מות משה עבד הוי"ג":

210. יהושע א, א.

211. ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרפ"ד.

212. ראה שיחת יום שמח"ח תשי"א ס"ג (תורת מנחם התוועדויות ח"ב ע' 48). וש"נ.

213. ראה לקט הליכות ומנהגי ש"ק (קה"ת תשנ"ו) פ"ז (ע' 38 ואילך). וש"נ.

214. ראה סה"מ תרמ"ח ע' קפז ואילך. הנסמן בסה"מ מלוקט ח"ד ע' קפת.

215. ראה גם תורת מנחם התוועדויות ח"ו ע' 164. וש"נ.

כל זמן שהי' משה רבינו בחיים הי' מעמד ומצב הראוי²¹⁶, המן הי' בזכות משה²¹⁷ (אף שגם אח"כ הי' "מסתפקין ממן שבכליהם"²¹⁸), ואפילו הבאר וענני הכבוד שהיו בזכות אהרן ומרים, הרי אח"כ חזרו שניהם בזכות משה, כיון שעל ידו היו כל ההשפעות בגילוי. ואילו אחרי מיתת משה הי' ענין של העלם והסתר, ולכן צוה הקב"ה²¹⁹ "חזק ואמץ", שלא להתפעל מההעלם וההסתרה. ואדרבה, יש להתחזק ביתר שאת, כיון שדוקא ע"י ההעלם והסתרה מתגלה כח המס"נ ביותר, ודוקא ע"י לוקחים את העצמות.

וכן הוא בכל דור ודור שישנם העלמות והסתרים ואין רואים גילוי אלקות, גם עתה יש נסים, אלא שההעלם הוא עד כדי כך ש"אין בעל הנס מכיר בנסו"²²⁰. ועל זה ישנו הזמן דשמחת תורה שבו ניתן הכח להסיר את כל הלבושים (כנ"ל ס"י) ולהפיק מההעלם רק את התכלית שבו, ואזי "נגילה ונשמחה בכך".

ולכן קורין בשמח"ת בפרשת "וזאת הברכה גו' לפני מותו", ומפטירין בנביא בענין "ויהי אחרי מות משה עבד הוי'", להורות, שמבלי הבט על כך שנמצאים "אחרי מות משה עבד הוי'", צריך להיות כהמשך ההפטרה "חזק ואמץ" שזהו הענין דשמח"ת. ועי"ז פועלים את הענינים שצריכים להיות נפעלים בשמח"ת (כנ"ל ס"ט), שגילוי עצם הנשמה הוא ע"י התורה, ובאופן שמסירים את כל הלבושים ונעשה הענין ד"נגילה ונשמחה בכך".

י. הטעם הפנימי שלימוד ההפטרה הוא דוקא בשבת:

עוד מהענין הפנימי בעבודת ה' שלמדים מההוספה שיש בעבודת ה' בהפטרה על כל הפרשה, שזה נוגע לענין (שנזכר לעיל פרק א' סעיף ל"ט), אשר לימוד כל הפרשה הוא במשך השבוע, ואילו ההפטרה שייכת רק לשבת. ותוכן דבר זה נלמד מביאור הפטרת בשלח - שירת דבורה.

שיחת יי שבט תשל"ב (תורת מנחם חס"ז, עמוד 134)

וזהו גם החילוק שבין פרשת השבוע להפטרה:

ע"י קריאת ולימוד פרשת השבוע בתורה כמשך ימי השבוע, החל מקריאת התורה בשני וחמישי, ובפרט ע"י הוראת רבינו הזקן ללמוד בכל יום חלק הפרשה השייך ליום זה: ביום ראשון מהתחלת הפרשה עד שני, ועד"ז ביום שני וכו' - כובש יהודי את כל השבוע ע"י התורה, שהיא כע"ב על העולם. ולאחרי שישנו הענין ד"טרח בערב שבת", שעיקר הטירחא אז מוטלת על הבעל, הנה ביום השבת לאחרי הקריאה בתורה, בהיותו בכיתו במצב של מנוחה, אזי ישנה גם העבודה של ההפטרה שקשורה בעיקר עם דבורה הנביאה, "ותשר דבורה", היא

216. חסר איזה תיבות (המו"ל דתו"מ התוועדויות).

217. תענית ט, א.

218. קידושין לח, א.

219. יהושע א, ו. שם, ז. שם, ט. שם, יח.

220. נדה לא, א.

זקוקה אמנם לסיוע של "ברק בן אבינועם", אבל ההתחלה היא "ותשר דבורה", ורק לאח"ז, בתור טפל, "וברק בן אבינועם".

כלומר, בנוגע לפרשת השבוע, להמשיך את התורה בעולם עי"ז שקורין בתורה ועושים ממנה הוראה בחיי יום יום, לשנות את העולם שיהי' עולם תורני, "א תורה וועלט". הנה "איש דרכו לכבוש", ולכן ההתחלה היא "אז ישיר משה ובני ישראל", ולאח"ז באה מרים וכל הנשים אחרי'. ולאחרי שכבר נעשית עבודה זו ובאים להפטרה, לסיים ולהוסיף בזה, הרי זו העבודה של עקרת הבית, ולאח"ז בא הסיוע של בעל הבית.

נדפס לעילוי נשמת

הרה"ח הרב אשר בן הרב חיים דוד
הרבנית זיסל חנה בת הרב יחיאל יעקב
וילהלם

השליח הרה"ח ר' אברהם שמואל בן הרב חיים מאיר
בוקיעט

מרת יוכבד בת הרב מנחם מענדל
וילהלם

נדפס לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

החתן הרה"ת ר' מנחם מענדל בן רחל שיינא ינטע

והכלה מרת דבורה לאה בת אסתר

קלמן

שיזכו לבנות בית נאמן בישראל, בניין עדי עד, על יסודי התורה והמצוה, מתוך
הרחבה ומנוחת הדעת

לזכות אבי החתן
השליח הרה"ח ר' זושא שלום מיכאל שי' בן מאירה
ולזכות יוצאי חלציו

חי' מושקא בת רחל שיינא ינטע ובעלה הרב שאול שלמה בן מרים שפרה

וילדיהם

אדיר מאיר בן חיה מושקא

מנחם מענדל בן חיה מושקא

פיבישביץ

הרב מאיר שלמה בן רחל שיינא ינטע

זוגתו מרת חנה בת ביילא

ובנם הרך הנולד בן חנה

הת' יוסף יצחק בן רחל שיינא ינטע

הת' שניאור זלמן בן רחל שיינא ינטע

חנה בת רחל שיינא ינטע

הת' שמואל בן רחל שיינא ינטע

קלמן

...

ולהבחל"ח, לעילוי נשמת אם החתן
הרבנית רחל שיינא ינטע בת ר' מאיר ע"ה
קלמן

לזכות הורי הכלה
השליח הרה"ח ר' שלמה שי' והרבנית אסתר שתחי'
עם כל יוצאי חלציהם

הרב מנחם מענדל בן אסתר
זוגתו מרת נחמה פריידא בת רודא גיטל
וילדיהם
זיסל חנה בת נחמה פריידא, צמח יצחק בן נחמה פריידא
שמואל בן נחמה פריידא, משה בן נחמה פריידא

הרב אשר בן אסתר
זוגתו מרת מרים רחל בת נחמה דינה
וילדיהם
מנחם מענדל בן מרים רחל, חי' מושקא בת מרים רחל, זיסל חנה בת מרים רחל

מרת מושקא בת אסתר
בעלה הרב מנחם מענדל בן חנה
וילדיהם
לוי בן מושקא
דוד משה בן מושקא
אלפרין
הת' שניאור זלמן בן אסתר, הת' בנימין בן אסתר
הת' שלום דוב בער בן אסתר, שרה הינדא בת אסתר
רבקה בת אסתר, קיילא בת אסתר
יחיאל יהודה בן אסתר, יוסף יצחק בן אסתר
וילהלם